

27—28 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 27 mars

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Nyman (fp) ang. belysningsförhållandena vid sociala m. fl. institutioner	3
av herr Berglund (s) ang. straffansvar för ägare eller förare av motorfordon vid parkeringsförseelse	4
av herr Skärman (fp) ang. folkomröstning om Vindelälvens utbyggnad	6

Svar på interpellation av herr Andreasson (cp) om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå

8

Tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

12

Näringspolitiken

20

Anslag under trettonde huvudtiteln:

Industridepartementet

27

Teknisk utveckling m. m.

31

Försäljning av aktier i statliga företag

38

Vissa miljöpolitiska skattefrågor

40

Frivillig särbeskattning

46

Interpellation av herr Hübinette (m) ang. veterinärkontrollen inom hästporten

52

Fredagen den 28 mars

Svar på interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

53

Anslag under nionde huvudtiteln:

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

62

Om personalförstärkning vid lantbrukshögskolan

72

Bidrag till Sveriges utsädesförening

76

Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

77

Bidrag till skogsförbättringar, m. m.

79

Den skogliga yrkesutbildningen

84

Rätten till kronoparken Böda

98

Om intensifiering av kartläggningsarbetet

101

Stödfartyg för sillfisket

104

Bidrag till naturvårdsupplysning

105

1 Första kammarens protokoll 1969. Nr 14

	Sid.
Forskningen rörande det civila överljudsflyget	108
Bidrag till kommunala avloppsreningsverk	110
Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder	111
Bidrag vid trafikskada som orsakats av älg	114
Internationella arbetsorganisationen	117
Meddelande ang. enkel fråga av herr Levin (fp) ang. dumping av priser på italienska kylskåp m. m.	119

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 27 mars

Bankoutskottets utlåtande nr 9, ang. näringspolitiken	20
— nr 10, om utredning angående mindre och medelstora företag	27
Statsutskottets utlåtande nr 13, ang. utgifterna inom industride- partementets verksamhetsområde	27
— nr 37, ang. bostadsanskaffningslån med statlig garanti till statsanställda	38
— nr 38, ang. transport av flytande bränsle	38
— nr 39, ang. försäljning av aktier i statliga företag m. m.	38
Bevillningsutskottets betänkande nr 18, ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor	40
— nr 19, ang. tullklareringen av flygplan	46
— nr 20, ang. frivillig särbeskattning	46
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, om återförande till kronan av viss mark, m. m.	51
Första lagutskottets utlåtande nr 20, om viss översyn av lagar, m. m.	51
— nr 21, om förlängd preskriptionstid i vissa fall vid åtal för deklarationsbrott, m. m.	51
— nr 22, om utredning rörande permutation	51
— nr 23, om skilda avgöranden i brottmål i skuldfrågan och på- följdsfrågan	51

Fredagen den 28 mars

Jordbruksutskottets memorial nr 10, ang. gemensam votering i fråga om anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksför- söksanstalten Röbbäcksdalen	62
— utlåtande nr 1, ang. utgifterna på driftbudgeten inom jord- bruksdepartementets verksamhetsområde	62
Andra lagutskottets utlåtande nr 21, ang. en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1968 vid dess femtioandra sammanträde antagen rekommendation, m. m. ..	117
— nr 23, ang. godkännande av konvention med Jugoslavien rö- rande social trygghet	118

Torsdagen den 27 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 19 innevarande månad.

Ang. belysningsförhållandena vid sociala m. fl. institutioner

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Nymans* (fp) fråga angående belysningsförhållandena vid sociala m. fl. institutioner, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 21 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Nyman har frågat om jag anser att belysningsförhållandena vid i synnerhet sociala institutioner för åldringar och synsvaga i allmänhet är tillfredsställande och, om så inte är förhållandet, vad jag avser att vidta för åtgärder.

Omvårdnaden av åldringar och handikappade är en kommunal uppgift. Ansvaret för de kommunala ålderdomshemmen, som frågan främst torde avse, åvilar kommunernas socialnämnder. De statliga organen har att genom allmän tillsyn samt råd och anvisningar verka bl. a. för att lokalerna får en lämplig utformning och utrustning.

Socialstyrelsen har uppmärksamheten riktad på det särskilda behovet av god belysning i lokaler för äldre personer. Styrelsen har i sina råd och anvisningar angående ålderdomshemmens verksamhet framhållit betydelsen av en god och lämplig belysning med hänsyn till att pensionärerna har nedsatt ljuskänslighet på grund av åldern. Socialstyrelsen har också sänt ut informationsmaterial i dessa frågor till de

kommunala hemhjälpnämnderna och därvid framhållit vikten av att hem-samariter och andra, som besöker åldringarna i deras hem, medverkar till att ordna belysningen på ett riktigt sätt.

Enligt vad jag inhämtat har socialstyrelsen för avsikt att i anslutning till pågående undersökningar ytterligare aktualisera hithörande frågor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till socialministern för svaret på min fråga.

Av svaret framgår att socialstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på frågan om behovet av god belysning, och det är alldeles naturligt att så skall vara. Vidare får vi veta att socialstyrelsen har sänt ut informationsmaterial och annat och i anslutning till pågående undersökningar överväger att ytterligare aktualisera belysningsfrågorna. Det är ju ett positivt besked på min fråga.

Men det sägs ingenting om hurudana belysningsförhållandena egentligen är i dessa institutioner. Dr Bo Y. Åkerrén, som socialministern säkert känner till, har undersökt ljusförhållandena på våra åldringsvårdsanstalter och han framhåller att man fortfarande ägnar dessa problem alltför förstrött intresse. Han menar att frågan förtjänar större uppmärksamhet.

Belysningen betyder ju mycket för trivseln och känslan av välbefinnande, den bidrar till att skapa en positiv atmosfär på t. ex. ett ålderdomshem. Den kan vara en förutsättning för ett meningsfyllt liv för en gammal människa. Dr Åkerrén har gjort ett stort antal ljusmätningar vid sex ålderdomshem i stockholmsområdet och redovi-

Ang. straffansvar för ägare eller förare av motorfordon vid parkeringsförseelse sat resultatet helt nyligen vid ett s. k. symposium i Stockholm, där jag vet att statsrådet också var med. Dr Åkerrén kunde konstatera att det rådde ett, som han säger, lätt förstärkt månsken i många lokaler på ålderdomshemmen. Det rörde sig om 4 lux medan månskenet lär vara omkring 2 lux. Han talar om mörka korridorer och trappor, ljuslukande skärmar av tyg. Det rådde ibland trivsam effektbelysning på de moderna hemmen men den var inte lämplig för gamla och synsvaga.

Om nu sådana förhållanden råder vid många av våra ålderdomshem är det ju en ganska allvarlig fråga, som är värd att tas upp till behandling.

Svenska belysnings-sällskapet har i samråd med representanter för statliga organisationer utarbetat en s. k. luxtabell med rekommendationer på lämplig ljusstyrka i olika sammanhang och lokaler. I de allmänna anvisningarna framhålles:

»Med hänsyn till människans minskande synförmåga med stigande ålder bör högre värden tillämpas för äldre människor, exempelvis 50 procent högre belysningsstyrka vid 50 år.»

Det betyder att allmänbelysningen bör vara minst två gånger 80 lux, som rekommenderas för vuxna i 40-åldern. Doktor Åkerrén rekommenderar för allmänbelysning 200 à 250 lux vid ålderdomshem, och han finner av sina undersökningar att de uppmätta ljusstyrkorna var högst otillräckliga.

Herr talman! Gruppen synsvaga är långt talrikare än vi känner till. Många människor skulle vara i en bättre situation om vi mer beaktade ljusförhållandena vid allmänna institutioner, på arbetsplatser, på gator och vägar. Det finns skäl att ytterligare aktualisera hithörande problem.

Jag utgår från att herr statsrådet har intresse av att följa upp frågan för de synsvagas skull och inläser även detta i sista stycket av svaret, där det sägs att dessa frågor skall ytterligare aktualiseras sedan man studerat de pågåen-

de undersökningarna. Jag har därför den största förhoppning om att herr statsrådet kommer att följa denna fråga.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Den undersökning som herr Nyman hänvisar till är utförd av en av socialstyrelsens länsläkare och ingår i det material som socialstyrelsen nu arbetar med. Styrelsen har också kontakt med det nya rationaliseringsinstitutet för sjukvården och socialvården, det s. k. SPRI, som gör en undersökning om belysningsförhållandena på sjukhus. Frågan om belysningsförhållandena på ålderdomshem och i vidare bemärkelse ägnas alltså uppmärksamhet, och vad speciellt gäller ålderdomshemmen skall man inte glömma bort att de inspektioner som sker regelbundet och som görs av socialvårdskonsulenterna och länsläkarna också ger möjligheter att kontrollera ljusförhållandena.

Som sagt, herr talman, denna fråga är under uppmärksamhet av socialstyrelsen, och åtgärder planeras.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag vill bara be att få tacka för dessa kompletterande upplysningar om vad som sker. Jag förstår att man har stort intresse för denna fråga i socialstyrelsen och att man följer upp den, så att de gamla får tillräcklig belysning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. straffansvar för ägare eller förare av motorfordon vid parkeringsförseelse

Herr statsrådet GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Berglunds* (s) fråga till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående straffansvar för ägare eller förare av motorfordon vid parkeringsförseelse, vilken

Ang. straffansvar för ägare eller förare av motorfordon vid parkeringsförseelse fråga intagits i kammarens protokoll för den 19 mars, och yttrade:

Herr talman! Herr Berglund har frågat justitieministern vilka åtgärder denne ämnar vidtaga med anledning av det stora antalet avskrivna parkeringsförseelser.

Frågan har överlämnats till chefen för kommunikationsdepartementet för besvarande och besvaras av mig i min egenskap av t.f. kommunikationsminister.

I frågan säger herr Berglund, att omkring 100 000 av de ca 300 000 parkeringsförseelserna i Stockholm under ett år har fått avskrivnas på grund av att ansvaret för felparkeringen inte kunnat fastställas med nuvarande bestämmelser vilka bl. a. innebär att förare men ej ägare ansvarar för fordons felparkering.

Inom kommunikationsdepartementet övervägs f. n. hur man skall komma till rätta med det problem som herr Berglund pekar på. Parkeringskommittén har för sin del enhälligt avfärdat tanken på att införa strikt straffrättsligt ägaransvar för parkeringsförseelser. Det är naturligt att herr Berglund som ledamot av kommittén delger kammarens skälen härför.

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Jag vill först betona att detta är ett betydande problem, som den tillförordnade kommunikationsministern avfärdar synnerligen lättvindigt.

År 1968 hade Stockholms stad 293 000 parkeringsförseelser. Det är inte 100 000 av dessa som slipper betala böter, utan det är 150 000, vilket man finner vid en närmare granskning av siffrorna. Våra parkeringsförfattningar har ju inte tillkommit för att göra det besvärligt för trafikanterna, utan de är till för att trafiken skall flyta. Det är ett allmänt intresse.

Vad svarar då kommunikationsdepartementet när detta problem påtalas?

Jo, att man håller på och tänker, och så hänvisar man till mig då det gäller att besvara den. När Thure Andersson och jag i parkeringskommittén 1964 sysslade med denna fråga var det ungefär 7 procent av parkeringsböterna som inte betalades, men nu är vi uppe i 50 procent, allt medan kommunikationsdepartementet håller på och tänker. Det är inte riktigt att avfärda ett så allvarligt ärende och lämna ett snorkigt svar på min enkla fråga.

Jag ber om ursäkt att jag har stört kommunikationsdepartementet i dess sömn i den här frågan. Kan inte jag väcka departementet, så bör finansministern kunna göra det. 293 000 parkeringsförseelser om året gör 14 miljoner kronor i böter. Av dessa kommer således 7 miljoner kronor inte in. Skulle inte kommunikationsdepartementet med sin juridiska expertis kunna samla sig till en lagstiftning om äganderättsansvar för att komma till rätta med förhållandena? Man behöver inte tänka så mycket för att komma fram till den slutsatsen.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Jag får väl tacka herr Berglund för hans svar på min enkla fråga!

Jag vill försäkra herr Berglund att jag med svaret ingalunda ville ge en föreställning om att detta är en fråga som man kan avfärda lättvindigt. Jag ville tvärtom framhålla att kommunikationsministern tillsatt en statlig utredning som skulle försöka lägga fram förslag bl. a. om hur vi skall kunna komma till rätta med detta problem. Kommittén har av naturliga skäl, just därför att det är en komplicerad fråga, inte kunnat komma med något enkelt förslag till lösning. Därför måste kommunikationsdepartementet genom en fortsatt utredning försöka nå en lösning.

Jag håller emellertid helt och hållet med herr Berglund om att detta är en viktig fråga.

Ang. folkomröstning om Vindelälvens utbyggnad

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Jag konstaterar att den tillförordnade kommunikationsministern nu ser litet allvarligare på problemet än då han bad mig komma med en lösning. Jag har dock serverat en sådan. Skulle ni inte kunna sätta den i verket omedelbart? 7 miljoner kronor om året är ju ändå en stor summa pengar.

Rent praktiskt är det heller inte betydelselöst att dessa pengar betalas med tanke på lagens efterlevnad. Finns det lagbestämmelser så skall de också följas.

Jag hoppas på ett snabbt resultat, och att man inom kommunikationsdepartementet med hjälp av denna min enkla fråga har tänkt färdigt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. folkomröstning om Vindelälvens utbyggnad

Herr statsrådet och chefen för industridepartementet WICKMAN erhöi ordet för att besvara herr *Skårmans* (fp) fråga till hans excellens herr statsministern angående folkomröstning om Vindelälvens utbyggnad, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 19 mars, och anförde:

Herr talman! Herr Skårman har frågat statsministern om inte han, med hänsyn till att riksdagen redan avvisat Vindelälvens utbyggnad men regeringen fortfarande synes tveka, vill medverka till att frågan underställs rådgivande folkomröstning. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Frågan om utbyggnad av Vindelälven är enligt regeringens bedömning inte av den karaktär att den är lämpad för en folkomröstning.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet Wickman få framföra mitt tack för svaret.

Jag vill medge att frågan från min sida var ställd i något provokatorisk avsikt. Som jag framhållit i min fråga har ju riksdagen redan avvisat en utbyggnad av Vindelälven, men regeringens synes tveka.

Det är i dag jämnt 11 månader sedan Norrbygdens vattendomstol överlämnade ärendet till regeringens avgörande. Jag kan inte finna att frågan, sedan den överlämnats av vattendomstolen, är av teknisk natur utan menar att den är en allmän bedömningsfråga. Har vi verkligen inte råd att bevara detta stycke orörd svensk vildmark och kulturbygd? Det är detta frågan gäller.

För de närmast berörda är väntan på avgörandet en prövosam tid. Jag minns från ett annat fall, som gällde om fiskeläget Knäbäck i Skåne skulle införlivas med Ravlunda skjutfält och jämnas med marken, hur oroligt det var för invånarna, fiskarbefolkningen i Knäbäck, innan avgörandet skedde. Man blev av med sitt fiskeläge, men det var i alla fall en lättnad att få vishet. Från denna synpunkt är det mycket viktigt att ett avgörande om Vindelälvens utbyggnad sker snabbt.

Jag kan emellertid inte förstå varför frågan inte skulle vara av sådan karaktär att den är lämpad för folkomröstning. Den berör ytterst hela svenska folket, som får ta följderna, antingen de skulle innebära förslösande av ett stycke orörd svensk kulturbygd eller de kostnader som självklart måste följa av områdets och älvens bevarande. Det är säkerligen lätt för en var att där svara ja eller nej.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Om innebörden av herr Skårmans provokation är att försöka provocera mig till en allmän debatt om Vindelälvens utbyggnad så kommer han inte att ha framgång. Men jag begärde inte ordet bara för att säga det utan för att korrigera herr Skårman på ett par punkter.

Ang. folkomröstning om Vindelälvens utbyggnad

Herr Skärman sade att riksdagen redan har avvisat Vindelälvens utbyggnad. Det är inte så vi har tolkat riksdagens uttalande i följ. Riksdagen sade uttryckligen att på grundval av det då föreliggande materialet talade övervägande skäl för att man icke skulle utbygga Vindelälven. Sedan dess har det hänt en del. Herr Skärman låtsas som om ingenting hade hänt, sedan riksdagen behandlade frågan, men låt mig då vara påminna om att Norrbygdens vattendomstol den 26 april 1968 inkom med sitt utlåtande i anledning av vattenfallsverkets ansökan om reglering av Gautojaure. Remissyttrandena över vattendomstolens utlåtande ingavs till Kungl. Maj:t den 10 oktober 1968, och vattenfallsverket inkom med sina slutpåminnelser till Kungl. Maj:t den 29 november 1968. Sedan dess har frågan varit föremål för beredning i vederbörande departement — departement då självfallet använt i pluralis, eftersom detta är en fråga som angår flera departement.

Som jag hade tillfälle att säga för en stund sedan i andra kammaren är det självklart i hög grad ett intresse för regeringen att så snart som möjligt klargöra sin ställning i denna fråga. Givetvis kommer vi att göra detta bl. a. av det skäl som herr Skärman nämnde, att det är viktigt för de närmast berörda att få klarhet i hur regeringen ser på frågan.

När jag sade att frågan enligt regeringens bedömning inte är lämplig för en folkomröstning beror det på att enligt mitt sätt att se är detta verkligen ett mycket komplicerat problem. Det är icke en enkel ja- och nej-fråga, som herr Skärman vill göra den till. Den är komplicerad därför att den berör svåra kraftekonomiska avväganden. Den berör sysselsättningsfrågorna i regionen på ett mycket påtagligt sätt och den berör viktiga miljövårdsintressen ävensom forskningsintressen. Dessutom blir — vilket vi inte skall glömma — ett beslut i Vindelälvsfrågan i hög grad

prejudicerande för den fortsatta vattenkraftsutbyggnaden i hela Norrland.

På de skälen vidhåller jag att frågan är just av den typ som visar det berättigade i att vi i det här landet arbetar med en representativ demokrati. Det vore naturligtvis synnerligen enkelt för regeringen att slippa ta ställning i frågan genom att bara hänskjuta den till folkomröstning. Det vore kanske bekvämt för en del ledamöter i riksdagen också. Men enligt mitt sätt att se vore det att smita från ansvaret.

Vi kommer att pröva frågan och vi kommer att redovisa vårt ställningstagande. Det blir också varje riksdagsledamots sak att pröva frågan och ta ståndpunkt i den och självfallet försvara den ståndpunkten inför sina valmän.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag uttryckte mig kanske något oförsiktigt när jag använde ordet provokatorisk. Jag ville inte provocera fram en teknisk diskussion här — vi har ju talat rätt mycket om Vindelälven tidigare, och jag är väl inte kompetent att föra en sådan diskussion heller — utan jag avsåg att provocera fram ett ställningstagande från regeringens sida så att man får klart hur det skall bli.

Att överlämna frågan till en folkomröstning skulle väl inte, som statsrådet sade, vara att smita ifrån den. Då fick svenska folket — det demokratiskt styrelsesättet vilar ju ytterst på folkets avgörande — ta ställning till frågan: ja eller nej. Därefter finge väl både regering och riksdag rätta sig i så fall, även om vi endast har rådgivande folkomröstning i vårt land.

Jag skall inte låta mig provoceras av statsrådet Wickman att gå in på en närmare diskussion, av skäl som jag tidigare anfört, men jag vädjar till regeringen att i varje fall — hur än avgörandet kommer att bli — att inte dröja alltför länge med ett ställningstagande.

Om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå

Jag känner för dem som går där uppe och är oroliga för hur det skall bli.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Andreassons* (cp) interpellation om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå, och nu yttrade:

Herr talman! Herr *Andreasson* har i en interpellation frågat, om jag är beredd att förorda sådana ändringar i lagstiftningen om sällskapsresor eller tillämpningen av densamma att betryggande skydd även ges deltagare i sällskapsresa till utomnordiskt land, som påbörjats men inte slutförts vid inträffad resebyråkrasch.

Den 13 mars i år besvarade jag i andra kammaren en interpellation av samma innehåll som den herr *Andreasson* framställt. Jag anförde härvid sammanfattningsvis följande.

Lagen om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet trädde i kraft den 1 juli 1967. Syftet med lagen är att skydda resenärer vid s. k. reseskandaler. Avsikten är att ge resenärerna ett socialt betingat minimiskydd men inte att garantera, att reseföretagen uppfyller alla sina kontraktsevenliga åtaganden. Reglerna om ianspråktagande av säkerhet är utformade från dessa utgångspunkter. Tanken är att, om en reseskandal inträffar utomlands, erforderliga medel snabbt skall kunna ställas till förfogande genom garantisystemet, så att resenärerna inte blir nödlidande. Återfärden avses företas snarast möjligt med lämpligt färdmedel. Garantimedlen är inte avsedda att ge resenärerna möjlighet att stanna på

platsen under den tid som ställts i utsikt vid reseavtalets ingående.

En resenär kan naturligtvis förorsakas olägenheter som han inte får ersättning för enligt reglerna om ianspråktagande av säkerheten. Han är då hänvisad till att söka nå frivillig uppgörelse med researrangören eller, om detta misslyckas, anlita den vanliga domstolsvägen. I detta sammanhang kan framhållas att den allmänna reklamationsnämnden har en särskild avdelning för sällskapsresor. Om researrangören gått i konkurs, är det dock naturligtvis osannolikt att resenären kan få gottgörelse på någon av dessa vägar.

Resenärens val av researrangemang sker alltså fortfarande i viss utsträckning på egen risk. Den som förbereder en resa måste beakta detta när han bedömer vilken researrangör han skall anlita. I viss mån är han således i samma situation som normalt föreligger för den konsument som vill tillhandla sig en vara eller tjänst.

Sällskapsreselagens giltighetstid är begränsad till fem år och skall omprövas, sedan man haft tillfälle att studera verkningarna. Erfarenheterna av lagen under den begränsade tid den varit i kraft måste betecknas som goda. I allt väsentligt har det uppställda målet nåtts. Det kan utan tvekan slås fast att den nya lagen hindrat uppkomsten av verkliga reseskandaler och därmed lämnat de resande ett effektivt skydd.

Det är självfallet inte uteslutet att lagstiftningen om sällskapsresor kan förbättras ytterligare. Emellertid måste frågan om lagstiftningens utformning prövas på nytt inom en ganska nära framtid, i varje fall inte senare än att något förslag till lag kan föreläggas riksdagen, innan den nuvarande lagen upphör att gälla. Prövningen får då ske mot bakgrunden av samtliga erfarenheter som gjorts vid tillämpningen av de nuvarande reglerna. Om man då skulle finna att den nu gällande lagstiftningen i huvudsak skall behållas,

Om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå

bör bl. a. övervägas om säkerheten skall få tas i anspråk också för andra ändamål än som nu är möjligt.

Detta var innehållet i mitt interpellationssvar i andra kammaren. Jag har ingenting att tillägga till detta svar.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsminister Lange för svaret på min interpellation.

Såsom jag redan framhållit i interpellationen, anser jag i likhet med statsrådet att 1967 års lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet varit av värde under den tid lagen hittills tillämpats. Den nya lagen har medfört att antalet verkliga reseskandaler begränsats. Men bristen i lagen är, som jag ser det, att lagen inte ger skydd för resenärer som påbörjat en sällskapsresa och får sin utlandsvistelse avkortad genom resebyråns fallissemang. Om det dessutom gäller sjuka och gamla människor som genom stora uppoffringar fått möjligheter att företaga en sådan resa till ett varmt och hälsogivande klimat, är detta så mycket mer beklagligt.

I det fall som jag relaterade i min interpellation och som är orsaken till densamma råkade ett 70-tal gamla och sjuka människor från mitt län ut för en sådan händelse. De hade beställt resorna hos ett ganska stort resebyråföretag, som gick omkull, och i stället för 22 dagars vistelse på Kanarieöarna, för vilket de betalat resebyrån, fick de hals över huvud ge sig hem redan efter en veckas vistelse där. De fick bara några timmar på sig att göra sig i ordning för hemresan. Det gällde dock här ett 20-tal svårt handikappade, av vilka flertalet var rullstolsbundna, och 22 var reumatiker och några astmasjuka. Deras vistelse i utlandet blev sålunda starkt förkortad. Sammanlagt förlorade denna resegrupp 120 semester- och rekreationsveckor, och det beklagliga är att reselagen inte gäller i en sådan situation.

Handelsminister Lange medger i sitt svar, att det självfallet inte är uteslutet att lagstiftningen om sällskapsresor kan förbättras ytterligare. Får jag ta detta som ett medgivande att handelsministern delar min uppfattning att lagens tillämpningsmöjligheter i det av mig relaterade fallet inte är tillfredsställande? Såsom det sägs i interpellationssvaret, är garantimedlen inte avsedda att ge resenärerna möjlighet att stanna på platsen under den tid som avtalats med resebyrån. Detta är mycket beklagligt, framför allt när det gäller s. k. hälsoresor, som börjar bli allt vanligare. En resenär kan i fråga om resa, som påbörjats men inte avslutats, få kompensation endast för uppehälle i utlandet och för återresan men däremot inte någon kompensation för förkortad utlandsvistelse. Återfärden avses företagas snarast möjligt med lämpligt färdmedel. Detta reducerar ju starkt lagens värde.

Många människor deltar numera i sällskapsresor av lång varaktighet, och de avgifter som resenärerna betalar i förskott kan vara av betydande storlek. I det av mig relaterade fallet från Skåne gäller det sjukpensionärer som utnyttjat en stor del av sina ekonomiska tillgångar för denna resa. De hade genom uppoffringar, kanske under lång tid, sparat ihop erforderliga pengar för att kunna vistas en tid i hälsobringande klimat. Dessutom hade pengar skänkts för ändamålet av olika välgörenhetsorganisationer i bygderna och av vissa kommuner. Dessa resenärer åkte till Kanarieöarna med stora förhoppningar om en längre tids vistelse där, och så helt plötsligt efter bara några dagars vistelse kom uppbrottet snabbt och brutalt. Man kan lätt föreställa sig hur dessa människor känner det.

Jag tycker att det av mig relaterade exemplet drastiskt belyser svagheten i nuvarande lag. Vistelsen i utlandet blev alltså starkt förkortad, men resebyrålagen gäller inte i en sådan situation.

Om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå

Resenärerna har förgäves vänt sig till kommerskollegiums resegarantinämnd, men någon ersättning har inte kunnat lämnas därifrån. Som handelsministern säger i sitt svar är det naturligtvis osannolikt att resenärerna i ett fall där resebyråföretaget gått i konkurs kan få gottgörelse genom överenskommelse med företaget eller domstolsvägen. I det aktuella fallet tycks det sålunda vara helt omöjligt att få någon som helst gottgörelse. Många har fått intrycket att resebyrålagen ger trygghet, och då känns det extra bittert, när de finner att så inte är förhållandet.

Vi kan alltså konstatera att lagen är ofullständig. Det inträffar väl inte så många fall varje år av det slag som jag har nämnt i min interpellation, men antalet är tillräckligt stort för att vi enligt min mening måste pröva alla möjligheter att förbättra tryggheten. Fallet med de 70 sjuka och handikappade från Skåne, som jag relaterat i min interpellation, har också givit eko i pressen. Tillåt mig att här peka på en ledare i nr 10 av veckotidningen Vi, där man skriver bl.a.: »Denna begränsning av lagen bör upphävas, främst därför att de svaga konsumenterna i en framtida konsumentpolitik i vårt land måste få ett starkare skydd.» »Målet måste vara att den ekonomiska säkerhet som researrangörer nu tvingas garantera till Kommerskollegium ska täcka den totala service resenärerna köpt.» Tidningen skriver vidare: »Men fallet med de 70 sjuka och handikappade från Skåne visar hur angeläget det är att nuvarande lagen först och främst förbättras.» I ett par artiklar i samma nummer av tidningen behandlar man den nuvarande lagen och kommer fram till — i likhet med handelsministern och mig — att erfarenheterna av lagen hittills varit goda. Det framgår dock där av uttalanden av framträdande ledamöter i resegarantinämnden att man är medveten om de brister som lagen har och att nämnden har vissa funderingar om en fram-

ställning till handelsdepartementet med förslag till kompletteringar av lagen. Också andra uttalanden i tidningen går i samma riktning.

Tyvär måste jag av svaret konstatera att handelsministern inte är beredd att nu vidtaga någon ändring av lagen eller att ge sådana tillämpningsföreskrifter för densamma att nuvarande lag ger betryggande skydd även för deltagare i sällskapsresa som påbörjats men inte slutförts. Han nöjer sig med att konstatera att lagen i sin helhet framdeles måste omprövas, eftersom den har begränsad giltighetstid, vilken utgår år 1972. Denna prövning skall, sägs det i svaret, göras inom »en ganska nära framtid», i varje fall inte senare än att något förslag till lag kan föreläggas riksdagen innan den nuvarande lagen upphör att gälla. Jag vill gärna hoppas att uttrycket »en ganska nära framtid» inte innebär att handelsministern väntar med omprövningen i tre år.

Jag vill vädja till handelsministern att verkligen låta omprövningen ske »inom en ganska nära framtid». Många enskilda människor kan i annat fall under dessa år drabbas av besvikelser och ekonomiska förluster.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Utan att vilja gå in på det enskilda fallet beklagar jag om denna grupp av resenärer har kommit i det svåra läge som herr Andreasson säger. Jag känner inte fallet närmare själv, och det är inte det vi skall diskutera här. Det är, som herr Andreasson inte har förstått att döma av hans inlägg nu i debatten, inte lagens syfte att ge annat än minimiskydd. Enligt detta syfte har lagen varit fullkomligt tillräcklig och lett till gynnsamma resultat. De som hjälpte dessa handikappade människor att anordna resan borde ha upplyst om att lagen endast ger minimiskydd. Dessa människor borde också ha varit försiktiga vid val av resebyrå. Det är den första slutsats jag vill dra.

Om vidgat skydd vid resor som anordnas av resebyrå

Den andra är att jag inte riktigt har klart för mig vad herr Andreasson verkligen önskar. Menar han att garantin skall ge fullt skydd så att varje utfästelse till resenärerna av en resebyrå skall uppfyllas? Är det hans avsikt?

Jag kann upplysa herr Andreasson om att när detta lagförslag diskuterades i riksdagen år 1967, rådde i hög grad tveksamhet om huruvida man över huvud taget skulle införa ett sådant här system, och om man inte borde vänta på en allmän självsanering inom branschen i stället så att man den vägen skulle komma till rätta med rese-skandalerna. Det fanns de som röstade emot garantisystemet. De var inte så få.

För att inget missförstånd skall uppstå vill jag säga att jag önskar vara helt obunden både beträffande frågan om erfarenheterna verkligen talar för ett ändrat och utvidgat skydd — det kan vi inte veta någonting om i dag — och beträffande frågan *när* en ändring av lagen kan visa sig lämplig.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! Statsrådet Lange frågar mig vad jag avser med interpellationen. Det framgår klart att jag först och främst önskar ett skydd för dem som påbörjat en resa men måste avbryta densamma. Ett fullständigt skydd för alla omständigheter, således även kvalitet osv., vore förstås önskvärt, men det är kanske att gå väl långt.

I samma nummer av tidningen Vi säger civilekonom Lillemor Erlander från LO: »Jag ser det som självklart, att lagen bör förstärkas. Det finns oklarheter, som troligen var rätt svåra att bedöma då lagen skrevs. Ett exempel är att resenärer också bör garanteras ersättning för en indragen vistelse på en plats, och inte enbart garanteras återresa.» Det är samma uppfattning som jag har fört fram i debatten.

Det är riktigt som handelsminister Lange säger att valet av resebyrå har en viss betydelse. Detta vill jag inte förringa. Men det är inte lätt för den en-

skilde att bedöma huruvida en resebyrå kan gå i land med uppgiften. Också stora och kända resebyråer i vårt land har haft svårigheter. Jag vill erinra om att för något år sedan en av våra större banker gick emellan och räddade en resebyrå.

Jag vet mycket väl att en ändring av lagen inte hjälper de människor i Göingebygden som råkade illa ut, men de har bett mig att föra fram den här saken så att inte andra människor också råkar i samma situation.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag tycker att herr Andreasson innan han framför sådana budskap själv skall försöka bedöma konsekvenserna av de förslag som han talar för. Det är en rimlig begäran.

För att det nuvarande minimiskyddet skall gälla och för att det skall kunna finansieras uttas en garantiavgift på i allmänhet minst 200 000 kronor. Det beror sedan på resebyråverksamhetens omfattning hur mycket som därutöver skall krävas som garanti. I undantagsfall har uttagits ett lägre belopp.

Det skydd som herr Andreasson syns tala för skulle kräva belopp av en helt annan storleksordning. Jag kan upplysa herr Andreasson om — han kan få bekräftelse på att min upplysning är riktig genom att gå till riksdagsprotokollet — att det när lagen diskuterades i riksdagen fanns en betydande oro för att redan det av mig föreslagna och nu gällande minimibeloppet var satt alldeles för högt. Man får överväga, herr Andreasson, huruvida det är rimligt att verkligen kräva av en resebyrå så betydande belopp som jag föreställer mig att det skulle bli fråga om ifall syftet med skyddet skulle vara det som herr Andreasson här talar för.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Jag har inte någon direkt anledning att lägga mig i den här debatten, men skulle ändå vilja säga några ord.

Statsrådet Lange erinrade om att det rådde tveksamhet beträffande resebyrålagen när den tillkom. Jag kan stryka under detta. Jag hörde själv till de tveksamma, och jag tror att även statsrådet var litet tveksam. Jag ansåg då att det inte var så nödvändigt med en lagstiftning på detta område. Den skulle enligt mitt förmenande komma att verka så, att resorna blev dyrare vilket inte skulle vara särskilt lyckat.

Interpellanten sade att resebyrålagen har lett till att antalet skandalresor kanske inte har blivit så stort som det eljest skulle ha blivit. Jag tror emellertid att härvidlag också en annan omständighet har spelat in. Konkurrenten mellan reseföretagen har blivit så hård, att åtskilliga av de tvivelaktiga företagen har försvunnit under årens lopp. Det finns företag som sköter resorna bra, och det finns företag som sköter dem mindre bra. Jag tycker inte det skulle vara så svårt för den enskilde eller för en grupp som skall ut och resa att skaffa sig kännedom om förhållandena.

Jag har ingenting att erinra mot vad statsrådet Lange har anfört. Jag delar helt hans synpunkter. Även jag vill beklaga att den grupp av handikappade, som herr Andreasson talade om, råka så illa ut. Det är inte möjligt att skapa fullständiga garantier genom en lagstiftning på området för att alla som följer med sällskapsresor skall vara nöjda och belåtna när de kommer hem. Något litet missöde torde det vara svårt att undvika på detta område liksom på alla andra. Jag har själv försökt följa den här reseverksamheten en smula, och jag får nog säga att det viktigaste är att de som tänker ge sig ut på en resa ser upp vid valet av resebyrå.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående forskarutbildning och forskarkarriär m. m.

Herr DAHLÉN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Kammaren skall nu remittera ett antal propositioner till utskott. Med herr talmannens tillåtelse vill jag göra några generella kommentarer om regeringens sätt att sköta — eller snarare missköta — avlämnandet av propositioner till riksdagen i år. Regeringen slår nämligen detta år alla rekord då det gäller försening vid avlämnandet av propositioner. Detta har kammarens ledamöter redan fått erfara på visst sätt. Vi kan i den preliminära ärendeplan som delats ut se att det i en del fall inte varit möjligt att verkligen precisera när respektive ärende kommer att läggas på kammarens bord. Detta beror på att man inte vet när propositionerna kommer att läggas fram och alltså inte heller när utskotten kommer att kunna leverera sina utlåtanden.

Regeringens oförmåga att planera sitt eget arbete förrycker riksdagsledamöternas arbete. Det blir en orimlig arbetsbelastning just i samband med sjutiodagarsgränsen för avlämnandet av budgetpropositioner. Men det är också på det sättet att riksdagens egen planering förrycks med anledning av regeringens sätt att sköta sitt arbete.

Vi kommer återigen att få uppleva en månad maj då vi kommer att få ärendena i en sådan takt att det blir verkligt svårt att behandla dem på ett riktigt sätt. Tyvärr kommer väl då, som vanligt, kritiken att riktas mot riksdagen. Det kommer att heta att riksdagen inte kan sköta sin planering, och att därför en hel del av nätterna måste användas för att diskutera för det svenska folket mycket viktiga frågor. Men det är icke i huvudsak ett fel av

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

riksdagen, utan det är ett fel av regeringen.

Kritiken har riktats mot regeringen åtskilliga gånger. Själv har jag gjort det under många år. Statsministern sade i ett interpellationssvar den 10 maj 1966 att det givetvis skulle bli bättre. Själv diskuterade jag för två år sedan denna fråga med statsrådet Geijer, som har ansvaret för förbindelserna med riksdagen. Herr Geijer sade att man skulle försöka få en förbättring till stånd.

De flesta av oss trodde nog att 1965 års departementsreform skulle medföra en förbättring och att riksdagen där efter skulle få materialet tidigare från regeringen. Men resultatet är verkligen inte uppmuntrande. Man kan visa utvecklingen på olika sätt. Vid talmanskonferensens sammanträde i tisdags förelåg ett diagram, som jag ber att få visa på vår interna TV.

Denna kurva visar det procentuella antal propositioner som avlämnats under åren 1959 till 1968 vid sjuttiodagarsgränsen. Strecket går ned för 1969. Det visar vid sjuttiodagarsgränsen avlämnade antalet propositioner i procent av dem som enligt regeringens egen bedömning skall avlämnas. Under åren 1959 till och med 1966 kunde man i regel räkna med att ungefär 55 procent — eller någon gång 60 procent — av propositionerna hade avlämnats vid sjuttiodagarsgränsen. Det finns också en nittiodagarsgräns, men den är av mindre intresse i sammanhanget, eftersom detta är en redovisning avseende samtliga avlämnade propositioner.

När jag 1967 förde debatten med statsrådet Geijer — det näst sista stora jacket i diagrammet — var siffran mycket låg. Vi hade vid den tidpunkten endast fått 40 procent av de propositioner som avlämnades till vår riksdagen 1967. Jag vet inte om herr Geijers löfte att det skulle bli bättre var det som gjorde att kurvan gick upp förra året. Då var vi uppe i mellan

63 och 64 procent vid utgången av de 70 dagarna, men i år var vi vid samma tid nere i 36 procent av antalet propositioner som enligt regeringens uppgift skall komma att framläggas för riksdagen. Endast drygt en tredjedel av de utlovade propositionerna hade alltså avlämnats efter 70 dagar. Vi har nu alltså nått ett bottenrekord för denna tioårsperiod.

Det är alltid trevligt när världens bästa regering slår sina egna rekord men i detta fall är det ett baklängesrekord, och det är ju ganska anmärkningsvärt. Regeringen har verkligen överträffat sig själv det här året, när det gäller dåliga prestationer. Det gäller här inte bara tomma siffror, det ligger en bister verklighet bakom, det vet vi som har att arbeta med dessa regeringsförslag. Vi måste diskutera dem med tanke på de eventuella motioner som bör väckas. Det gäller i stor utsträckning oppositionens talesmän, men även från regeringens sida kommer ofta motioner. Vidare bör arbetet i utskotten kunna planeras så att det inte uppstår en orimlig anhopning. Vid talmanskonferensens sammanträde i tisdags redovisades att utskottsarbetet i år har gått ovanligt bra. Utskotten har i stort sett klarat av vad man haft sig förelagt. Det beror på att man drivit utskottsarbetet ganska hårt — i en del fall mycket hårt — men det beror också i någon mån på att man inte fått materialet från regeringen.

Förutsättningen för att vi skall ha en demokrati är ju inte bara att det kommer förslag från regeringen. Det måste vara folkrepresentationens skyldighet, och även regeringspartiets, att verkligen behandla frågorna. Den anhopning som nu äger rum under några veckor och som leder till att motions tiden för en rad propositioner kommer att gå ut första dagen efter påsk eller ytterligare några dagar senare — den är ett exempel på hur liten tid riksdagen får till sitt förfogande. Man kan inte kalla detta för samvetsgrant

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

utfört arbete. Jag kan inte tänka mig att det kan råda några delade meningar på denna punkt. Man har i alla de debatter jag deltagit i — oavsett vilket statsråd som svarat — från regeringssidan alltid instämt och sagt: Det är klart att riksdagen måste få ordentligt med tid.

Min fråga i dagens situation, då vi nått bottenrekordet i nämnda avseende är: Kan regeringen alltså inte klara av den här uppgiften? Det är tydligen så att man, trots den väldiga ökningen av antalet tjänstemän i kanslihuset under den senaste femårsperioden, inte har möjlighet att få fram material. Är alltså detta någon form av bankruttförklaring? Kommer man nu att från regeringens sida åter få höra utatlandet: Det är naturligtvis beklagligt, vi skall försöka att bättra oss. Detta yttrande har vi hört ett antal gånger.

Herr talman! Jag anser inte att det är något svar alls.

I detta yttrande instämde herrar *Strandberg* (m), *Karl Pettersson* (m), *Axel Andersson* (fp), *Skagerlund* (fp), *Skärman* (fp), *Sveningsson* (m), *Ernulf* (fp), *Tistad* (fp), *Brundin* (m), *Levin* (fp), *Åkesson* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Annerås* (fp), *Österdahl* (fp), *Es-kilsson* (m), *Lindblad* (fp) och *Lundström* (fp).

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall också i princip instämma i vad herr Dahlnén yttrade. Jag vill desutom behandla frågan i direkt anslutning till den proposition som är aktuell under denna punkt.

Det gäller propositionen om forskarutbildning och forskarkarriär. Denna proposition lämnades till första kammarens kansli i fredags mellan kl. 13 och 14, för att vara alldeles exakt kl. 13.45. Det förefaller som om man ungefär samtidigt i utbildningsdepartementet hade haft en presskonferens ty vi kunde på lördagen läsa i tidningarna det mesta om innehållet i nämnda

proposition. Men det förefaller också som om tidningarna haft tillgång till inte bara en pressrelease utan hela propositionen. Man kan dra den slutsatsen av de ledarkommentarer som förekom under söndagen och måndagen.

Här i kammaren fick vi propositionen utdelad i går kl. 16.35. Den kom sålunda inte riksdagen till handa i riksdagsordningens bemärkelse förrän i går, även om den lämnades i fredags. Det tog fem dygn innan vi här i riksdagen kunde få del av det underlag som allmänt diskuterades bland intresserade människor på stan.

Detta är verkligen inte tillfredsställande, och det finns anledning att reagera mycket bestämt mot ett förfaringsätt som innebär att det går flera dagar innan vi här i riksdagen får del av det arbetsmaterial som egentligen är avsett för riksdagens ledamöter. Det förhållandet att utbildningsministern kanske vill hålla sig väl med nyhetsmedia och furnera dem så snabbt som möjligt med material är naturligtvis inte på något sätt en ursäkt för att man åsidosätter riksdagens intressen.

Det är lätt att med en sådan teknik dra ett löjets skimmer över riksdagen som en okunnig och eftersläpande institution. För egen del råkade jag tillsammans med några kolleger i riksdagen ut för den kalamiteten att på grundval av uppgiften i tidningarna att propositionen var färdig bjuda in några gäster som var sakkunniga i ärendet till en överläggning i går. Vi hade räknat med att vi skulle ha kunnat sätta oss in i frågorna så att vi skulle ha kunnat göra en hygglig föredragning.

När vi började sammanträdet hade vi inte lyckats driva upp ett enda exemplar av propositionen. Dess bättre hade utbildningsdepartementet varit mera generöst mot våra gäster än vad det hade varit mot riksdagen. Våra gäster medförde nämligen propositionen, och vi klarade upp saken så att gästerna drog propositionen för oss. Efter en halv-

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

timme kom det ett vänligt ilbud från kammarens kansli och lämnade herr Wallmark och mig ett exemplar var av propositionen, men de närvarande andrakammarledamöterna fick vara utan.

Jag skall inte dra några slutsatser av detta och inte kommentera det mera, ty jag är fullt övertygad om att kammarens ledamöter själva kan anlägga synpunkter på den situationen.

Den kritik som jag här har framfört, herr talman, förefaller mig allvarlig nog från riksdagens synpunkt. Som herr Dahlén sade är det inte första gången en sådan här kritik har framförts. Jag kan erinra mig att en ledamot i den här kammaren påtalade precis samma problem i fjol. Men det förefaller mig inte bara, herr talman, som om regeringen har åsidosatt ett allmänt lämpligt sätt i umgänget med riksdagen utan det förefaller faktiskt också som om man har tummat på grundlagens bestämmelse om propositions avlämnande.

Det heter, som herr Dahlén påpekade om budgetpropositioner, att de skall vara avgivna inom 70 dagar från riksdagens öppnande. Om jag inte räknat fel — den reservationen får jag kanske göra — så inträffade den 70:e dagen i lördags. Med tanke på den allmänna lördagsfrid som utbrutit över landet får man väl säga att om propositionen avlämnats i måndags så hade man hållit sig inom riksdagsordningens bestämmelser.

Nu fick vi den, som jag sade, i onsdags. Naturligtvis kan någon här säga: Vad är det för någonting att protestera för att man får en sådan här sak två dagar för sent! Till den som säger det skulle jag vilja svara: Försök att komma en dag för sent med en växel till en bank, så kommer ni att få uppleva vad en protest är! Bestämmelserna är till för att efterlevas, och det förhåller sig verkligen så att riksdagsordningen är alldeles klar när det gäller budgetpropositionerna.

Det heter om budgetpropositioner att de skall avlämnas inom dessa 70 dagar,

och det är bara i det sällsynta fallet att det annars kan lända riket till *allvarligt* men som man kan överskrida denna tidsgräns. Jag kan inte förstå att det skulle ha länt riket till allvarligt men om man inte blivit färdig med denna proposition nr 31 och av den anledningen hade sparat dess avlämnande.

Men, herr talman, även om vi klagat och tycker oss ha befogad anledning att klaga och kanske till och med tycker oss kunna bevisa att propositionen inte kommit inom laga tid, så kan ju riksdagen inte undandra sig att behandla den. Därför, herr talman, hemställer jag att propositionen nr 31 remitteras till det utskott som skall handlägga den.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! De båda ärade talarna har målat i bjärta färger och gett en bild som såvitt jag förstår inte riktigt överensstämmer med de faktiska förhållanden som föreligger. Liksom förra året och året dessförinnan vill jag säga herr Dahlén att regeringen även i år beklagar att så många propositioner avlämnats i nära anslutning till utgången av tiden för anslagspropositioners avlämnande. Men jag trodde att de debatter som vi haft i denna fråga under de senaste åren skulle ha gett en del upplysningar om bakgrunden till detta beklagliga förhållande. Jag trodde att det skulle ha framgått av dessa upplysningar att det varken beror på ond vilja från regeringens sida eller oförmåga att försöka i görligaste mån tillmötesgå riksdagens rimliga krav.

Jag vill ändå i viss mån återupprepa de argument som jag anfört tidigare. Statsverkspropositionen i år liksom tidigare år upptar flera viktiga anslags- eller organisationsfrågor. Härigenom har riksdagen redan vid vårsessionens början fått en stor del av vårens arbetsmaterial.

Emellertid leder detta och — vilket också framhållits tidigare — budgetar-

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

betet i övrigt till att arbetet med särpropositionerna måste flyttas något framåt i tiden, vilket i sin tur har den i och för sig beklagliga koncentrationen till följd.

Jag kan inte omgående uttala mig om de kurvor som herr Dahlén hade iordningställt och som han visade kammarens ledamöter, men såvitt jag kan se av den statistik som vi har på statsrådsberedningen ligger det till på följande sätt: Totalt har under tiden från vårriksdagens öppnande fram till måndagen den 24 mars — den sista dagen för propositioners avlämnande — avlämnats 60 propositioner mot 77 förra året. Av dessa lämnades 13 i januari — samma antal som förra året — 9 i februari mot 16 förra året och 38 i mars mot 47 förra året.

I förhållande till förra året har det inträtt en förbättring så till vida att antalet i mars avlämnade propositioner är färre. Det totala antalet hittills avlämnade propositioner är också något lägre än i fjol.

Jag vill i detta sammanhang nämna att vissa lagpropositioner lämnats senare i år på grund av köbildning i lagrådet, vilket i sin tur beror på en större arbetsanhopning där.

Beträffande herr Lidgards frågor och påpekanden vill jag framhålla att jag inte kan finna att regeringen har förfarit felaktigt och lämnat propositioner för sent. I det fall som han åberopade hade såvitt jag vet propositionen lämnats in den 21 mars, och den 24 mars är ju sista dagen enligt regeringsformen. En proposition blir offentlig i och med att den lämnas. Sedan kan vi ha olika meningar om huruvida det är lämpligt eller olämpligt att ett statsråd samtidigt med att en proposition avlämnas till riksdagen också offentligt redogör för innehållet i den.

Vad kan man göra för att förbättra förhållandena? Vi har, som herr Dahlén nämnde, tagit intryck av de påpekanden riksdagen har gjort. Vi har undersökt förhållandena och på allt sätt för-

sökt få fram materialet så snabbt som möjligt. Jag tror att det är möjligt att åstadkomma vissa förbättringar, och det skall väl också ske. Men hur man än vänder och vrider på denna fråga blir det svårt att förhindra en viss anhopning av propositioner vid slutet av den tidsgräns som regeringsformen har fastställt. Det betyder naturligtvis en koncentration av arbetet under en kort tid för riksdagens ledamöter. Det är en olägenhet som följer av det tidsschema efter vilket vi arbetar.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Statsrådet Geijer beklagade det rådande läget, och det var ju bra att han kostade på sig att göra det. Jag hade kanske inte heller väntat mig något annat, det förutskickade jag i mitt första anförande.

Statsrådet Geijer omtalade att regeringen hade tagit intryck av den kritik som har framförts i riksdagen över dessa oefterrätliga förhållanden. Den kurva jag visade kammarens ledamöter tyder dock inte på att intrycket har varit så starkt att det har blivit någon förbättring. Tvärtom är det bottenrekord i år.

Vidare sade statsrådet Geijer att det tyvärr blir en anhopning av propositioner mot slutet av perioden, hur man än gör. Han sade att det har blivit någon förbättring i mars, ty då har regeringen inte lämnat så många propositioner. Jag kan på vår TV-skärm ge en annan bild, som vecka för vecka visar antalet avlämnade propositioner. Som kammarens ledamöter ser har vi den stora anhopningen — det uppåtgående strecket — under veckorna 9—11. Det är klart, statsrådet Geijer, att man inte kan uppvisa så många avlämnade propositioner i mars — och det tyckte statsrådet Geijer var en fördel — om

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

de avlämnas ännu senare. Då blir det givetvis inte så många propositioner i mars. Det blir inte så många propositioner i april heller, om man väntar med att avlämna dem till i maj. Det är en enkel matematisk-statistisk sanning, som jag ber att få böja mig för, men därmed är inte hela problemet avklarat.

Vi har en enorm anhopning av propositioner under några få veckor. Jag vill komplettera statsrådet Geijers uppgifter: till och med den 25 mars har 63 propositioner avlämnats till riksdagen. Men enligt regeringens egen förteckning är detta icke fullt 50 procent, ty enligt propositionsförteckningen kommer ytterligare 66 stycken att avlämnas. Under de veckor som återstår, och som vi redan nu har klart för oss kommer att bli verkligt arbetsfyllda, skall det avlämnas ännu fler propositioner än dem vi hittills fått.

Statsrådet Geijer sade att han inte trodde att det skulle vara möjligt att åstadkomma någon väsentlig förbättring — det var det intryck man fick. Det är i så fall mycket beklagligt. Men någon liten förbättring skulle väl i alla fall kunna uppnås, om regeringen — jag utgår nu ifrån vad herr Lidgard sade — åtminstone hade samma iver att leverera propositioner till riksdagen som den har i fråga om att leverera material till tidningar, radio och TV. Det går väl ändå åt någon tid till att göra sammanfattningar av propositioner och sådant till pressen. Använde man den tiden till att försöka hjälpa upp den dåliga statistiken beträffande riksdagen, kanske det hade i varje fall en viss marginaleffekt. Jag vet från den kontakt jag har med pressmän att när de får bara en presssammanfattning reagerar de precis på samma sätt som vi gör här i riksdagen. De vill gärna ha grundmaterialet. Propositioner skall ju innehålla en sammanfattning av skäl för och emot, speciellt när det gäller nya reformer, och sådana är ju av största intresse. En hel del saker flyter

naturligtvis mera smärtfritt igenom både i regering och riksdag. Skäl för och emot får man ju inte, om man bara får ett pressmeddelande om vad regeringen har beslutat. Jag förstår mycket väl de pressmän som säger att de är föga betjänta av ett sådant sammandrag.

Nu hade utbildningsministern tydligen varit så mån om att få publicitet att han redan i förra veckan hade överlämnat — inte till riksdagen utan till pressen — den proposition som herr Lidgard talade om.

Herr talman! Tydligen får vi med den nuvarande regeringen inte räkna med några andra förhållanden, och detta är ett utmärkt exempel på vanstyre.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag är inte helt säker, men jag tror att statsrådet Geijer och jag hyllar oss till samma lärofader när det gäller statsrätt, nämligen professor Robert Malmgren. I varje fall är det hans kommentar som vi använder i det dagliga arbetet här i riksdagen och på annat håll. Det kan vara skäl att gå till Malmgren och se vad han säger om detta speciella fall.

Låt mig först ett ögonblick anknyta till data en gång till. Det är riktigt som statsrådet Geijer säger att propositionen inlämnades till kammarens kansli fredagen den 21 mars. Enligt Malmgren var detta emellertid inte ett avlämnande av proposition i den mening som riksdagsordningen avser. Malmgren kommenterar grundlagsstadgandet på följande sätt: »Proposition anses emellertid ej hava avlämnats till kamrarna, förrän den där anmälts av talmännen.» Sådan anmälan skedde i går kl. 17.00. Då kan naturligtvis herr Geijer fråga: Varför anmälde kammarens talman inte propositionen tidigare? Men även på den punkten har Malmgren ett ord att ge oss på vägen, ty han konstaterar: »Anmälan plägar ej ske, förrän tryckt upplaga av propositionen utdelats i kamrarna.» Det utdelandet ägde rum

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

i går kl. 16.35 — alltså efter 70-dagarsgränsen. Vi skall väl inte fördjupa oss i ytterligare diskussion om denna sak, men håller vi oss till Malmgren är det alldeles klart att denna gräns har över-skridits.

Sedan skulle jag vilja förtydliga mig en gång till och säga att det på fredagen fanns *ett enda exemplar* av propositionen här i första kammaren. Det enda exemplaret försökte jag att få låna från kammarens kansli, men det var ett sådant där fint exemplar som var undertecknat av Hans Majestät Konungen, så det vågade man inte anförtro mig. Jag gjorde då andra försök att få tag i exemplar, men vi vanliga riksdagsledamöter kunde inte få tag på något för att börja det arbete som var nödvändigt. Det är det som jag har reagerat mot i detta sammanhang.

Herr talman! Trots allt skall denna proposition remitteras. Jag ber att få utvidga min hemställan och med hänsyn till infallande helg anhålla att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 36, 45, 46, 48, 53, 55, 56, 58, 60, 64 och nr 80 utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det propositionerna kom kammaren till handa.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Den här familjeträtan skulle vi kunna fortsätta ganska länge. Jag skulle naturligtvis för min del kunna påpeka att det arbete som krävs av tjänstemännen i departementen för att utarbeta propositioner förrycks i ganska hög grad av alla de interpellationer och enkla frågor som kamrarnas ledamöter i sin fulla rätt framställer. Tendensen har ju varit att särskilt antalet enkla frågor ökar, och det hör också till bilden här. Jag menar, herr Dahlén, att man nog inte bara får ta till de riktigt stora orden här och tala om vanstyre eller bottenrekord, utan man får faktiskt se på hur verkligheten är.

Det finns naturligtvis lösningar. Man kan anställa ännu fler tjänstemän i kanslihuset, men förslag härom brukar inte vara särskilt populära. En annan möjlighet finns också. Om riksdagen verkligen tar detta så allvarligt som det låter på herr Dahlén, skulle konsekvensen vara att regeringen i fortsättningen fick skjuta på avgörandet av viktiga frågor och vänta med propositioner till påföljande år samt begränsa sig till ett visst minimiantal. Men jag tror inte att det är den lösning som riksdagen skulle tycka vara den riktiga.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Herr statsrådet Geijer sade att man, om man skulle vara konsekvent, skulle skjuta på en del viktiga förslag till nästa år, och det ansåg han inte vara bra. Nej, jag tycker inte heller att det är bra om man måste skjuta på viktiga förslag. Men jag tycker inte heller att det är bra att riksdagens ledamöter och riksdagens utskott får alldeles för litet tid att behandla dessa viktiga förslag. Det är min utgångspunkt. Det finns givetvis — det förstår jag mycket väl — en psykologisk benägenhet hos den som sitter i regeringsställning att säga: »Vi har nu gjort detta, och riksdagen får väl finna sig i att man får litet mindre tid, men vi tycker att dessa förslag skall fram.» Det är bara det att vi på den här sidan inte kan riktigt resonera på det sättet. Vi har olika synsätt. För oss är det nödvändigt att hålla på att riksdagen får tillräcklig tid att penetrera de förslag som framläggs — det är en grundläggande skillnad.

Herr Geijer tyckte inte att vi i denna familjeträta, som han kallade det, skulle behöva ta till så stora ord. Jag skall inte ta till några ord som, skall vi säga, skapar någon personlig misstämning. Vi brukar kunna diskutera här i riksdagen utan att vi efteråt får personliga anti- eller sympatier. Men, herr Geijer, det var inte att ta till stora ord

Ang. tidpunkten för avlämnandet av kungl. propositioner

när jag talade om bottenrekord. Det var ett statistiskt konstaterande, ty det är här fråga om ett bottenrekord. Om det är stora ord eller ej, är ju en annan sak. Herr Geijer menar kanske att det kan bli ändå värre. Det är klart att jag då kan få svårt med ordvalet nästa år, men det är ju min sak.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Det kan kanske förefalla som om jag skulle känna mig litet pikerad över att statsrådet Geijer, när han talar om de »viktiga» sakerna, bara tar upp det som herr Dahlén har berört och slinker förbi min till synes lilla fråga. För mig framstår — det vill jag gärna ha sagt — efterlevnaden av grundlagarna som det viktiga i detta sammanhang. Jag hoppas att vi alla på denna punkt är alldeles överens.

Jag reflekterade också över herr Geijers uttalande om familjeträtan och undrade vad det betydde. Goda vänner kan vi vara, men regeringsfamiljen vill jag inte tillhöra.

Jag skall vidare be att få läsa ur riksdagsordningen en gång till, ty det hänger litet grand samman med det som herr Dahlén var inne på. År 1957 ändrades 54 § i riksdagsordningen genom tillägg av en bestämmelse av följande innebörd: »Propositioner böra avlämnas till riksdagen så snart sig göra låter.» I kommentaren härtill säger Malmgren: »Bestämmelsen har införts i syfte att förhindra propositioners avlämnande i sista stund och att därigenom förebygga en eljest svårfrånkomlig forcering av riksdagsarbetet under maj månad.» Det är önskvärt att riksdagsordningen efterlevs även på den punkten.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren

dels att hänvisa ifrågavarande kungl. proposition, nr 31, såvitt den avsåg ändring i studiemedelsförordningen, till lagutskott, såvitt anginge Vissa kostna-

der för doktorandstipendier vid jordbrukets högskolor, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet,

dels ock att bifalla herr Lidgards hemställan om utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av propositionerna nr 36, 45, 46, 48, 53, 55, 56, 58, 60, 64 och 80.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 36, angående anslag för budgetåret 1969/70 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 50, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 54, med förslag till statligt förarskydd.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69, hänvisades propositionen, såvitt den avsåg jordbruksdepartementets verksamhetsområde, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 36 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 17 och 18.

Ang. näringspolitiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående näringspolitiken.

I de likalydande motionerna I: 738, av herr *Sundin* och herr *Olsson, Johan*, samt II: 825, av herr *Antonsson m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle

1. i princip godkänna de grunder som i motionerna angivits för en aktiv näringspolitik; samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk arbetsgrupp för utarbetande av ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 738 och II: 825.

Reservation hade avgivits av herrar *Mattsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 738 och II: 825 hos Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppdrag att utarbeta ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik i enlighet med vad reservanterna anförde.

Vid utlåtandet funnos därjämte fogade särskilda yttranden, nämligen

1) av herrar *Åkerlund* (m), *Strandberg* (m) och *Regnéll* (m); samt

2) av herrar *Österdahl* (fp) och *Löfgren* (fp).

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Detta bankoutskottets utlåtande som behandlar näringspolitiken ber jag att få uppehålla mig vid något. Det är väl ingen tillfällighet att den s. k. näringspolitiken tilldrar sig ett betydande intresse i den politiska debatten. Framåtskridandet i vårt sam-

hälle som helhet beror i hög grad på vilka förutsättningar vi bestämmer oss för att produktionslivet skall ha. Samtidigt påverkar näringspolitiken, definierad som alla de politiska åtgärder som berör de i produktionen sysselsatta, också fördelningen av de resultat som presteras samt inflytandet över produktionens inriktning.

Självfallet måste vi, när vi diskuterar näringspolitikens innehåll, vara medvetna om de begränsningar som finnes, i varje fall på kortare sikt. Vi har en s. k. blandekonomi, och den tycks vi vara överens om att behålla, även om man från olika företrädare för socialdemokratien då och då hör att det väsentligaste är att staten övertar mer av produktionsmedlen. Naturligtvis frågar man sig då hur stabil den socialdemokratiska uppfattningen är.

Samtidigt finns det ibland anledning att ställa frågan hur man motiverar ett ökat statligt företagande. Är det ideologiskt motiverat eller bygger det på några erfarenheter av att statliga företag är bättre än privata för de anställda eller för produktionen sett ur samhällets synpunkt? Det är naturligtvis fel att döma av enskilda exempel, vare sig de är hämtade från den statliga eller den privata sidan. Vi vet alla att misslag och mindre lyckade resultat står att finna på båda håll. Det måste därför vara viktigt att man från regeringshåll deklarerar en klarare uppfattning.

Statsrådet Wickman försökte sig på det i den första eftervalsyrkan genom att ange en procentsats för statligt företagande, men det var kanske inte så lyckat. Vi har ofta från vårt håll deklarerat att vi anser att övervägande skäl talar för att den effektivaste drivfjädern till framsteg ligger i de enskilda människornas egen vilja att ta initiativ och ansvar. Därom tycks vi också i huvudsak vara ense med de flesta inom socialdemokratien. Annars skulle knappast en så helt dominerande andel av det svenska näringslivet drivas i privat regi, cirka 95 procent.

Ang. näringspolitiken

Därefter har vi sagt att åtskilliga korrigerande medel måste byggas in i det ekonomiska systemet, eftersom en marknadshushållning annars lätt leder till att den ekonomiskt överlägsne gynnas på de övrigas bekostnad. Därför måste vi t. ex. satsa på en målmedveten jämlikhetspolitik, en rättvisare fördelning av produktionsresultatet.

Det är också en illusion att tro att den enskilde konsumenten kan skaffa sig all den information som krävs för att få ett avgörande och rationellt grundat inflytande på produktionens inriktning. Det krävs således åtgärder till stöd för konsumenten.

Konsumentens valfrihet begränsas också i realiteten av det faktum att företagen måste planera sin produktion så lång tid i förväg och dessutom vara säkra på att finna avsättning för produktionen att beslutet om produktionsinriktningen måste testas långt innan produkten finns tillgänglig för konsumenten.

Samhället måste också föra en aktiv politik för att komma till rätta med begränsningar i konkurrensen. Detta är så uppenbart att det inte kräver någon exemplifiering att den perfekta marknaden aldrig existerat. På varje marknad finns större eller mindre begränsningar i konkurrensen. Här gäller det att bevaka konsumentens intresse mot företags fåtalsvärde. Detta är så mycket mer angeläget som effektivitetsgraden i produktionen ofta leder till ökad koncentration och ett fåtal företag. Det finns anledning att ägna marknadsutvecklingen en skärpt uppmärksamhet, både ur konsument-synpunkt och ur en mera allmän samhällsekonomisk synpunkt, eftersom en långtgående koncentration på företags-sidan med nödvändighet också leder till en stark koncentration av produktion till ett fåtal orter som förmår bära upp stora företag. Därför krävs det aktiva åtgärder från samhällets sida för att komma till rätta med koncentrationen av makt på ett fåtal händer. Av det-

ta följer att vi inte heller kan acceptera ett statligt företagande som har som enda motiv att koncentrera makten till ett fåtal personer i regeringen eller departementen.

Tyvärre har de statliga företagen hittills icke visat upp någon mera utvecklad företagsdemokrati. Därför är det angeläget att den igångsatta försöksverksamheten snarast leder till konkreta resultat i form av ökat inflytande och bättre insyn för de anställda i företagen, inte bara för ett antal centralt placerade personer som företrädare för finansären, dvs. staten.

Jag har nämnt några av de områden där samhället måste ingripa med korrigeringar av marknadshushållningen för att öka jämlikheten mellan olika inkomsttagare, för att motverka maktkoncentration såväl på den privata sidan som på den statliga och eftersträva en fördjupad demokrati inom företagen samt för att stärka konsumenternas ställning och inflytande och främja konkurrensen på marknaden. Till detta kommer också uppgiften att skapa sysselsättning åt alla.

Därefter vill jag något återvända till de förutsättningsskapande åtgärder som samhället måste ha till uppgift att sköta i förhållande till näringslivet. Det är naturligtvis viktigt att man icke förleds till att utgå ifrån ett annat läge än det som existerar nämligen, som jag tidigare nämnde, att cirka 95 procent av samtliga företag i dag drivs i privat regi och resten av samhället. En av de grundläggande förutsättningarna för näringslivet är också den samarbetstradition som vi har på den svenska arbetsmarknaden och som är en av våra främsta produktionstillgångar. Den samarbetstraditionen måste vi självfallet slå vakt om och försöka föra vidare i den fördjupning av företagsdemokrati som jag tidigare nämn-

I och med att en så stor andel av företagen är privatägda låter de sig främst påverkas indirekt av samhällets

Ang. näringspolitiken

åtgärder. De statliga företagen kan å andra sidan påverkas direkt i hela sin verksamhet. För de mera indirekt verkande åtgärderna krävs samordnat handlande, som innefattar alla de förutsättningsskapande åtgärder av vilka vi nämnt ett antal i motionerna. Kredit- och räntepolitiken är här väsentliga instrument. De måste i stor utsträckning ses i ett sammanhang, även om räntepolitiken också har en vidare uppgift, som påpekats i utskottets majoritetsutlåtande. Framför allt är det väsentligt att samhället förhåller sig neutralt i förhållande till olika företagstyper i sin kreditpolitik. Så är det icke i dag. De mindre företagen har inte alls samma möjligheter som de större har, t. ex. genom användningen av investeringsfonder. Det räcker med att exemplifiera med Volvos satsning nyligen och de möjligheter som investeringar av motsvarande sammanlagda omfattning kunde ha fått för många mindre företag, låt vara att en del underleverantörer indirekt berörs denna gång.

Självfinansieringen har också stor betydelse för företagens konsolideringsmöjligheter och vilja att satsa på riskfyllda projekt. Det är givet att man här måste gå försiktigt fram, så att man inte får negativa konsekvenser ur jämlikhetspolitisk synpunkt, men samtidigt kan en alltför låg självfinansieringsgrad leda till arbetslöshet, och därmed drabbas ofta de som redan har det besvärligt och de som har minsta förutsättningarna att skaffa nytt arbete. Därmed förlorar man den fördelningspolitiska effekt man försökt vinna, och det är inte säkert att det leder till någon fördelningspolitisk nettovinst för de anställda.

I detta sammanhang vill jag också ta upp skatteinstrumentet som även har en förutsättningskapande funktion utöver att det skall tillföra statskassan resurser och medverka i fördelningspolitiken.

Det sägs ibland att förslag som går ut på att lätta skatten för företagen, t. ex.

borttagande av energiskatten, bara syftar till att gynna företagen. Det är en total missuppfattning, eftersom de kan utgöra en stimulans för produktionen som leder till ökade inkomster och selsättning för flera och därmed ökade skatteinkomster. Samtidigt ökar det utrymme som står till förfogande vid förhandlingar mellan företaget och dess anställda.

Med de starkt organiserade löntagarorganisationer vi har i vårt land finns det goda förutsättningar att en sådan åtgärd kommer alla till godo. Skulle inte det lyckas, utan den större gemensamma kakan blir orättvist fördelad, är det naturligt att samhället använder skatteinstrumentet för att komma till rätta med den saken.

Det är emellertid viktigt att man inte bara stannar vid ett dogmatiskt förkastande av förslag av den här karaktären, även om vi väl alla är medvetna om att det är svårt att på kort sikt få utrymme för sådana förslag ur statsfinansiell synpunkt. Möjligheterna att åstadkomma en rättvis fördelning som slutresultat borde det emellertid inte finnas anledning att tvista om.

Lokaliserings- och regionalpolitiken är andra viktiga instrument för att skapa ett ur hela samhällets synpunkt slagkraftigt näringsliv. Vi har från centerns sida under mycket lång tid krävt längre gående åtgärder än vad regeringen föreslagit, bland annat för att undvika de stora samhällsekonomiska förluster som blir följden av kapitalförstöring i avfolkningsbygderna och ineffektiv överrörlighet i expansionsområdena, förutom de svårundvikliga miljöproblemen i dessa båda motpoler.

Vi har bland de punkter, som vi har angett bör ingå i ett näringspolitiskt handlingsprogram, också tagit upp statens medverkan som företagare. Det finns goda skäl för ett statligt engagemang inom den mycket viktiga atomenergisektorn — därom är vi ense. Även statliga företag bör ingå i en ramplanerad marknadsekonomi. Det kan moti-

veras av både lokaliseringpolitiska och sociala skäl, vilket också framhålls i motionerna. Statliga insatser kan även motiveras när det gäller mycket stora kapitalkrävande företag där privata icke ensamman kan klara uppgiften. Vad man framför allt saknar i dag är klara och preciserade motiveringar för de statliga insatser som är nödvändiga.

Från vårt håll motsätter vi oss ett sådant statligt engagemang som endast tar sikte på att koncentrera makten hos ett fåtal personer i Kungl. Maj:ts kansli. Det är tyvärr svårt i dag att finna exempel på att ett statligt företagande lett till en decentralisering av makten. Det är riktigt när man från socialdemokratiskt håll säger att en näringspolitik som väljer nya vägar kommer att få konsekvenser först på lång sikt. Det talar för att man bör söka precisera de näringspolitiska riktlinjerna i enlighet med motionärernas krav.

Det räcker inte med att endast i allmänna ordalag tala om att man syftar till att skapa trygghet i arbetet, nya sysselsättningar och ökat inflytande från de anställdas sida. Det gäller också att tala om hur det skall ske och om man syftar till att koncentrera det reella inflytandet till staten eller till de anställda eller kanske anser att man bäst balanserar maktkoncentrationen i näringslivets storföretag med en statlig maktkoncentration efter ett motsvarande mönster.

Ja, frågetecknen är många, och det finns ingen anledning att här räkna upp fler. De instrument som skapats eller håller på att skapas för ett förverkligande av näringspolitiken, t. ex. investeringsbanken, utvecklingsbolaget, näringspolitiska rådet och det häromdagen presenterade förslaget till etableringsbolag, kräver bättre riktlinjer för en aktiv näringspolitik än den som regeringen hittills lyckats precisera för att få en effektiv och samordnad användning.

Jag ber med detta, herr talman, att få

Ang. näringspolitiken
yrka bifall till reservationen i anslutning till bankoutslottets utlåtande nr 9.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! Samtliga centerpartiets representanter inom bankoutslottet hemställer i en reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande nr 9, att Kungl. Maj:ts skyndsamt måtte tillsätta en parlamentarisk utredning med uppdrag att utarbeta ett preciserat handlingsprogram för en aktiv näringspolitik. Herr Mattsson har nyss talat för denna reservation.

Utskottets övriga ledamöter understryker i sin skrivning att det råder full enighet inom utskottet om att det är angeläget att samhället för en aktiv näringspolitik som skapar goda förutsättningar för produktiva insatser av företag inom skilda näringsgrenar och branscher och utav olika storlek och struktur. Vi är inom utskottsmajoriteten medvetna om att på flera av de områden som motionärerna berör ett mycket omfattande utredningsarbete pågår i särskilda kommittéer eller genom sakkunniga. Exempelvis utreds kreditförsörjningen genom 1968 års kapitalmarknadsutredning, utbildningspolitiken genom 1968 års utbildningsutredning, lokaliserings- och regionalpolitiken genom 1968 års lokaliseringsutredning, konsumentpolitiken genom konsumentutredningen och frågor rörande de statliga företagen — som herr Mattsson talade mycket om — inom företagsdelegationen.

Utskottsmajoriteten anser att reservanternas önskemål är mycket väl tillgodosedda med de utredningar som redan pågår. Det torde även behöva påpekas att inom SHI-utredningens betänkande »Aktiv företagsutveckling» förordas en vidgad utredningsverksamhet rörande de mindre och medelstora företagen. Bankoutslottet föreslår också i sitt utlåtande nr 10, som nu ligger på kammarens bord, omedelbara åtgärder på detta område.

Ang. näringspolitiken

Det torde även vara av värde erinra om det näringspolitiska råd som inrättades förra året för att bistå vid utformningen av den framtida näringspolitiken.

Vad jag här sagt pekar tydligt på att de områden reservanterna vill ha utredda redan är föremål för ett mycket omfattande utredningsarbete, och inom utskottsmajoriteten anser vi att det inte finns anledning att nu tillsätta en parlamentarisk utredning, vilken säkerligen inte skulle ha möjligheter att framlägga några nya synpunkter utöver dem som redan redovisats eller som vi kan förvänta kommer att redovisas av de utredningar som för närvarande pågår.

Med hänvisning till vad jag anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiets representanter i bankoutskottet har i ett särskilt yttrande till utlåtandet framhållit att vi för vår del nu endast tagit ställning till själva frågan om utredning eller icke. Därvidlag har vi enat oss med utskottets majoritet. Men vi har genom detta särskilda yttrande också velat påpeka att vi i många avseenden är ense med motionärerna rörande den framtida näringspolitiken.

Vi har från vårt parti väckt ett antal motioner rörande näringspolitiken, som i ett senare sammanhang kommer att upptagas till prövning. I det sammanhanget, herr talman, kommer vi att från vårt parti redovisa vårt ställningstagande rörande den framtida näringspolitiken. Jag saknar därför anledning att i dag taga upp någon näringspolitisk debatt.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! När utskottets talesman talar om alla de utredningar som nu finns, så förhåller det sig så att många av dem är på departementsnivå eller på andra sätt omöjliga för oppositionen att få insyn i.

Men utskottet har också en mycket intressant skrivning på sid. 4 i sitt utlåtande. Majoriteten skriver där: »Att formulera mera övergripande näringspolitiska program synes vara en uppgift för regeringen och för de skilda politiska partierna.» Vi vet alla att oppositionspartierna av ekonomiska skäl inte har möjlighet att göra utredningar och framlägga preciserade förslag. Menar utskottet med denna skrivning att man vill ge oppositionspartierna ekonomiska möjligheter att få kanslier till sitt förfogande, så att de är jämbördiga med Kungl. Maj:ts regering, då vill jag hälsa ett sådant förslag med tillfredsställelse. Jag tror det vore nyttigt och nödvändigt för den politiska debatten. Då skulle man också få likvärdiga utredningar från oppositionen och från regeringen, vilka skulle kunna diskuteras och ställas mot varandra i den allmänna politiska debatten.

Jag vill fråga utskottets talesman om man får tolka formuleringen i utlåtandet på så sätt.

Herr STÄHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Det torde vara herr Mattsson bekant att det utgår partistöd till samtliga partier. Därigenom har herr Mattsson möjlighet att få hjälp med de utredningar som han anser vara nödvändiga. Det är dessutom angeläget påpeka att vi inom utskottet haft en mycket noggrann föredragning från vårt sekretariat, där det för oppositionen funnits möjligheter att framställa frågor och få dem besvarade.

Det är märkligt — som jag även påpekade i mitt första anförande — att i detta utlåtande är det endast centerpartiet som står bakom reservationen. Vi hörde av herr Strandberg att man från moderata samlingspartiet inte har anledning att lägga fram någon reservation med hänsyn till de utredningar som redan finns. Inte heller folkpartiet har stött centerpartiets reservation på denna punkt.

Ang. näringspolitiken

Herr **MATTSSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte alls jämföra det stöd som utgår till de olika partierna och det antal tjänstemän som är anställda i Kungl. Maj:ts kansli, vilka vi hörde om i den föregående debatten.

Herr **ÖSTERDAHL** (fp):

Herr talman! Herr Sundins och herr Johan Olssons motion i denna kammare angående näringspolitiken berör flera mycket centrala frågor.

En aktiv näringspolitik syftar till att på olika sätt underlätta företagsverksamheten i vårt land för att därigenom ge möjligheter till en snabbare expansion. Detta gynnar framför allt selsättningen och förbilligar produktionen och därmed också kostnaderna för konsumenterna. Folkpartiet kan helt instämma i detta syfte. Vi är i allt väsentligt ense med centerpartiet om riktlinjerna för näringspolitiken i vårt land. Det framgår ju också av de gemensamma mittenpartimotioner som lämnats även i år samt av flera folkpartimotioner med samma syfte som centerpartimotionen.

Den nu aktuella motionen behandlar en lång rad olika spörsmål inom näringspolitiken. Man har tagit upp inte mindre än 16 punkter, av vilka många har en central betydelse i näringspolitiken och har en stor räckvidd. Att föra samman alla dessa problem i en parlamentarisk arbetsgrupp skulle innebära att arbetsgruppen fick ett mångårigt utredningsarbete. Flera av punkterna är också redan föremål för utredning. Vi anser att det föreligger risk för att en så vittsyftande utredning kan försena frågornas slutliga lösning. Folkpartiet föredrar därför att ta upp sakfrågorna var för sig.

Herr talman! Eftersom jag varit med om att lämna ett särskilt yttrande har jag inget yrkande.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Jag tillhör motionärerna och vill med anledning därav säga några ord.

Vi har i vår motion föreslagit att riksdagen skulle uttala sig för vissa grunder för en aktiv näringspolitik och att en parlamentarisk utredning får utarbeta ett preciserat handlingsprogram för en sådan aktiv näringspolitik.

Utskottet säger sig av formella skäl inte ha kunnat sakbehandla den första punkten om att riksdagen skulle göra ett näringspolitiskt uttalande. Jag vet inte vad som ligger bakom den bedömningen, men för mig förefaller det ganska underligt att riksdagen inte skulle ha möjlighet och befogenhet att dra upp vissa riktlinjer på detta område som ju är av central betydelse. Jag kan erinra om att riksdagen vid flera tillfällen har antagit riktlinjer för sin politik, t. ex. i fråga om jordbrukspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, lokaliseringspolitiken etc.

Jag tror att näringspolitiken är ett område som kräver en central översiktlig bedömning, där man drar upp riktlinjerna för hur riksdagen skall driva den aktiva näringspolitik som man talar om.

Vi har med vår motion även velat stimulera till en allmän debatt kring näringspolitiken. Vi menar att det är angeläget att man verkligen försöker göra klart för sig vad man avser med en aktiv näringspolitik. Socialdemokratin har där inte lagt fram något klart alternativ. Man talar ständigt om en *ny* näringspolitik. Därmed konstaterar man, tycker jag, att den näringspolitik som man från socialdemokraternas sida nu fört under tre decennier inte varit bra. Man säger t. ex. att man vill driva på samhällets övertagande av näringslivet på olika områden. Det var ju ganska betecknande att man efter valet sade att man siktade på att kanske en fjärdedel av det enskilda näringslivet inom kort skulle vara sam-

Ang. näringspolitiken

hällskontrollerat. Senare dämpar man emellertid ner dessa tongångar och säger att man helt visst vill ha kvar blandekonomin och samarbeta med det privata näringslivet. Vi har ju också exempel på att socialdemokraterna därvidlag i många stycken har varit ganska välvilligt inställda på vissa punkter. I det utlåtande som kommer härnäst på föredragningslistan har utskottet kunnat ena sig om att bifalla en rad motioner om att tillsätta en utredning som skall kartlägga de mindre och medelstora företagens problem.

Man har alltså anledning att fråga sig vilka riktlinjerna för socialdemokraternas näringspolitik egenligen är. Jag kan som exempel ta regeringens förslag om investeringsbanken. Det förslaget kom plötsligt och var ganska dåligt genomarbetat. Det ändrades också inom kort. Jag måste säga att ett sådant handlande inte kan vara något exempel på en god aktiv näringspolitik.

Det invänds nu att de frågor som motionärerna vill ha utredda redan är under utredning, men som herr Mattsson säger sker ju dessa utredningar i stor utsträckning inom regeringens kansli. Det är på oppositionens sida helt omöjligt att använda partistöd i dessa sammanhang för att göra några parallellutredningar.

Man har också återopat det näringspolitiska rådet. Skulle inte en sådan utredning som reservanterna föreslår kunna vara ett komplement till det näringspolitiska rådet? Rådet har ju experter. I samarbete med den parlamentariska arbetsgruppen kunde man då dra upp riktlinjer för näringspolitiken, så att vi inte blir överraskade av regeringens utspel på olika områden, utspel som dessutom ofta är dåligt underbyggda.

Det skulle i hög grad tjäna näringspolitiken om vi finge till stånd en översiktlig sammanfattande utredning som kunde gripa sig an med dessa problem och försöka skapa ett närings-

politiskt handlingsprogram som riksdagen sedan i stort kunde följa.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det förvånar mig att herr Olsson inte har satt sig in i det näringspolitiska program som socialdemokraterna presenterat och som vi under de senaste åren så tydligt och klart arbetat efter.

Vi lever dessutom i dag inte i ett statistiskt samhälle utan i ett expanderande samhälle, som måste anpassa sina insatser alltefter utvecklingen. På det näringspolitiska området, som herr Olsson här talar om, har vi faktiskt genom de utredningar som redan presenterats ganska klart för oss hur man i ett expanderande samhälle skall arbeta för att uppnå det bästa resultatet.

Till herr Mattsson vill jag endast stillsamt säga att det inte var måttliga begär som han hade när det gäller kansli. Det är bra högststrävande planer om hans parti skulle ha samma utrustning som Kungl. Maj:ts kansli.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Jag har tagit del av socialdemokraternas näringspolitiska program, men jag kan inte säga att det är en klar riktlinje och ett entydigt program. Spännvidden mellan yttrandena från olika ledande socialdemokrater är så stor att det är omöjligt att veta vad vi har att vänta oss. Som exempel kan vi ta den senaste debatten, där herr Sträng har gett en ganska moderat tolkning av vad näringspolitiken innebär. Å andra sidan finns det långsytande socialiseringsmotioner från inflytelserika kretsar inom socialdemokratiska partiet. Jag tror att det skulle befrämja den näringspolitiska debatten om vi finge till stånd en utredning som försökte sammanföra de olika ståndpunkterna. Det finns ju också andra partier

som har näringspolitiska program. Det skulle vara nyttigt om dessa ståndpunkter finge nötas mot varandra i en utredning. Då kunde man kanske nå bättre enighet om en näringspolitik som vore till gagn för utveckling och standardhöjning.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! De synpunkter som herr Olsson framförde visar att det är högt i tak inom det socialdemokratiska partiet. Vi har möjlighet att redovisa personliga synpunkter i olika frågor, men det är det slutliga resultatet som är det väsentliga. Så har vi också handlat vad det gäller näringspolitiken.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Det är bra att det är högt i tak inom de politiska partierna. Men vi tycker inte att det program på det näringspolitiska området som presenterats av socialdemokraterna är ett program som vi vågar följa. Det kan, som vi sett, bli stora utslag både i den ena och den andra riktningen, och då vet vi inte vad vi skall hålla oss till. Jag tror därför att det behövs en sammanfattande utredning om näringspolitiken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mattsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till industridepartementet

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Mattsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 13.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om utredning angående mindre och medelstora företag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Anslag till industridepartementet

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 15, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för den 3 januari 1969, föreslagit riks-

Anslag till industridepartementet

dagen att till Industridepartementet för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 4 870 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 323, av herr *Brundin m. fl.*, samt II: 367, av herr *Burenstam Linder* och fröken *Ljungberg*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att statliga företag skulle till statsverket erlægga marknadsmässig ersättning för från departement och andra myndigheter mottagna tjänsteprestationer, som icke även utginge till privata företag, samt att riksdagen skulle besluta att till Industridepartementet för budgetåret 1969/70 anvisa ett med 1 000 000 kronor nedsatt belopp av 3 870 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 323 och II: 367, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Industridepartementet för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 4 870 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 323 och II: 367 såvitt de icke behandlats under 1.

Reservation hade anförts, beträffande ersättning för vissa prestationer, av herrar *Ottosson (m)*, *Wallmark (m)*, *Bohman (m)* och *Lothigius (m)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 323 och II: 367, såvitt de icke behandlats under 1, besluta, att statliga företag skulle till statsverket erlægga marknadsmässig ersättning för från departement och andra myndigheter mottagna tjänsteprestationer, som icke även utginge till privata företag.

Vid punkten fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande beträffande ersättning för vissa prestationer, av herrar *Per Jacobsson (fp)*, *Nyman (fp)*, *Levin*

(fp), *Mundebo (fp)* och *Eriksson i Arvika (fp)*.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! I samband med behandlingen av denna punkt har moderata samlingspartiet i motioner ifrågasatt huruvida inte de medel som riksdagen anvisar till industridepartementet i viss mån skulle komma att användas för sådana ändamål som egentligen borde belasta de statliga företagens driftkostnader. Härigenom skulle, menar man, de statliga företagen få ett bättre konkurrensläge än de privata företagen.

Vi har från centerpartiet inte ansett det vara erforderligt vare sig med en reservation eller ett särskilt yttrande. Anledningen är att vi funnit det självklart och ställt utom all diskussion att här begärda anslag icke skall användas för ändamål som ligger inom de statliga företagens normala uppgifter och åtaganden och som kan betraktas som driftkostnader.

Om industridepartementet t. ex. skulle utföra marknadsundersökningar för ett eller flera statliga företag bör självfallet kostnaderna härför debiteras vederbörande företag. Vi förutsätter alltså att statliga företag med t. ex. tillverkningsindustri och liknande i konkurrens med enskilda företag skall behandlas på exakt samma sätt som dessa, så att inte en missriktad konkurrenssituation uppstår.

Jag vill citera vad vi tillsammans med folkpartiet i ett särskilt yttrande anförde i statsutskottets utlåtande nr 198 förra året, när industridepartementets anslag behandlades: »Vi betraktar den aktuella departementsreformen som angelägen såväl för utformningen av en mera aktiv näringspolitik i enlighet med vad vi framhållit som för skapande av bättre möjligheter till rationell skötsel av de statliga företagen.

Verksamheten i det nya departementet bör skilja mellan å ena sidan de allmänt näringspolitiska uppgifterna, som bl. a. innebär att främja närings-

livets sunda utveckling utan åtskillnad mellan enskilda, samhällsägda eller kooperativa företag, och, å den andra, skötseln av de statliga företagen.»

Vi betraktar industridepartementets tillkomst som en åtgärd ägnad att förbättra möjligheterna att driva en aktiv näringspolitik. De ökade kostnaderna bör alltså betraktas som kostnader, vilka även kommer det enskilda näringslivet till godo i samma omfattning som de statliga företagen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Under punkten 1 i detta utlåtande föreligger en reservation från ledamöterna av moderata samlingspartiet. Reservationen bygger på en motion, som jag har varit med om att väcka här i kammaren. Motionsyrkandet innebär att riksdagen borde besluta att statliga företag skall till statsverket erlägga marknadsmässig ersättning för från departement och andra myndigheter mottagna tjänsteprestationer, som icke även utgår till privata företag. Med anledning därav yrkades på en minskning av anslaget med en miljon kronor.

Dessvärre kan vi inte dela den uppfattning som herr Johan Olsson gav uttryck åt, ty av handlingarna framgår att särskild expertis avses tillsättas i en grupp, som bl. a. skall syssla med ärenden angående statliga företags drift. Det är just kostnaderna för denna grupp som vi anser bör bestridas på annat sätt än via statsbudgeten. De tjänster som man på det sättet ger företagen bör företagen betala, i den mån det är tjänster av samma typ som med de statliga företagen konkurrerande privata företag får köpa på marknaden i form av konsulttjänster av olika slag eller bekosta genom att själva anställa expertis.

Även om vi inte kunde få herr Johan Olssons meningsfränder med på denna reservation hoppas jag att, om vi nu

Anslag till industridepartementet

går till votering här i kammaren, folkpartiets representanter måhända ändå kan följa med oss även om de nöjt sig med ett särskilt yttrande. I detta yttrande anför man nämligen från folkpartiets sida att motionen väcker en fråga av stor principiell räckvidd. Man säger visserligen sedan att man inte har något att erinra mot utskottets ställningstagande men fortsätter i samma mening att man tycker att utskottet bort uttala att som princip bör gälla att de statliga företagen i konkurrenshänsyn skall verka på samma villkor som de privata företagen, vilket innebär bl. a. att de skall bära sina egna kostnader.

Det är precis det yrkandet i min motion som legat till grund för här ifrågasvarande reservation, till vilken jag, herr talman ber att få yrka bifall.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Man har kanske litet svårt att förstå varför denna fråga aktualiseras nu, då vad som har skett endast är en omorganisation av aktiviteter som tidigare förekommit inom finansdepartementet och även på andra håll inom statsförvaltningen och som nu har samordnats inom industridepartementet. En väsentlig del av de tjänsteprestationer som berörs i motionerna torde, såsom utskottet framhåller, vara sådana uppgifter som staten i egenkap av ägare till företagen har att fullgöra.

Beträffande omorganisationen av den statliga företagsamheten så är den inte avslutad. Vi fick i tisdags aviserad en proposition om ett statligt förvaltningsbolag, som man har anledning räkna med kommer att överta en väsentlig del av de arbetsuppgifter som i dag åvilar industridepartementet. Att under sådana omständigheter i dag, fatta ett beslut som skulle binda riksdagen för framtiden torde inte vara riktigt.

Med dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Anslag till industridepartementet

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Folkpartiet har samma uppfattning som moderata samlingspartiet och motionärerna i fråga om principen att de statliga företagen i konkurrenshänseende skall verka på samma villkor som de privata företagen, vilket innebär bl. a. att de skall bära sina egna kostnader.

Vad som har varit problemet, herr Brundin, har varit att i detta sammanhang kunna särskilja vad de tjänster innebär som på departementsnivå ges åt vissa statliga företag. Jag skulle förmoda att det många gånger rör sig om tjänster som avser organisation och administration. Vi finner det helt naturligt att ett överordnat organ skall göra sådana tjänster utan ersättning. Men när det sedan gäller mera produktions-tekniska uppdrag är vi på det klara med att man måste se till att det blir på lika villkor. Det är just problemet att klargöra vad det är för prestationer det gäller som har gjort att vi nöjt oss med ett särskilt yttrande och hänvisat till att det nu pågår en programbudgetering och att företagsdelegationen skall lägga fram förslag om samordning av de statliga företagen. Vi fick den uppfattningen inom avdelningen att man då måste komma in på de här problemen också. Det är i avvaktan på detta som vi nöjt oss med ett särskilt yttrande.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag vill bara tillägga, med adress till herr Bertil Petersson, att det föreslås en väsentlig uppräknig av de anslag det här gäller och att det ju särskilt omnämns i statsverkspropositionen att man förstärker personalorganisationen. I propositionen talas också om att det kommer att finnas ett ökande behov av expertis inom departementet. Detta har vi ingenting emot, utan vi tycker tvärtom att ju bättre och skickligare expertis som departementet kan knyta till sig för sin verksamhet desto bättre är det. Men det är en sak. Om sedan expertisen användes för att

ge service till statliga företag av sådan art som andra företag får köpa på marknaden, bör också de statliga företagen betala för denna service. Det är precis vad vi har velat framhålla och vi har markerat detta därigenom att vi föreslår att de kostnadsökningar som föranleds av denna personalökning icke skall bestridas över statsbudgeten.

Även om herr Nyman och jag är överens i princip i dessa frågor, är det likväl så att utvecklingen på detta område redan gått dithän att det finns skäl att fästa riksdagens uppmärksamhet på förhållandet. Jag hoppas också att departementschefen är införstådd med riktigheten av att man upprätthåller lika konkurrensmöjligheter mellan de statliga och de privata företagen.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Låt mig bara till herr Brundin säga beträffande den uppräknig av anslagen som herr Brundin nämnde till expertis inom industridepartementet, att den expertisen inte bara skall tjäna industridepartementet. Jag tänker mig att avsikten är att industridepartementet som har att bevakas hela det näringspolitiska fältet kommer att nyttja denna expertis så, att den även kommer att bli av värde jämväl för det privata näringslivet.

Man kan alltså inte tolka förslaget om denna anslagsuppräknig så entydigt negativt som herr Brundin här gjort.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 2 förekomna yr-

kandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Brundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13 punkten 1 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Brundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 17.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Anslag till teknisk utveckling m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att a) till Styrelsen för teknisk utveckling för budgetåret 1969/70 anvisa

Anslag till teknisk utveckling m. m.

ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor, b) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1969/70 godkänna avtal rörande stöd till kollektiv teknisk forskning m. m., som inberäknat löpande avtal innebure åtaganden av högst 19 000 000 kronor under vart och ett av budgetåren 1969/70—1973/74 samt c) godkänna att av den vinst som år 1969 tillföлле staten från Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag högst 20 000 000 kronor avsattes till Malmfonden.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 167, av herr *Nyman m. fl.*, och II: 181, av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* i vad avsåge hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att de ekonomiska och organisatoriska formerna för ett väsentligt ökat stöd åt målinriktad forskning avseende framställning och utnyttjande av nya proteinrika livsmedel snarast måtte utredas samt att ett särskilt organ underställt styrelsen för teknisk utveckling (STU) måtte inrättas för nämnd forskning och utveckling.

dels de likalydande motionerna I: 486, av herrar *Nyman* och *Stefanson*, samt II: 556, av herr *Löfgren m. fl.* i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte besluta, 1. att en teknisk-ekonomisk utredning skulle tillsättas för att utröna vilken vikt ökad satsning på teknisk forskning och utveckling i sysselsättningskapande och kostnadsbesparande syfte kunde få, 2. att beställningsforskning och forskningsförmedling skulle verkställas genom ett fristående institut, underställt styrelsen för teknisk utveckling, 3. att frågan om den centrala forskningsorganisationen och forskningsberedningens framtida status skulle utredas och förslag därom föreläggas riksdagen, 4. att förslag om ökade bidrag för internationell forskningssamverkan skulle föreläggas 1970 års riksdag, 5. att den tekniska informationen till allmänheten

Anslag till teknisk utveckling m. m.

och riksdagens ledamöter skulle bli va föremål för utredning och förslag samt föreläggas 1970 års riksdag.

dels och motionen I: 668, av herr *Wallmark* och fröken *Stenberg*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att till Styrelsen för teknisk utveckling för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 97 507 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 668 till Styrelsen för teknisk utveckling för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor,

2. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1969/70 godkänna avtal rörande stöd till kollektiv teknisk forskning m. m., som inberäknat löpande avtal innebure åtaganden av högst 19 000 000 kronor under vart och ett av budgetåren 1969/70—1973/74,

3. att riksdagen måtte godkänna att av den vinst som år 1969 tillfölle staten från Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag högst 20 000 000 kronor avsattes till Malmfonden,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 486 och II: 556, i vad de avsåge teknisk-ekonomisk utredning,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 486 och II: 556, i vad de avsåge utredning om den centrala forskningsorganisationen och forskningsberedningens status,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 486 och II: 556, i vad de avsåge internationell forskningssamverkan,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 486 och II: 556, i vad de avsåge institut för beställningsforskning och forskningsförmedling,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 486 och II: 556, i vad de av-

såge utredning om den tekniska informationen,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 167 och II: 181, i vad de avsåge utredning om forskning avseende proteinerrika livsmedel,

10. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 167 och II: 181, i vad de avsåge inrättande av särskilt organ för forskning och utveckling inom i motionerna angivet område.

Reservationer hade avgivits

beträffande beställningsforskning och forskningsförmedling, av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Levin* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 7 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 486 och II: 556 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande beställningsforskning och forskningsförmedling; samt

beträffande medelsanvisningen, av herr *Wallmark* (m), som dock ej antytt sin mening.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! För ungefär ett år sedan hade vi en ganska ingående diskussion i anslutning till att styrelsen för teknisk utveckling inrättades. Det rådde olika meningar, inte om att styrelsen skulle inrättas och inte heller om att den behövde förstärkta resurser men om formerna för dess arbete. Vi var alltså överens om det stora behovet av en ökad satsning på den tekniska forskningen. Vi var också överens om att staten har en betydande del av ansvaret för denna forskning. Den anslagsökning som då begärdes rörde sig om ungefär 20 miljoner kronor. Jag tror att jag i den diskussionen sade att det i och för sig inte var någon större höjning av anslaget med tanke på den totala satsning som görs på det tekniska forsk-

nings- och utvecklingsarbetet här i landet. Enbart näringslivet satsar i runda tal 800 miljoner kronor. Men som en första del i en växande statlig insats på det här området kunde beloppet godtas.

När man ser det förslag som departementschefen har lagt fram i år, förefaller det vid första anblicken som om det även i år rör sig om en ökning i ungefär samma storlek. Ser man emellertid litet närmare på förslaget, kan man konstatera att av de föreslagna 19 miljonerna är drygt 6 ren löneomräkning, och därtill överförs atomenergianslagsfördelningen till styrelsen för teknisk utveckling. Realiter innebär detta antingen en avsevärd nedskärning för Studsviks räkning eller också innebär det en direkt nedprutning av det anslag som styrelsen faktiskt har i år. Då det senare alternativet är det mest realistiska, innebär det för styrelsen en utomordentligt besvärlig situation.

Det framgår naturligtvis också av utskottsutlåtandet att avdelningen känner sig djupt bekymrad för den här situationen. I utskottets utlåtande heter det att det givetvis är angeläget »att styrelsen i fortsättningen tilldelas tillräckliga resurser för att på ett adekvat sätt kunna fullgöra de väsentliga uppgifter som åvilar den». Jag uppfattar detta icke som ett mistroendevotum men i varje fall som ett klart medgivande av att utskottet inte finner det föreslagna anslagsbeloppet tillfredsställande. Fröken Stenberg och jag har väckt en motion i vilken vi har föreslagit att styrelsen skulle få det anslag som den själv äskat. Emellertid har vi inte fogat någon reservation till utlåtandet i det stycket. Vad beträffar medelsanvisningen är utskottet sålunda enhälligt.

Jag avser inte, herr talman, att ställa något speciellt yrkande, utan jag vill i stället rikta ett par frågor till statsrådet Wickman med anledning av att man har hanterat detta anslagsäskande på ett som jag kanske får säga uppseendeväckande sätt.

Anslag till teknisk utveckling m. m.

För det första vill jag fråga: Skall departementschefens förslag uppfattas som den policy som man avser att bedriva gentemot styrelsen för teknisk utveckling?

För det andra vill jag fråga om INFOR. Utskottet säger: »Vid detta ställningstagande har utskottet även särskilt beaktat att villkoren för lån från INFOR kommer att ändras på ett sådant sätt att ett ökat utnyttjande av tillgångarna kan komma till stånd.» Min fråga är: Finns det möjligheter, för att i någon mån underlätta situationen, att få dessa regler för INFOR ändrade på ett sådant sätt att de återstående medlen kan användas efter samma regler som gäller för Malmfonden?

Jag vill också ställa en tredje fråga: Hur ser statsrådet Wickman på behovet av att göra väsentligt ökade insatser? Jag ställer denna fråga därför att den trånga sektorn som vi haft tidigare på det tekniska forskningsområdet, nämligen kvalificerad personal, inte tycks vara någon flaskhals längre. Vi har nu här i landet en relativt hygglig tillgång på tekniskt kunnig kvalificerad personal. Med de utbyggnadsbeslut som riksdagen fattat när det gäller framför allt de tekniska högskolorna finns det alltså möjlighet att utnyttja denna kvalificerade arbetskraft på ett verkligt adekvat sätt. En betydelsefull väg i det sammanhanget är att utnyttja den i forsknings- och utvecklingsarbete.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vi har också inom avdelningen diskuterat årets bidrag till styrelsen för teknisk utveckling. Herr Wallmark har också på ett korrekt sätt redogjort för hur vi har sett på saken genom att återge vad vi skrivit i utlåtandet. När vi först kastade ett öga på siffrorna såg det rätt hyggligt ut eftersom anslaget hade ökat från 56 till 70 miljoner kronor. Men när vi började närmare undersöka saken visade det sig att det inte var någon ökning utan snarare status quo, kanske rentav

Anslag till teknisk utveckling m. m.

en minskning med någon miljon jämfört med i fjol.

Å andra sidan är det statsfinansiella läget sådant att inget parti ville bifalla motionen. Kvar står dock en önskan — hos mig och många andra — att man till ett kommande år skall beakta det anslagsbehov som styrelsen för teknisk utveckling har så att inte dess uppgifter blir eftersatta.

Reservation 2 — en gammal bekant från i fjol — gäller inrättandet av ett institut för beställningsforskning och forskningsförmedling. Reservationen bygger på förslag i motionsparet I: 486 och II: 556, förslag som folkpartiet fortfarande är ensamt om att framföra. I motionerna har tagits upp sex olika yrkanden. På fem punkter har vi fått relativt hyggliga skrivningar, men vi har reserverat oss även i år. Vi tycker att en diskussion bör tas upp beträffande ett fristående institut för beställningsforskning och forskningsförmedling.

Ett av statsmakternas medel att bedriva utvecklingsarbete är beställningsforskning hos företag och institutioner. I andra länder, t. ex. i USA, är beställningsforskningen synnerligen utvecklad. Även i vårt eget land finns beställningsforskning i viss omfattning. Det gäller särskilt på det försvarstekniska området. Beställningsforskningens syfte är att utveckla nya produkter och system av intresse inte minst för det allmänna.

Vi sade i fjol — och jag kan upprepa det — att ansvaret för beställningsverksamheten måste vila på den direkt berörda myndigheten. Socialstyrelsen bör således själv ha ansvaret för utvecklingsbeställningar på exempelvis sjukvårdens område och andra myndigheter för beställningar på sina områden. Det är emellertid klart att den samhällseliga beställningsforskningen behöver samordnas av något organ som har god kännedom om och överblick över de samlade forsknings- och utvecklingsresurserna i samhället, och härvidlag har inga delade meningar varit rådande.

Det institut för beställningsforskning och forskningsförmedling som vi har föreslagit i nämnda motioner från folkpartiet bör ha denna uppgift och kunna anvisa forskare, institutioner och företag med kunskaper och resurser som är lämpliga för det utvecklingsuppdrag som kan komma i fråga.

Vi har genom reservationen velat understryka vikten av beställningsforskning och forskningsförmedling och även en viss rådgivningsverksamhet inte minst för den mindre industrin och de enskilda uppfinnarna. Vi tror nämligen att genom ett mera fristående organ enskilda företagare, uppfinnare osv. kan arbeta i mera obundna former. Vidare kan kanske också sekretessen bättre tillgodoses. I fjol var flera tunga remissinstanser — FOA, EFOR, TCO och forskningsrådet — inne på en sådan lösning. Vi ville då att man skulle utreda frågan för att se om någonting värdefullt kunde komma ut därav.

Utskottet vill i år liksom i fjol att ställningstagandet till det förslag som här framförts bör anstå till dess att erfarenheter vunnits av styrelsens verksamhet. För min del tror jag att utvecklingen kan komma att gå i den här riktningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Per Jacobsson m. fl. vid denna punkt.

Till sist några ord om ett par andra motioner som har legat mig varmt om hjärtat. Beträffande förslaget i dem finns inte någon reservation, men jag vill ändå säga något om dem.

I motionerna — I: 167 och II: 181 — föreslås åtgärder som syftar till att intensifiera de svenska forskningsinsatserna då det gäller framställning och utnyttjande av nya proteinrika livsmedel.

Statsutskottet tillstår att det är ett angeläget önskemål att vårt land utifrån sina förutsättningar inom forsknings- och utvecklingsarbetet bidrar till att lösa problemen med världens protein-

försörjning. Inom avdelningen har vi inhämtat att styrelsen för teknisk utveckling har denna uppgift inom sitt ansvarsområde. Personligen tror jag dock att detta är ett projekt av oerhört stor omfattning och kräver så mycket medel att jag ifrågasätter om styrelsen med sin relativt ringa kapitaltillgång har resurser för att klara denna sak. Det är här fråga om en tvärvetenskaplig forskning av stor räckvidd inte bara inom vårt eget land utan också i andra länder. Det krävs med andra ord kraftiga resurser. Jag vet att intresset är växande, inte minst i Amerika och i England, och jag vet att det finns många kända forskare i vårt eget land som gärna skulle vilja göra en insats och att tiden arbetar för denna stora tanke. Vid ett symposium här i somras uttalade sig många forskare om betydelsen av proteinforskning. Jag tror att styrelsen för teknisk utveckling kan göra en stor insats härvidlag, men jag skulle önska att styrelsen kunde få medel i större utsträckning än den nu får. Därigenom skulle man kunna få det grepp om denna stora och viktiga fråga som vi motionärer från fyra olika partier tänkt oss. Vi ser detta i viss mån som en insats där det gäller för vårt eget land att hjälpa världens svältande befolkning.

Jag har inget yrkande på denna punkt.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Frågan om ett fristående institut för beställningsforskning och forskningsförmedling behandlades vid vårriksdagen 1968 i samband med beslutet om inrättande av styrelsen för teknisk forskning. Utskottet avstyrkte då detta förslag under motivering att forskningsförmedling var att betrakta som en integrerad del av styrelsens uppgift. Utskottet ansåg att frågan om beställningsforskning borde anstå till dess erfarenhet vunnits av styrelsens

Anslag till teknisk utveckling m. m. verksamhet. Utskottets förslag bifölls av riksdagen.

Den nya styrelsen trädde i funktion den 1 juli förra året och har alltså verkat i knappt nio månader. Under denna korta tid — inte ens ett helt verksamhetsår — har man självfallet inte hunnit vinna några erfarenheter av organisationen. Av denna anledning och då i övrigt inte framkommit några nya synpunkter har utskottet avstyrkt motionsyrkandet.

Herr Wallmarks anförande vände sig inte mot utskottets skrivning utan inriktad till största delen att han ställde frågor till statsrådet. I anslutning därtill vill jag — utöver de synpunkter angående utskottsbehandlingen som herr Nyman anförde — framhålla att vid bedömningen av anslagen inom detta område utskottet också hade med i bilden de resurser som kan ställas till förfogande dels från INFOR, dels från Malmfonden. Detta kanske har en viss betydelse när det gäller att bedöma förutsättningarna på hela fältet. Vi tror därför inte att det av resursskäl skall bli nödvändigt att minska takten.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att svara på de frågor som herr Wallmark ställde direkt till mig.

När jag läste herr Wallmarks motion i anledning av statsverkspropositionens förslag på dessa punkter fann jag att jag helt kan instämma i många av de synpunkter herr Wallmark framfört i motionen. Det kan också finnas skäl att notera den mycket positiva roll herr Wallmark tilldelar staten på detta område. I den debatt som förs om samhälllets roll i en aktiv näringspolitik — som tidigare i dag diskuterats i kammaren — kan det vara intressant att konstatera att vi i varje fall är överens på den punkten.

Anslag till teknisk utveckling m. m.

Herr Wallmark drar, med utgångspunkt från sin allmänna värdering, slutsatsen att den anslagsredovisning som förekommer i årets budget är otillfredsställande och i stället borde ha motsvarat vad styrelsen själv åskade. Han ställde frågan till mig om årets anslagsanvisning är uttryck för min och regeringens policy gentemot den nyinrättade styrelsen. Jag utgår från att herr Wallmark med sin fråga avser huruvida styrelsen i framtiden bör inrätta sig på den ökningstakt av styrelsens samlade resurser som årets budgetförslag innebär.

Låt mig först säga att den bild som herr Wallmark tecknade av innebörden i förslaget i trettonde huvudtiteln enligt min mening är en aning missvisande, eftersom herr Wallmark endast tämligen ofullständigt redogjorde för förhållandena.

Jag tror att herr Wallmark räknar fel när det gäller den anslagsgrupp han nämnde. Innan man kan dra sådana slutsatser som herr Wallmark gjorde måste man veta vad som händer med de andra forskningsrådets del i Studsviksforskningens finansiering. Därför är det fel att lägga hela innevarande års kostnad för Studsvik direkt på detta anslag.

Sedan gäller det en annan sak som herr Bertil Petersson tog upp och som är viktig vid bedömningen av styrelsens möjligheter att driva sin verksamhet under nästa budgetår. Det gäller den ökning av malmfundsmedel som styrelsen disponerar, och det gäller också den friare dispositionen av INFOR-medel som jag senare återkommer till, eftersom det var herr Wallmarks andra fråga.

Jag vill övergå till den kanske viktigaste punkten, som ur budgetsynpunkt på kort sikt visserligen inte är så intressant då det inte gäller så stora belopp men som är viktig med tanke på den långsiktiga politiken. Jag avser styrelsens centrala strategiska uppgift att verka som planerings- och priorite-

ringsorgan för den statliga politiken. Den verksamheten bedömer jag i detta skede vara styrelsens centrala uppgift. Till den verksamheten har styrelsen fått de medel som den åskat. Detta kan herr Wallmark, om han så önskar, ta som en indikation på att den policy som anslagsanvisningen indikerar innebär en expansion av styrelsens verksamhet i en snabbare takt än vad som framgår av årets statsverksproposition.

Det är klart att man på varje punkt — det var herr Nyman inne på, och det är också anledning till att herr Wallmark har gått ifrån sitt förslag och inte heller har fått stöd för det i sin egen riksdagsgrupp — när det gäller anslag på ett område man själv är engagerad i anser att anslaget är för lågt. Det är klart att både herr Wallmark och jag skulle vara glada om detta anslag varit högre. Men att anslaget inte är högre är ett resultat av den samlade budgetbedömning man måste göra. Om man betraktar budgeten i dess helhet och ser vilken restriktivitet som har präglat anslagsprövningen tror jag inte man kan säga att det anslag som här beviljats innebär en nedvärdering av styrelsens centrala uppgifter. Anslagsanvisningen är i sin begränsning också ett uttryck för den allmänna budgetpolitiska målsättningen i årets budget, som jag inte närmare behöver gå in på.

Vad sedan gäller frågan om INFOR så kommer INFOR-medlen som herr Wallmark var inne på att kunna disponeras av styrelsen under mindre restriktiva villkor än tidigare, just för att ge utrymme för ett större risktagande än de tidigare villkoren möjliggjorde. Exakt hur det kommer att ske kan jag inte uttala mig om i dag, eftersom den frågan är föremål för prövning inom styrelsen. Styrelsen kommer också relativt snart med ett förslag till Kungl. Maj:t. Det förslaget kommer att bygga på styrelsens bedömning av vilka anslagsbehov man finner mest angelägna, och så kommer INFOR-medlens dis-

position att anpassas efter styrelsens prioritering. INFOR-medlen kommer att vara inriktade på det industriella forsknings- och utvecklingsarbetet. Om herr Wallmark alltså med sin fråga menade, om villkoren blir sådana att medlen kan användas för det gamla tekniska forskningsrådets anslag så är svaret nej. Men det är det industriella utvecklingsarbetet som vi båda anser vara i behov av ett väsentligt ökat stöd. De nu icke disponerade INFOR-medlen ger här, som sagt, rätt betydande resurser. Detsamma gäller ökningen på malmfondssidan.

Klart är också att den av riksdagen beslutade avsättningen av malmfundsmedel, som nu upphör ett år tidigare än enligt planerna, samtidigt är en indikation på att vi i nästa års budget kommer att föreslå ett nytt system för samhällets stöd till det industriella utvecklingsarbetet. Vi får alltså anledning att diskutera detta vid nästa års riksdag.

Herr Wallmark hade en tredje fråga om den kvalificerade personalen. Jag kanske inte förstod frågans verkliga innebörd, men om den var att vi här har en resurs i form av högt utbildad och högt kvalificerad personal så innebär det naturligtvis en möjlighet att utnyttja denna personal som bl. a. kommer att vara beroende av satsningarna på styrelsen för teknisk utveckling. Det är klart att i hela vår bedömning av politiken på detta område kommer den reala resurs som detta mänskliga kapital innebär att vara en mycket viktig faktor vid bestämningen av omfattningen av de insatser som blir aktuella i framtiden.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Wickman för svaren på mina frågor och tror att vi denna gång är praktiskt taget helt överens.

När statsrådet noterar den positiva roll som jag velat tilldela samhället i

Anslag till teknisk utveckling m. m. berörda avseende vill jag bara tillfoga: Det är ingen sinnesändring från vår sida. Vi har i varje fall under alla de år som jag suttit i riksdagen tryckt på den stora betydelse som staten har genom en aktiv medverkan i den tekniska forskningen och utvecklingsarbetet. Där är vi nog helt överens, och det är därför inte mycket att orda om. Jag skall inte fördjupa mig särskilt mycket i dessa frågor. Jag tycker mig kunna lyssna ut av vad statsrådet Wickman säger att det kommer att bli en annan anslagsfördelning till styrelsen ett kommande budgetår än det innevarande.

Det är kanske inte så, statsrådet Wickman, att det inte hade varit möjligt att få min partigrupp med på en reservation. Vi bedömde väl snarare frågan så att det var viktigare att vi fick utskottet att skriva som det har gjort än att lägga en reservation som i och för sig inte skulle leda till något konkret resultat. Jag kan inte tolka utskottets skrivning på annat sätt än som en beställning, och det är väl fullt riktigt att de förskott som man nu tar ut av malmfonden på ett eller annat sätt måste klaras upp ett kommande budgetår. Därom torde vi också vara överens.

Det är kanske bäst att avvakta styrelsens förslag, men vad jag menade om INFOR var att den finaste vägen att ge ett statligt stöd till industriellt utvecklingsarbete är att följa samma regler som malmfonden tillämpar, och det torde, när man ändå skall ändra på reglerna för INFOR, vara möjligt att få den ändringen genomförd. Jag vill bara nämna detta som en rekommendation att tänka på när statsrådet skall överväga styrelsens kommande förslag.

Herr talman! Jag har tidigare sagt att jag inte har något speciellt yrkande i dag. Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet Wickman till följande budgetår kommer att lägga ett helt annat förslag än denna gång. Förslaget har upplevts av tjänstemän inom

Ang. försäljning av aktier i statliga företag

styrelsen och inte minst av svenskt näringsliv som en chock. Man har undrat: Är det verkligen möjligt att detta är resultatet av den stora satsning som aviserades föregående år? Vi kanske är litet lugnare för framtiden efter det svar jag fått.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1—6, därefter särskilt avseende mom. 7 samt vidare särskilt rörande mom. 8—10.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. 1—6 hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. 7 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13 punkten 12 mom. 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en

början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 19.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i mom. 8—10.

Punkterna 13—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av motioner angående bostadsanskaaffningslån med statlig garanti till statsanställda; och

nr 38, i anledning av motion angående transport av flytande bränsle.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. försäljning av aktier i statliga företag

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner angående försäljning av aktier i statliga företag m. m.

Till behandling hade statsutskottet förehaft

dels de likalydande motionerna I: 665, av herr *Strandberg*, och II: 749, av herr *Magnusson* i Borås m. fl.,

dels ock motionen II: 303, av herr *Magnusson* i Borås m. fl.

Ang. försäljning av aktier i statliga företag

I motionen II: 303 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen, varvid särskilt måtte beaktas att sådana former för aktieförsäljningen ordnades som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionen II: 303 samt
2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 665 och II: 749.

Reservation hade anförts av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Ottosson* (m), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Wallmark* (m), *Levin* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (m), *Nilsson* i *Tvärälund* (cp), *Andersson* i *Knäred* (cp), *Mundebo* (fp), *Sjönell* (cp), *Lothigi* (m) och *Eriksson* i *Arvika* (fp), vilka ansett att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 303 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om försäljning av aktier i statliga företag.

Herr OTTOSSON (m):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 39 har motion II: 303 behandlats, i vilken motionärerna yrkat på en utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen.

Förslag med samma innebörd har vid flera olika tillfällen varit uppe till behandling i riksdagen men varje gång avstyrkts av majoriteten med den kanske något slitna motiveringen, att några nya skäl för ett ändrat ståndpunkts-tagande inte föreligger.

Jag anförde vid förra årets debatt i denna fråga en rad nya skäl, t. ex. det

ökade intresset från allmänhetens sida att placera sparade slantar i aktier i stället för i bank och därigenom söka undvika den förlust som den fortgående inflationen innebär.

Bildandet av aktiesparkklubbar bland företagens anställda av alla kategorier har fått en mycket stor utbredning. Detta ger ju inte bara ett incitament till ökat sparande, utan innebär även ett vidgat intresse för de olika företagens utveckling och hur dessa sköter sig i skilda avseenden.

I den aktuella debatten om insyn i företagen kan sägas att ett innehav av aktier medför att man som delägare i företaget, antingen detta delägarskap är stort eller litet, har möjlighet och rättighet att få insyn i och ställa de frågor om företagets dispositioner, skötsel och utvecklingsplaner som för många människor är av stort intresse.

I dag finns möjligheten för den enskilda människan att genom köp av aktier i framför allt de större, börsnoterade företagen få denna insyn.

Men samma möjlighet till insyn finns inte i de i vinstsyfte drivna statliga företagen, som enligt riksdagens uppfattning skall verka på ur konkurrenssynpunkt samma villkor som den enskilda företagsamheten, och motionärerna har därför begärt denna utredning, som ger möjlighet att köpa aktier i dessa statliga företag, och även särskilt påpekat att försäljningen skall ske under former som garanterar en bred spridning av aktierna bland allmänheten.

Jag tror att det skulle vara till nytta för de statliga företagen om en sådan möjlighet existerade. Det finns säkert många människor som skulle ha intresse av att få en närmare inblick i hur de statliga företagen utvecklas och fyller sin samhällsuppgift.

Det personliga sparandet och ägandet medför dessutom en ökad trygghet och en förstärkning av den enskilda människans valmöjligheter, och det

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor

medverkar till ett breddat delägarskap i näringslivet, antingen detta är statligt eller enskilt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Som herr Ottosson nyss erinrade om är denna fråga gammal och välbekant för kammarens ledamöter; jag minns faktiskt inte hur många år den stått på dagordningen. Den enda förändring som har skett i år är att moderata samlingspartiet frångått högerens tidigare förslag om försäljning av aktier och i stället anslutit sig till mittenpartiernas krav på en utredning.

Från utskottsmajoritetens sida har vi inte vid något tillfälle funnit skäl att yrka bifall vare sig till förslag om försäljning av aktier eller till förslag om utredning av frågan. Utskottsmajoriteten har kommit till samma ställningstagande även i år och alltså hemställt om avslag på motionen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ottosson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ottosson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i punkten 2.

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, med anledning av motioner beträffande vissa miljöpolitiska skattefrågor.

Bevillningsutskottet hade i detta betänkande behandlat följande motioner:

1) de likalydande motionerna I:384, av herr *Virgin m. fl.*, och II:441, av herr *Holmberg m. fl.*, vari bland annat hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning huruvida skattebelastningen vore rätt avvägd vad det gällde brännolja- och elenergi- och elenergibeskattningen och elenergibeskattningen

ningen med hänsyn till verkningarna ur luftföroreningssynpunkt;

2) de likalydande motionerna I: 688, av fru *Hultell* och herr *Andersson, Ingvar*, samt II: 819, av herr *Thylén m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan ändring av energibeskattningen, att elektrisk ström, som användes för uppvärmning av bostadsfastighet, erhöles en lägre skattesats;

3) de likalydande motionerna I: 855, av fröken *Stenberg m. fl.*, och II: 972, av herr *Lothigius m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning rörande oskadliggörande av oljeavfall; även-

4) motionen I: 382, av herr *Ernulf*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag till lagstiftning och skattepolitiska åtgärder för att främja övergång till elektrisk drift av bilar, särskilt inom tätbebyggda områden.

De under 3 och 4 angivna motionerna hade hänvisats till utskottet endast såvitt de avsåge beskattningsåtgärder.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 384 och II: 441, såvitt de behandlats i detta betänkande,

2) motionerna I: 688 och II: 819,

3) motionerna I: 855 och II: 972, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet, samt

4) motionen I: 382, i vad den hänvisats till bevillningsutskottet.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundström* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Ottosson* (m) och *Johan Olsson* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Enarsson* (m), *Börjesson* i Falköping (cp) och *Sundkvist* (cp), vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 384 och II: 441, såvitt de behandlats i detta betänkande, I: 688 och II: 819, I: 855 och II: 972 samt I: 382, sistnäm-

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor
da tre motioner i vad de hänvisats till bevillningsutskottet, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en förutsättningslös utredning rörande beskattningen som miljöpolitiskt instrument.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Av de fyra olika motioner som behandlas i bevillningsutskottets betänkande rör sig tre om skattens roll i miljöpolitiken. Den fjärde motionen gäller oskadliggörande av oljeavfall, och det är mer en fråga om statliga subventioner än om skattepolitiska åtgärder. Utskottet har tidigare behandlat motioner av liknande innebörd och då som nu avstyrkt dem alla. Det har skett med motiveringen att skatteinstrumentet inte är lämpligt, när det gäller att tillgodose miljöpolitiska intressen.

Det är rätt märkligt att hur utskottet än argumenterar — det skedde senast den 12 december i fjol — så återkommer krav med samma innebörd åter och åter igen. Jag tror att det beror inte på någon sjuklig monotoni hos motionsförfattarna utan på att här verkligen finns ett påträngande problem, som man inte riktigt vet hur man skall angripa.

I tidningarna ser vi dagligen notiser om hur miljöförstöringen tilltar. Vetenskapen upptäcker förekomst av det ena giftiga ämnet efter det andra, och både flora och fauna hotas. För någon tid sedan läste jag en artikel av en vetenskapsman, som förklarade att de giftiga avgaserna från skorstenar, bilar och andra källor efter hand kommer att stiga högre i luftlagren för att slutligen samlas uppe i atmosfären och bilda en skärm, som solstrålarna skulle få svårt att helt tränga igenom. Världstemperaturen skulle komma att falla och en ny istid kanske därigenom inträda.

Oavsett i vad mån det ligger realitet bakom sådana spådomar — det var en aktad vetenskapsman som skrev detta — är det alldeles klart att miljöförstöringen i vårt land av breda folklager

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor

betraktas som en verklig folkfara. Man anser att kampen mot denna måste föras med alla tillgängliga medel. Men vilka medel är tillgängliga? Där om tvistar inte bara de lärde utan också de mera lekmannabetonade grupper som finns inom och utanför riksdagen.

Här gäller det nämligen en kamp som måste föras av alla om det skall vara någon mening med den. Naturvårdsverket i all ära, men staten kan inte ensam bemästra detta problem. Det finns så många små enheter som man måste uppehålla sig med; som måste vara delar av den stora här som skall angripa dessa förgiftningsproblem. Bestämmelser, straff, åtgärder och stimulanser måste därför sättas in på alla håll och i varje särskilt fall med sitt speciella instrument.

Olika medel har förordats, åtskilliga har prövats. Sanningen torde vara den, att man inte nått någon som helst klarhet på detta svårorienterade fält. När skattepolitiken kommit i blickpunkten i samband med miljöfrågorna har man inte ansett annat än att beskattningsinstrumentet kunde användas i vissa fall där det vore lämpligast och mest praktiskt. Som anfördes i reservationen i fjol har en expertgrupp inom kommunikationsdepartementet aktualiserat samma tanke i visst sammanhang.

Är det ändå inte så, herr talman, att här föreligger en brist som borde avhjälpas snarast, så att man fick spörsmålet förutsättningslöst utrett? Det är möjligt att utredningen inte skulle kunna lösa alla de olika problem det gäller, men man kanske i varje fall skulle kunna komma till rätta med det som behandlas i dessa motioner. Finns det några särskilda fall där man med fördel just kan använda skatteinstrumentet för att bidra till bekämpningen av vissa miljöskador? Man kommer såvitt jag förstår inte ifrån denna frågeställning. Motionerna kommer att upprepas år efter år och den ängsliga allmänheten kan, om ingenting händer, med visst

fog göra gällande att det brister i statlig handlingskraft för att skapa alternativ och verksamma stimulanser i kampen mot det framtida hotet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Miljöfrågorna har under de allra senaste åren aktualiserats i en grad och en omfattning som ännu så sent som i början av 1960-talet skulle ha ansetts helt verklighetsfrämmande. De risker och olägenheter som den nya tekniska utvecklingen fört med sig för människornas hälsa och välbefinnande har ökat oroväckande. Allt fler forskare och vetenskapsmän är eniga om att vi står i en mycket allvarlig miljösituation och de kräver långtgående åtgärder för skyddet av miljön. Det är mot den bakgrunden man får se de frågor som väckts i de nu diskuterade motionerna och reservationen till utskottets betänkande.

Beskattningen som miljöpolitiskt instrument har tidigare behandlats av riksdagen, och man har känt stor tveksamhet i frågan. Skälen mot att närmare utreda och pröva sådana förslag har varit bl. a. svårigheterna att komma till enighet och fastställa *vad som är miljöskadligt* och *när* och *hur* en beskattning skulle kunna sättas in i miljövärdstimulerande syfte. Intresset från skilda håll, inte minst från näringslivets sida, för att avskaffa punktskatterna har varit ett annat skäl. Det är alltså ingen tvekan om att stora svårigheter föreligger, när man beträder vägen att via skattepolitiska åtgärder skydda och stimulera en god miljö. Reservanterna har heller inte gått in för några konkreta åtgärder, utan anhåller att en förutsättningslös utredning får diskutera igenom dessa frågeställningar och komma med de förslag som därefter kan anses möjliga och rimliga.

Anledningen till att vi från centern

har anslutit oss till reservationen är det som jag i början antydde, nämligen den enorma betydelse miljöfrågorna numera har för dagens människor. Detta gör att man kan få ompröva tidigare värderingar och ståndpunkter.

En viktig princip anser jag bör framhållas. I den mån man kan *stimulera* konsumenterna till val av produkter som är miljövänliga och näringslivet att vidta åtgärder som leder i samma riktning, är detta avgjort att föredra framför att *stifta lagar och förordningar*. Vi bör alltså söka generella åtgärder som är självverkande i miljövärdande riktning. Sådana åtgärder kan inte ersätta lagstiftning, men de kan minska behovet av lagstiftning och underlätta åtlöynaden av lagarna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Det brukar ibland sägas att människan är den enda varelse som medvetet förstör sin egen livsmiljö. Jag är inte tillräckligt kunnig i biologi och då speciellt ekologi för att kunna avgöra, om det är riktigt att människan är den enda varelse som gör detta. Men i varje fall har man under senare år lyckligtvis fått upp ögonen för att det pågår en våldsam miljöförstöring inom alla s. k. civiliserade samhällen, en miljöförstöring som hotar att spolierna livsbetingelserna.

I motion nr 382 i första kammaren, som behandlas i utskottsbetänkandet och som jag väckt, utvecklar jag något den hälsofara som speciellt bilavgaserna inom tätbebyggda orter utgör. Framför allt vill jag fästa uppmärksamheten på något som inte tidigare så mycket har behandlats i den allmänna debatten, nämligen den väsentliga ökningen av lungcancer som har kunnat noteras under senare år. Annars har man mest talat om koloxidförgiftning, blyförgiftning och dylikt som säkert också är allvarligt. Denna ökning av

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor

lungcancer som är mycket större i tätbebyggda samhällen och större städer än på landsbygden kan naturligtvis delvis förklaras med rökning och användning av eldningsolja för uppvärmning av fastigheter. Men den förklaringen räcker av allt att döma endast delvis, och många vetenskapsmän hävdar nu att en väsentlig orsak till denna ökning av antalet lungcancerfall i de större städerna är just bilavgaserna och då framför allt bensinavgaserna. Bland de mer än 200 ämnen som dessa avgaser innehåller finns en rad cancerframkallande ämnen. Av intresse är i detta sammanhang framför allt en tjärprodukt som uppkommer vid ofullständig förbränning och som kallas 3,4 benpyren.

Detta är en allvarlig fråga — det kan ju inte vara någon särskilt trevlig form av samhällsliv, när medborgarna far omkring med fordon som genom sina avgaser ökar riskerna för lungcancer. Jag har i min motion dels föreslagit lagstiftningsåtgärder för att begränsa olägenheterna, dels ifrågasatt skatteåtgärder för att stimulera till andra framdrivningsmetoder, som inte är hälsofarliga.

Frågan om lagstiftning har hänvisats till tredje lagutskottet och kommer såvitt jag inhämtat inte att behandlas förrän i höst. Jag vill ändå nämna att den lagstiftning vi har fått om avgasrening bara ger ett alltför obetydligt uppskov med ökningen av avgaserna i de större städerna. I fråga om eldningsolja ser det ut som om man möjligen skulle hålla på att vända trenden. Men avgaserna ökar, möjligen med ett litet kort uppehåll när avgasreningen förbättras. Här har Volvo gjort en god insats. Den avgasrenare man konstruerat har väckt internationell uppmärksamhet, bl. a. i Amerika. Den är bra men löser inte problemet.

Det finns möjlighet att övergå till gasol drivna bilar. För närvarande tror jag dock att den mest realistiska lösningen vore att satsa på elektriskt drivna bilar i storstäderna. Jag vill erinra

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor

om att de elektriska bilarna kom före de bensindrivna och var en större artikel för 70—80—90 år sedan. Så fann man att de bensindrivna bilarna var billigare, och småningom blev de lika driftsäkra som de elektriska och då segrade de utan att man tänkte på hälsoriskerna.

Av intresse i detta sammanhang är vad Volvochefen sade i en intervju för en tid sedan, att bilindustrin i och för sig skulle kunna konstruera en »allbil» med kombinerad elektrisk drift och bensindrift. General Motors i Amerika har hållit på med ett sådant konstruktionsarbete i fem år. Det är en bil som, något förenklat uttryckt, man kör med eldrift inne i städerna, och när man kommer ut på landsbygden, där hälsoriskerna inte är så stora genom att trafiken inte är så tät, kopplar man på bensinmotorn. Det går inte riktigt så till tekniskt, jag har förenklat det.

Jag är medveten om de principiella betänkligheterna och de praktiska svårigheterna vid användandet av beskattning som miljöpolitiskt instrument. Dessa betänkligheter framhålls både i utskottets betänkande och i viss mån även i reservationen. Man har tidigare i utskottsutlåtanden för några år sedan sagt att beskattningen skall vara konsumentneutral. Det är i allmänhet en riktig princip. Men när det gäller betydande och allvarliga hälsorisker kan man ifrågasätta om vi skall vara konsumentneutrala och tillåta produkter som sprider allvarliga sjukdomar. Här bör man nog överge konsumentneutraliteten.

Herr talman! Utskottet skriver villigt om min motion och det är roligt att läsa, men resultatet blir som i så många fall att man har hittat en utredning som sysslar med frågan, bilskatteutredningen, och därför bör inte, säger utskottet, motionen föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag vill naturligtvis hellre ansluta mig till reservationen, som förklarar att problemet med beskattningen som miljöpolitiskt instru-

ment är svårt men att detta inte är någon anledning att inte utreda det. Detta är en sak som — såsom herr Lundström säger — kommer igen under alla förhållanden. Det är lika bra att först som sist sätta i gång med en utredning.

Av den anledningen, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning att i dag ta upp en miljöpolitisk debatt i allmänhet, eftersom vi väl alla är överens om betydelsen av en aktiv miljöpolitik. Jag tror att ingen i dag kan eller vill förneka att vi nu har en ganska bra aktivitet på detta område.

Inom bevillningsutskottet har vi emellertid delade meningar om lämpligheten av att använda skatteinstrumentet som miljöpolitiskt medel. Majoriteten tror inte på lämpligheten av att införa nya punktskatter och därmed styra konsumtionen och användningen av vissa varor. Så sent som vid förra årets höstriktdag avvisades också förslag om införande av sådana punktskatter, och utskottet finner inte anledning att nu gå ifrån denna principiella uppfattning.

Onekligen är det något av ett principiellt ställningstagande vi här har att göra. Förra året framhöll utskottet — och det uttalandet godkändes av riksdagen — att vi så långt möjligt bör ha en neutral beskattning. Det måste vara svårt att beskatta olika varor med hänsyn till deras farlighet ur miljösynpunkt. Det finns nämligen, och kommer nog alltid att finnas, mycket delade meningar om vilka varor som är mest, eller mer eller mindre, miljöförstörande.

Utskottsmajoriteten anser alltså att det är bäst att vara försiktig med att införa nya punktskatter, och därom är nog de flesta överens. Så sent som i förra veckan förde vi en debatt om punktskatter. Då hade majoriteten att

argumentera för bibehållandet av vissa sådana, medan reservanterna tyckte att vi borde slopa dem. I dag är det ombytta roller. Jag medger givetvis att debatten i dag gäller andra varor och att det kan anföras andra motiv, men vi kan inte komma ifrån att principen finns med i bilden också den här gången.

Som nämnts tidigare i debatten finns det en kraftig opinion, inte minst inom näringslivet, för att få bort punktskatterna. Utskottet har vid flera tillfällen uttalat sig mycket positivt till förmån för dessa intressen. Det är närmast de ekonomiska konsekvenserna som har lagt hinder i vägen för ett slopande av de punktskatter som finns. Utskottet anser därför, som sagt, inte att vi på nytt bör gå in för punktskatter. Som framgått av de inlägg som gjorts, bygger reservanterna sitt yrkande på flera olika motioner, men jag tycker nog att dessa mera principiella argument kan anföras beträffande alla motionerna.

Eftersom herr Ernulf tog upp sin motion om elbilar litet mera utförligt, skall jag säga några ord om den. Det är riktigt att utskottet har uttalat sig ganska positivt om den motionen. Som framgår av utskottets betänkande har staten redan — genom Svenska utvecklingsbolaget — engagerat sig för att utveckla just den typen av bilar. Dessutom är de elbilar som nu används något gynnade i skattehänseende i jämförelse med andra bilar. I varje fall har den uppgiften lämnats till utskottet. Hur elbilarna bör beskattas skall, som också herr Ernulf framhöll, den sittande bilskatteutredningen fundera över och framlägga förslag om.

Det finns enligt utskottets mening bättre och säkrare medel att komma till rätta med våra miljöproblem än att slå in på vägen med nya punktskatter. Vi har, som sagt, heller ingen anledning att tvivla på viljan och ambitionen att lösa de miljöproblem som vi brottas med.

Ang. vissa miljöpolitiska skattefrågor

Jag ber, herr talman, följaktligen att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är klart att den fråga som vi behandlar är komplicerad. Det har herr Johansson alldeles rätt i. Men är inte det ett skäl till att verkligen försöka reda ut begreppen litet grand och se vad som är så komplicerat? Jag vill bara göra den lilla invändningen. Jag håller med om att det inte finns anledning att ta upp en ny stor debatt i dessa frågor. Vi har ju haft stora debatter några år och det mesta är väl sagt.

Låt mig till sist erinra om att bevillningsutskottet redan tidigare har förordat ett statligt stöd i form av ökade avskrivningsmöjligheter för vissa åtgärder av miljövårdande art. Såvitt jag förstår är det en fråga om skattelättnad. Principen att skatten inte skall kunna användas som ett miljöpolitiskt instrument i sådana fall där det är lämpligt får väl därför sägas vara en smula naggad i kanten. Även den saken tycker jag talar för att problemet bör närmare utredas.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 18, röster

Ang. frivillig särbeskattning

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;
Nej — 46.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 19, med anledning av motioner angående tullklareringen av flygplan, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. frivillig särbeskattning

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, med anledning av motioner angående frivillig särbeskattning.

Till behandling i ett sammanhang hade bevillningsutskottet upptagit följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 130, av herr *Schött*, och II: 150, av herr *Hedin*, i vilka yrkats, att riksdagen skulle besluta

dels sådan ändring i förordningen den 21 maj 1965 om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar, att ansökan om särskild skatteberäkning med i motionerna angiven verkan skulle

kunna avlämnas även efter den 1 juli taxeringsåret och intill utgången av januari månad året därefter,

dels med avseende på 1968 års taxering att sådan ansökan finge avlämnas senast den 1 juli 1969; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 683, av fru *Diesen* och herr *Wallmark*, samt II: 803, av fru *Kristensson* och fröken *Wetterström*, i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att taxeringsmyndighet från och med 1969 års taxering utan ansökan från skattskyldig skulle särbeskatta makar i de fall detta ledde till lägre skatt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 130 och II: 150 samt
2) motionerna I: 683 och II: 803.

Reservation hade anförts av herrar *Lundström* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp) och *Ottosson* (m) samt fru *Nettelbrandt* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 130 och II: 150 antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändrad tid för ingivande av ansökan om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar i vad avser taxeringsåret 1968, vilket förslag innebar, att ansökan om frivillig särbeskattning beträffande taxeringsåret 1968 skulle göras senast den 1 juli 1969.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Som kammarens ledamöter vet tillämpar vi numera här i landet frivillig särbeskattning som medför skattelättnader för gifta i åtskilliga fall då båda makarna har inkomst. Ansökan att bli särbeskattade skall göras av makarna gemensamt före den 1 juli det år taxeringen sker. För ansökan finns en särskild blankett med en hel del uppgifter som alla är hämtade från makarnas deklarationer.

Ang. frivillig särbeskattning

Första gången den frivilliga särbeskattningen tillämpades var vid 1967 års taxering. Det förekom då en hel del upplysningsverksamhet kring den nyhet som särbeskattningen innebar. Trots detta missade många människor möjligheten att göra ansökan om särbeskattning. När denna tillämpades andra gången, vid 1968 års taxering, kom hela anordningen mer i skymundan.

Detta är inte sagt som någon kritik mot dem som hade till uppgift att informera allmänheten om dessa ting. Ett faktum är dock att många människor, som lämnat in ansökan om särbeskattning 1967, inte gjorde det 1968 fastän förutsättningarna för särbeskattning var desamma som föregående år. När skattsedlarna damp ner i brevlådorna i december fick dessa människor veta vad deras försummelse kostat i ökad skatt.

Den som inte bevakar sin rätt får naturligtvis vara beredd att stå sitt kast, men i detta fall finns faktiskt förmildrande omständigheter. Många hade den föreställningen att den ansökan de ingav 1967 — och som bifallits av skattemyndigheterna — gällde inte bara för 1967 års taxering utan allt framgent så länge den inte återkallades. Detta misstag förefaller ursäktligt. Det fanns andra människor som glömt bort hur de gjorde 1967 och helt enkelt inte har problemet med särbeskattning klart för sig 1968. Slutligen fanns sådana människor som inte observerat möjligheten till särbeskattning vare sig 1967 eller 1968. Den information som förekommit hade inte nått fram till dem.

En bidragande orsak till att de skattskyldiga inte bevakat sin rätt har varit att det inte finns någonting i deklara-tionsblanketten som fäster deklaran-ternas uppmärksamhet på möjligheten att erhålla frivillig särbeskattning. Man frågar sig om det inte skulle vara möjligt att ha en kryssruta, där de skattskyldiga kunde markera om de önska-de bli särbeskattade. Kanske kunde en sådan markering rent av godtas som

ansökan. En anteckning i makarnas deklARATIONER om att de önskar särbeskattning godtas redan nu som ansökan av skattemyndigheterna i Stockholm. Utskottsmajoriteten uttalar att det skulle vara till fördel om detta förfarande kunde vinna allmän tillämpning. Det är alltså bara själva kryssrutan som skiljer majoriteten och minoriteten i utskottet på denna punkt. Med huvudfrågan är det en annan sak.

Av de skäl som jag nu anfört finner reservanterna att man skall ge dem som inte tog till vara möjligheten att begära särbeskattning i samband med 1968 års taxering en andra chans genom att ge dem rätt att lämna in ansökan ända till den 1 juli i år. Eftersom skatten enligt 1968 års taxering redan är debiterad blir det för dem som kan dra nytta av en sådan förlängd ansökningstid fråga om restitution eller avkortning av en del av skatten. Detta innebär naturligtvis en viss belastning för skattemyndigheterna, men den olägenheten bör vägas mot intresset att undvika i många fall kännbara rättsförluster för ett stort antal skattskyldiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Efter herr Tistads anförande kan jag fatta mig relativt kort. Jag ber dock att i egenskap av motionär i ärendet få framföra några synpunkter. Den av mig ingivna motionen I: 130 har tillkommit som ett resultat av den erfarenhet rikets lokala skattemyndigheter vunnit av den frivilliga särbeskattningen åren 1967 och 1968.

Ett faktum är att åtskilliga skattskyldiga genom förbiseende eller förklarlig felbedömning av förutsättningarna för särbeskattning för närvarande på rent formella grunder går förlustiga sin rätt till skattelättnad. Detta kan inte anses vara tillfredsställande. Det vore, såsom framgår av motionen, mycket enkelt

Ang. frivillig särbeskattning

att åstadkomma en bättre ordning. Det skulle endast erfordras en viss upp-
mjukning och komplettering av nuvarande regler. För att ansökan om särbeskattning skall iakttas vid utfärdande av debetsedlar på slutlig skatt, vilka senast den 15 december skall tillställas de skattskyldiga, skulle enligt motionen ansökan alltjämt ha avlämnats senast den 1 juli. Då i många fall den skattskyldige reagerar först senare, ofta först vid mottagandet av debetsedeln i december, skulle ansökan kunna få avlämnas senare, förslagsvis intill utgången av januari månad året efter taxeringsåret.

Med hänsyn till att åtskilliga skattskyldiga haft den uppfattningen, som herr Tistad nämnde, att deras år 1967 ingivna ansökan skulle ha verkan även på 1968 års taxering, har alltså i motionen vidare föreslagits att med avseende på sistnämnda taxering ansökan om frivillig särbeskattning skulle få avlämnas senast den 1 juli 1969.

Det är inte utan förvåning man tar del av bevillningsutskottets betänkande som utmynnar i ett avstyrkande av motionen. Utskottet påstår bl. a. att de skattskyldigas underlåtenhet att inom föreskriven tid inkomma med yrkande om särskild skatteberäkning inte kan sägas bero på bristande information från myndigheternas sida och att utskottet därför inte kan förorda en utsträckning av ansökningstiden. Utskottet gör rent av det uttalandet att en förlängning av ansökningstiden skulle stå i strid mot principen om snabbhet och effektivitet i taxerings- och uppboordsprocessen.

Herr talman, jag förstår inte dessa påståenden. Jag kan inte inse riktigheten av dem och jag beklagar djupt denna formella inställning och anser att målsättningen för taxeringsprocessen — en rättvis och likformig taxering — bäst gagnas av ett bifall till motionen.

Till utskottets betänkande är fogad en reservation för vars innehåll herr Tistad redogjort. I den påtalas bl. a.

den olika praxis som utbildats hos de lokala skattemyndigheterna vid bedömning av noteringar i deklARATIONERNA rörande önskemål om särbeskattning. Jag är för egen del vän av en liberal tolkning av gällande bestämmelser och finner det därför riktigt att man godtagit en sådan notering som ansökan. Tyvärr har, som vi hörde, så ej skett på alla håll, vilket givetvis är beklagligt.

I reservationen framförs också önskemål om att man i den vanliga deklARATIONSBANKETTEN skulle införa en särskild ruta, i vilken den skattskyldige genom kryssmarkering kunde ange att han önskar särbeskattning.

Vidare uttalar reservanterna att en sådan kryssmarkering skulle kunna ersätta nuvarande omständliga ansökningsförfarande och att detta otvivelaktigt skulle innebära en avsevärd förenkling såväl för de skattskyldiga som för de lokala skattemyndigheterna. Detta är inte fullt riktigt. En kryssmarkering är ej till fyllest. Vissa uppgifter om eventuella sidoinkomster erfordras nämligen i vissa fall för bedömning av ansökan. Dessutom innebär det ingen förenkling för de lokala skattemyndigheterna, som då måste gå igenom samtliga deklARATIONER för äkta makar, vilket är ett mycket omfattande arbete. Nej, det vore en lämpligare åtgärd att införa en betydligt enklare ansökningsblankett samt bättre information om möjligheterna till särbeskattning. Främst bör man — vilket herr Tistad också var inne på — på den vanliga deklARATIONSBANKETTEN låta trycka en anvisning om bestämmelserna härom.

Det mest anmärkningsvärda med reservationen är att den — trots att man inte har någon invändning mot motionärernas resonemang — inte utmynnar i en tillstyrkan av det primära förslaget, nämligen att ansökningstiden regelmässigt skulle kunna utsträckas till den 31 januari året efter taxeringsåret. Reservanterna begränsar sig till en tillstyrkan av det sekundära förslaget,

nämligen att avseende taxeringsåret 1968 ansökan kan göras senast den 1 juli 1969.

Trots denna egendomlighet och övriga svagheter i reservationen, och då utsikterna till bifall till motionen tyvärr måste betecknas som minimala, nödgas jag begränsa mig till ett yrkande om bifall till reservationen. När så sker har jag inte uppgivit allt hopp om att man trots allt skall kunna finna former att minska bekymren med ansökningsförfarande vid särbeskattningen vid 1969 och följande års taxeringar.

Herr talman! Jag vill alltså yrka bifall till reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det faller på min lott att försöka försvara det betänkande som herr Schött inte kunde förstå och som han var mycket förvånad över. Jag utgår ifrån att herr Schött har läst detta betänkande mycket noga. Han finner det då kanske också förvånande att av oppositionens nio ledamöter är bara fem reservanter. Vad kan detta måhända bero på? Helt naturligt att en del ledamöter utom majoritetspartiet har funnit att det är en mycket krånglig och svår fråga. Utskottet har gjort ett uttalande på s. 7, att det må räcka om man gör en ansökan i den allmänna självdeklarationen. Det bör räcka inte bara i Stockholm. Utskottet säger att detta bör tillämpas över hela riket. Det är alltså en anmodan från utskottet till skattemyndigheterna att pröva om det inte går att utvidga den regel som har tillämpats i Stockholm till att även gälla landet i övrigt.

Sedan kan man naturligtvis tänka sig att få en blankett med en särskild ruta där man markerar att man ansöker om särbeskattning. Det är ju en tämligen enkel sak, och det förfarandet skiljer sig ju inte så mycket från det förra, som herr Tistad sade. Detta är de båda ståndpunkterna, men av

Ang. frivillig särbeskattning

rent praktiska skäl har utskottet föredragit att hänvisa till möjligheten att vid begäran om särtaxering använda den vanliga deklarationsblanketten.

Det går ju att säga från denna talarstol att människorna inte har fått tillräcklig information. Det kan vi kanske instämma med. Jag har mig bekant att det försiggår en utredning som syftar till att lämna information från samhället i betydligt större utsträckning än vad som för närvarande sker. Men vi skall aldrig inbilla oss att vi kan komma så långt i information att alla medborgare kan bevaka sina rättigheter.

I detta speciella fall gäller en provisorisk lagstiftning. Man har i allmänhet den uppfattningen att man skall tillvarata sina intressen och få så låg skatt som möjligt. Det är alltså ett syftemål som borde ge medborgarna den inriktning som är nödvändig, nämligen att försöka orientera sig om de nyheter som kommer i skattelagstiftningen. Allt fler och fler inser att de tjänar på en särbeskattning. När det finns lagliga möjligheter att få en lägre skatt så skall man naturligtvis också ta vara på dem. Jag säger *lagliga* möjligheter att få en lägre skatt.

Jag vill slutligen tillägga att om vi skulle införa ett förfarande där man retroaktivt skulle tillämpa en ordning som ger restitution på skatter, kom vi väl i ett ganska besvärligt läge. Jag vet inte någon skattelagstiftning som har tillämpats på det sättet, och jag vore tacksam om någon i kammaren kunde ge ett exempel på att statsmakterna förfar på detta sätt. Allra minst tycker jag att vi här, där det gäller en grupp som har haft möjligheter att få dessa favörer men inte har använt dem, kan tillämpa ett retroaktivt förfarande. Denna grupp har haft alla lagliga möjligheter att tillgodogöra sig den skattelättnad som särbeskattningen i en hel del fall innebär.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Ang. frivillig särbeskattning

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag kan försäkra bevillningsutskottets ärade herr ordförande att jag har läst utskottets betänkande, och jag har läst det noga, och inet bara jag utan åtskilliga av mina kolleger som fögderichefer. Vi beklagar den negativa inställning som bevillningsutskottet här tagit. Vi har den nära kontakten med de skattskyldiga, och vi förstår deras missnöje. Vi beklagar att det allmänna i detta fall inte har velat vara tillmötesgående och stärka sin goodwill hos de skattskyldiga. Det kan så väl behövas.

Även om det vore så, att man inte kan påvisa ett exempel på att man infört en retroaktiv bestämmelse av detta slag, så vore det inget fel om så skedde här.

Jag vet att kammaren nu är otålig. Jag skall därför fatta mig kort och endast vädja till bevillningsutskottets ärade herr ordförande att han utnyttjar sitt inflytande för att åstadkomma de förbättringar i informationen om den frivilliga särbeskattningen som så väl behövs.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Herr Ericsson frågade om jag kunde ge något exempel på att man i efterhand kunde få ändring i taxeringen och få restitution av skatt på detta sätt. Ja, det ligger på riksdagens bord en proposition nr 50 om förlängning av tid för ansökan om jämkning när det gäller sjömansskatt. Förslaget motiveras med att de skattskyldiga känner dåligt till jämningsbestämmelserna och därför ofta reagerar sent. I propositionen föreslås att sjömansskattenämnden som en övergångsåtgärd skall kunna ta upp vissa försent inkomna ansökningar och pröva dem samt bevilja jämkning. Om propositionen blir bifallen, vilket jag hoppas, får man ett fall då man kommer att långt i efterhand få jämkning i

skatten och då helt naturligt få restitution, eftersom sjömansskatten är en definitiv källskatt.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Förlåt mig, herr Tistad, men jag har inte läst denna proposition. Det kan hända att man kan jämställa vad som där föreslås med vad motionärerna föreslår. Men jag är tacksam för att man inte kunnat visa att något sådant tidigare förekommit. Det har alltså inte skett.

Jag skall gärna gå herr Schött till mötes och — i den mån jag har något inflytande — göra vad jag kan för att förbättra informationen i det avseende det här gäller.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Med avseende å punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tistad* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tistad* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 36.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter utskottets hemställan i punkten 2.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om återförande till kronan av viss mark, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motion om viss översyn av lagar, m. m.;

nr 21, i anledning av motioner om dels förlängd preskriptionstid i vissa fall vid åtal för deklarationsbrott, dels ock åtgärder mot skatteflykt;

nr 22, i anledning av motion om utredning rörande permutation; samt

nr 23, i anledning av motion om skilda avgöranden i brottmål i skuldfrågan och påföljdsfrågan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden på föredrag-

ningslistan finge uppskjutas till ett annat sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde jordbruksutskottets utlåtande nr 1 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 21, 23 och 20 i nu nämnd ordning skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 5, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 5 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1969/70 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 67, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 269) om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

Interpellation ang. veterinärkontrollen inom hästsporten

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, med anledning av motion beträffande beskattningen av totalisatorvinster;

nr 24, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.;

nr 27, med anledning av motioner beträffande missbruk av s. k. T-sprit; och

nr 28, med anledning av motioner beträffande skatt på utlandsresor;

första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner om ersättning för skada vid lämnande av hjälp i samband med trafikolycka;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av motioner angående föreningsrätten m. m.;

nr 29, i anledning av motioner om förbättrade sjukförsäkringsförmåner för hemarbetande;

nr 30, i anledning av motioner om förbättrade förmåner inom den allmänna försäkringen för hemarbetande i vissa fall;

nr 31, i anledning av motion om pensionsrätt för hemmadöttrar med vårduppgifter; och

nr 32, i anledning av motioner om kostnadsfria sprutor m. m. till diabetiker; samt

jordbruksutskottets memorial nr 10, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten Röbbäcksdalen.

Interpellation ang. veterinärkontrollen inom hästsporten

Herr HÜBINETTE (m) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Hästsporten tenderar att här i landet alltmer bli en stor folksport. Fler och fler människor fångas av intresset för djur i en värld av snabb mekanisering och automatisering. Detta har till följd att stora

summor investeras i tävlingsdjur och i anläggningar. Kraven på snabbhet och uthållighet hos framför allt tävlingshästar stegras i växande takt.

I ett sådant läge kan det lätt uppstå situationer där utnyttjandet av djurmaterialet kan komma att gränsa till otillbörlighet. För att motverka överträdelser och beivra felaktigheter finns det s. k. banveterinärer. Dessa veterinärer tillsättes av veterinärstyrelsen men avlönas av de lokala travsällskapen. Ansvarsfrågan förefaller något oklar.

Vidare är under utarbetande något som kallas startkort. Dessa har till uppgift att följa hästen till de olika tävlingsbanorna och innehålla uppgifter om djurens medicinska status. Om dessa kort verkligen kommer till stånd, måste det betraktas som ett framsteg vid kontrollen av djurens tävlingsutnyttjande.

Veterinärstyrelsen har medverkat vid utformningen, men kortens vidare öden har lagts i händerna på centralt travorgan.

Mot bakgrunden av det som anförts ber jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor.

1. Anser statsrådet att rådande förhållanden angående den veterinära ansvarsfrågan och rapporteringsskyldigheten vid våra tävlingsbanor för hästar är tillfredsställande?

2. Vem har ansvaret för det slutgiltiga genomförandet och kontrollen av de s. k. startkortet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.57.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solweig Gemert

Fredagen den 28 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande månad.

Upplästes och lades till handlingar-
na följande till kammaren inkomna pro-
tokoll:

År 1969 den 28 mars sammanträdde
kamrarnas valmän för att jämlikt 68 §
riksdagsordningen utse en av riksdag-
ens ombudsmän; och befanns efter
valförrättningens slut hava blivit ut-
sedd för tiden intill dess nytt val under
fjärde året härefter försiggått

herr f. d. häradshövdingen Karl Hugo
Henkow med 36 röster.

Axel Strand *Robert Dockered*
Allan Hernelius *Eric Peterson*

På framställning av herr talmannen
beslöts att riksdagens kanslideputerade
genom utdrag av protokollet skulle und-
derrättas om detta val samt anmodas
låta uppsätta och till kamrarna ingiva
förslag dels till förordnande för den
valde, dels ock till skrivelse till Ko-
nungen med anmälan om det förrättade
valet.

Ledighet från riksdagsgöromålen be-
viljades herr *Björk* för tiden den 9--
den 11 april för deltagande i Interparla-
mentariska unionens rådsmöte i Wien.

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

Herr statsrådet och chefen för jord-
bruksdepartementet **BENGTSSON**, som
tillkännagivit, att han hade för avsikt
att vid detta sammanträde besvara herr

Ferdinand Nilssons (cp) interpellation
angående viss avtalsrätt för jordbrukets
organisationer, erhöll ordet och ytt-
rade:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson
i Kungsängen har frågat om jag delar
hans i interpellationen framförda upp-
fattning om värdet och betydelsen av
att olika folkgrupper bör ha möjlighet
att genom förhandlingar medverka till
att lösa för gruppen viktiga frågor.

Herr Nilsson frågar vidare om jag
vill i överensstämmelse härmed främja
att även jordbrukets organisationer på
med andra motsvarande grupper lik-
värdigt sätt tillförsäkras avtalsrätt.

Utgångspunkten för herr Nilssons
frågor är de överläggningar om pris-
sättningen på jordbrukets produkter
som nyligen slutförts. Prissättningen
har betydelse både för gränsskyddets
storlek och för försörjningsberedskap-
en i fråga om livsmedel, handelsut-
bytet med jordbruksprodukter, dispo-
sitionen av införselavgifter m. m. Nå-
gon förhandlingsrätt i fråga om gräns-
skyddets höjd finns varken för jord-
bruket eller för andra näringar. De
grundläggande besluten om prissätt-
ningen på jordbruksprodukter måste
fattas av riksdagen. Några för riksdag-
en bindande avgöranden om prissätt-
ningen kan sålunda inte träffas av
Kungl. Maj:t eller underordnad myn-
dighet. De överläggningar som äger
rum mellan företrädare för staten och
för jordbruket och konsumenterna vid
utformningen av förslag till prissätt-
ning kan därför inte ske i form av för-
handlingar som resulterar i avtal lik-
nande arbetsmarknadens. Däremot an-
ser jag det värdefullt om överläggning-
arna såsom hittills skett resulterar i
förslag som stöds av företrädarna för
jordbruket och konsumenterna.

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för att han besvarat min den 4 mars framställda interpellation.

Min fråga föränleddes av det då rådande läget och av de statliga förhandlingarnas ovanliga metoder. Man gav ett bud — försummade inte att ange det som »slutbud» — och angav att härpå var inte nämnvärt att ändra. Visst kunde man »titta på» ett jordbruksorganisationernas motbud, sade den statliga förhandlaren, men meddelade samtidigt att man redan arbetade på den proposition, som efter konsumentdelegationens hörande skulle gå till riksdagen.

Det var ett mycket bryskt anslag i begynnelsen av dessa förhandlingar, och det var då jag framställde min interpellation. Därför efterlyste jag samma slags samarbets- och förhandlingsvilja som när det gäller andra grupper i samhället. När jordbruksministern nu hänvisar till värdet av överläggningar »såsom hittills skett» frågar man sig om därmed avses de Paulssonska tonfallen från begynnelsen eller de mera milda melodier som förekom när statsrådet själv blev mera synlig i blickfältet. Även nu vill statsrådet inte höra talas om någon förhandlingsrätt för jordbrukare och andra när det gäller lönen för mödan i form av gränsskydd mot prispress exempelvis. Men hur är det: Talar man inte om förhandlingar med arbetsmarknadens parter, LO m. fl., när det gäller lönetryckande import av arbetskraft utifrån, att invandrare inte får ta arbete under avtalslön osv.? I vissa grannländer ligger dock lönerna 40—50 procent under de svenska, och i u-länder betalas likvärdig arbetskraft många gånger ännu mindre.

Vad jag efterlyst är framför allt en god förhandlingsvilja, som inte börjar med prisdiktat. Jag konstaterar att förhandlingsviljan i viss mån förbättrats. Kanske beror det på att opinionen även bland regeringspartiets egna medlemmar till 85 procent icke stöder några

bryska metoder mot de betydande låglönegrupper som det här gäller.

Herr talman! Statsrådet Geijer menade härom dagen att besvarandet av interpellationer och enkla frågor så till den grad förryckt departementsarbetet att propositionernas försening därigenom påverkats. För min del kan jag — och jag är kanske inte ensam bland interpellanter och frågare — konstatera att i varje fall det i dag avgivna svaret på min för nära fyra veckor sedan framställda interpellation inte kan ha åsamkat jordbruksdepartementet nämnvärda tankemödor.

Herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag ber om överseende för att det har tagit några dagar innan jag har hunnit besvara interpellationen, men jag har själv haft en del annat att syssla med, och jag hoppas att herr Nilsson förlåter mig att jag dröjt något med svaret.

Jag vill tillbakavisa beskyllningarna mot statens priskommitté för att den skulle ha burit sig bryskt åt. Jag tror att det är en fullständigt felaktig beskrivning av situationen. Framför allt förvånar det mig att herr Nilsson säger att priskommittén bör bete sig som arbetsmarknadens parter. På arbetsmarknaden är man mjuk och lätt på handen, säger herr Nilsson. Men har herr Nilsson inte lagt märke till vad som skedde när LO och SAF möttes? Då var det inte några vänliga tongångar utan tvärtom. Såvitt jag har kunnat följa förhandlingarna på arbetsmarknaden, så har parterna där svårare att komma till tals än vad priskommittén hade med våra bönder. Den jämförelsen var alltså litet felaktig. Jag har i varje fall inte hittills upptäckt några milda melodier i arbetsmarknadens förhandlingsarbete.

Men till själva sakfrågan! Man kan rimligtvis aldrig jämföra de överläggningar som föregår riksdagens beslut att fastställa gränsskydd m. m. för jordbrukets produkter med de förhandling-

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

ar som sker då det gäller att sluta kollektivavtal med de anställda. Jag tänker då inte bara på anställda inom den privata sektorn utan även på statsanställda. Den bästa lösningen på detta problem vore naturligtvis att göra alla jordbrukare till statsanställda. Då skulle herr Nilssons förslag vara rimligt och riktigt. Då vore det helt nödvändigt att deras ersättning fastställdes genom förhandlingar. Men mellan staten och de jordbrukare som företräds i förhandlingsdelegationen föreligger inte något anställningsförhållande, inte någon leveransskyldighet, och det råder inte heller något annat avtalsförhållande. Jordbruksavtalet syftar inte till att reglera några avtalsvillkor mellan staten och jordbrukarna. Det är inte det det är fråga om. Därför är det inte möjligt att göra någon jämförelse med kollektivavtalen med anställda och arbetsgivare. Det finns förhandlingsrätt inom jordbruket, men det är mellan de anställda och arbetsgivarna inom jordbruket. Skulle man gå efter de linjer som herr Ferdinand Nilsson har tänkt sig, kunde man ju inte bara kräva avtalsrätt för jordbruket, utan då måste varje tillverkare av produkter, varenda hantverksgrupp ha rätt till samma avtalsförmåner, dvs. att staten skall gå in och träffa avtal med dem. Det är helt orimligt.

Den priskommitté som staten har tillsatt har till uppgift att undersöka och komma fram till rimliga förslag. Därvid skall man ha samråd med jordbrukarnas företrädare, men också med konsumenterna. Egentligen är det konsumenterna och jordbrukarna som skulle träffa avtal.

Herr Nilsson i Kungsängen beskyller priskommittén för att ha uppträtt bryskt och för att den skulle ha sagt att detta är vårt bud, och vi håller redan på att arbeta med en proposition. Så har kommittén aldrig sagt. Den arbetar ju inte alls med någon proposition, utan den skall komma in med ett förslag som skall ligga till grund för

den proposition som regeringen förelägger riksdagen.

Jag får be kammaren om ursäkt för att dessa förhandlingar dragit så långt ut på tiden att propositionen i fråga blir mycket försenad. Kommittén hade skyldighet att förbereda propositionen, och det var vad den höll på med.

Herr talman! Jag har kommit fram till att det sätt på vilket vi har samrätt med jordbrukarna är det riktiga sättet. De företräder sin näring och vill ha så mycket betalt som möjligt. Det är deras rättighet. De som har att ta ansvaret för att det skall bli en rimlig avvägning kan kanske ibland förefalla bryska, men de är det inte.

För min del har jag velat få till stånd en proposition som vilar på samförstånd mellan jordbrukarna, konsumenterna och staten. Jag tror att det är bäst, och så länge jag har ansvaret kommer jag att arbeta efter de riktlinjerna. Men någon avtalsrätt kan vi rimligtvis inte införa för denna grupp.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först ber jag att få rätta ett litet missförstånd.

Jag har inte gjort gällande att här skulle ha förekommit bryska metoder hela vägen. Vad som frapperar mig när statsrådet jämför förhandlingar på arbetsmarknaden med här ifrågasvarande förhandlingar, är att man började med revolvertaktik och sedan övergick till ett mjukare handlag, medan man vid andra förhandlingar brukar göra ungefär tvärtom. Men som sagt, med den tränade förhandlare som vi har i den nya jordbruksministern är det helt naturligt att hans ingripande på förhandlingsfältet blev betydligt mjukare — och jag har ju redan gett honom ett erkännande därför. Men jag konstaterar att tonen från början var ytterligt bister. Jag slår också fast att det är en mycket liten skillnad mellan förhandlingarnas deklaration omedelbart efter

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

det första budet — att man höll på att utarbeta ett förslag till proposition åt jordbruksministern — och generaldirektör Paulssons uttalande att han hört talas om det förslag som jordbrukarna kunde komma med och att han skulle »titta» på det — vilket var hyggligt. Men samtidigt meddelade generaldirektör Paulsson att han var beredd att oavsett detta gå vidare. Jag konstaterar att det tydligen är större skillnad mellan förhandlarnas och jordbruksministerns inställning till dessa frågor — åtminstone tyder statsrådets uppträdande i dag på det — än jag trodde från början.

Sedan säger statsrådet att man inte kan göra några jämförelser mellan jordbruksförhandlingarna och kollektivavtalsförhandlingar, ty vid de förra är det fråga om gränsskydd och skydd för prissättningen inom landet. Ja, herr statsråd, det är det på arbetsmarknaden också. Hur tror statsrådet att det går om man öppnar arbetsmarknaden för invandring och tar bort bestämmelsen att för invandrarna skall tillämpas gällande avtalsenliga löner? Tror statsrådet att den bestämmelsen har tillkommit av en ren slump? Jag har hört att det i denna fråga har förekommit kontakter och förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter och staten. Då tycker jag att det är lika naturligt att göra en jämförelse med att det förekommer förhandlingar angående gränsskyddet för jordbrukarna och det prisstöd som lämnas åt dem. Observera att jag inte kritiserar arbetsmarknadsprotektionismen! Jag tycker att det är bra att det svenska arbetet blir väl och hyggligt behandlat, men jag vill att det svenska arbetet även inom de stora låglönegrupperna i jordbruket skall möta liknande förståelse. Småbrukarna och de som arbetar inom jordbruket och de därtill knutna industrierna befinner sig också på ett låglönestadium. Den distinktion som statsrådet gör står sig inte om man verkligen träder realiteten närmare.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Egentligen kan det synas överflödigt att dra upp en debatt om dessa spörsmål. Överläggningarna har ju förts i hamn, och jag skall gärna ge den nye jordbruksministern, min länskollega, ett erkännande för hans hantering av denna problematik i år.

Men den fråga som är ställd är av principiell natur, och även om vi denna gång har klarat av jordbruksöverläggningarna återkommer naturligtvis frågan. Det är från den utgångspunkten som herr Ferdinand Nilsson har ställt densamma.

Nu vet jag inte hur mycket den nye jordbruksministern har ärvt av sin föregångare. Men jag kan inte underlåta att erinra om att när vi även 1967 hade ett tillspetsat läge i detta avseende — kanske ännu mer än nu — sade dåvarande jordbruksminister Holmqvist inför svenska folket som svar på en fråga vad bönderna kunde göra att fram till den 1 september kunde de inte göra någonting alls därför att det fanns ett avtal som var bindande. Jag tror att det är möjligt att verifiera att orden föll på det sättet. Då undrar man hur det är möjligt att påstå att det här inte skulle vara fråga om något egentligt avtalsförhållande.

Jordbruksministern säger nu att det inte är möjligt att göra en jämförelse mellan förhållandena här för jordbruket och förhållandena för arbetsmarknaden i övrigt. I det ena fallet är det fråga om löner och anställningsförhållanden — i det andra fallet om gränsskydd. Jag skall gärna erkänna att det där finns en viss artskillnad och att det kanske är betydligt mera komplicerat på jordbrukets område, men i princip är det ändå samma sak. Det är fråga om under vilka ekonomiska förhållanden människorna skall arbeta, och i stort sett arbetar de under samma förutsättningar.

Jordbruksministern säger att här föreligger inget anställningsförhållande, inget leveransavtal. Jag vill fråga jord-

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

bruksministern: Hur tvingad är en anställd att fortsätta därest han inte finner avtalet vara tillfredsställande? Visst kan LO göra upp, men vilken LO-anställd som helst har ju rätt att sluta sitt jobb, vilket är helt analogt med om en jordbrukare vill sluta leverera. Det påståendet är alltså inte korrekt.

Vad sedan gäller annan företagsamhet är jämförelsen heller inte riktig, därför att staten hindrar ingen företagare att höja sina priser för att kompensera sina kostnader.

Jag vill inte dra upp en tvist om detta, men jag tror, herr jordbruksminister, att det är oriktigt att påstå att det skulle föreligga någon väsentlig skillnad. Att de här överläggningarna har så gammal hävd som de nu har bör också tillmätas stor betydelse, vilket jag tror att jordbruksministern också gör.

Herr statsrådet **BENGTSSON**:

Herr talman! Det är inte min avsikt att ta upp en lång diskussion i den här frågan. Jag övertygar självfallet inte vare sig herr Nilsson eller min länskollega herr Axel Kristiansson.

Jag fick det intrycket av vad herr Nilsson i Kungsängen sade att hade bara priskommittén varit vänlig första veckan och hotat med revolver den sista så hade det varit bra. Så gör man på den privata marknaden, ansåg herr Nilsson. Nu tror jag inte att priskommittén, Valfrid Paulsson, generaldirektör Widén och Odhner, är några revolvermänniskor utan de är sakliga. Jag vill på det bestämdaste tillbakavisa påståendet att det skulle vara någon konflikt mellan departementet och priskommittén. Priskommittén har känt sitt ansvar och ville inte gå längre än att den hade återförsäkringar i regeringen. Att den skulle ha hotat och skrämt våra jordbrukare skall ingen inbilla mig. Jag känner representanterna för RLF, och vännen Axel Kristiansson är inte

den som alltid är så mjuk i sina händer när det gäller att resonera. Han är en av ledarna där, och han har många vänner som nog vet hur man — bokstavligt talat — skall hantera en revolver.

Sedan till vad som i övrigt har sagts om avtalsrätten. Vad herrarna har sagt ger inte på något sätt motiv för att införa en avtalsrätt. Det är fortfarande helt orimligt. Nu säger herr Axel Kristiansson att en anställd som inte är nöjd med sin lön kan sluta. Ja, det kan naturligtvis en jordbrukare också göra. Han är inte bunden av något avtal. Det har min företrädare aldrig sagt. Vad han har sagt är att riksdagen har fattat ett beslut som gäller för två år och att man inte kan ändra på det. Det är bindande för prissättningen inom jordbruket. Det kommer jag också att säga. Men detta riksdagsbeslut har då föregåtts av resonemang med jordbrukarna, och dessa har ställt sig bakom beslutet och funnit att det är rimligt och bra.

Herr Kristiansson menar att staten inte lägger sig i om andra yrkesutövare höjer sina priser. Nej, det gör inte staten i någon större utsträckning. Andra näringsutövare är dock utsatta för en rätt hård konkurrens både inom och utom landet. Tala om för mig, herr Axel Kristiansson, vilken näring i detta land som har 90-procentigt gränsskydd! Det är klart att textilindustrin kan höja sina priser, men vad får den då sälja?

Man skall inte göra sådana här jämförelser. Det går inte att införa avtalsrätt i den bemärkelsen som herr Nilsson menar, utan den rätt jordbruket skall ha är att få vara med och resonera när man förbereder riksdagsbeslutet. Om det inte vore något tal om gränsskydd, hade riksdagen inte med frågan att göra. Då kunde jordbrukarna själva fastställa sina priser precis som andra näringsutövare.

Jag håller fast vid att jordbruket inte kan få det bättre om jordbrukarna finge avtalsrätt om man nu kunde in-

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

föra en sådan. Det kan man alltså inte, och jag tycker att det sätt på vilket dessa frågor handläggs är tillfredsställande. Det är sant att det sägs hårda ord i början, men herrarna har bara talat om vad priskommittén har sagt. Ingen av er har nämnt ett ord om vad jordbrukets företrädare sade i början av förhandlingarna. De hade också en hel del »ovänligheter» att komma med. Men så går det till när man förhandlar och resonerar, inte bara på jordbrukets område utan även på andra. Jag har pekat på att där det finns en avtalsrätt — LO—SAF-området — är parterna sannerligen inte vänliga mot varandra. Kanske förhåller det sig så som herr Nilsson säger att de börjar vänligt och sedan skjuter mot slutet, men en sådan ordning vill jag inte alls vara med om för jordbrukets del.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag skall så gärna gå statsrådet till mötes halva vägen. Jag tycker att det är riktigt och bra att man börjar förhandlingarna vänligt. Det där med skjutandet på slutet var statsrådets tillägg.

Statsrådet ställde frågan: Vilka företag inom jordbrukarna har 90-procentigt gränsskydd? Ja, hur är det med arbetsmarknaden? Hur stort gränsskydd för arbetskraftsimport är det? Jag tror att det gränsskyddet är större än 90 procent, men det behöver vi kanske inte gå in på. Tänk efter och lägg märke till hur lika det stöd är som lämnas åt arbetsmarknaden och det stöd som lämnas åt jordbruket, så skall statsrådet finna att det ändå ligger något i mitt resonemang.

Till sist ber jag att få erinra om mina frågor. De hade mycket litet med juridiskt formskärereri att göra. Jag frågade: Delar statsrådet uppfattningen om värdet och betydelsen av att olika folkgrupper har möjlighet att genom förhandlingar medverka till lösning av för gruppen viktiga frågor? Det är väl

snällt och hyggligt frågat, och jag inbillar mig att statsrådet inte har så förskräckligt mycket att invända. Sedan frågade jag: Vill statsrådet i överensstämmelse härmed främja att även jordbrukarnas organisationer på med motsvarande grupper likvärdigt sätt tillförsäkras motsvarande avtalsrätt? Jag begärde ingenting annat. Som Johannes Eriksson från Åland en gång i tiden sade om Ålandsfrågan: Vi begär bara våran rätt, och det kan aldrig vara orätt!

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Det må synas oriktigt att diskutera vad en annan person har sagt. Men eftersom både statsrådet Bengtsson och jag har nämnt statsrådets företrädare kan jag inte underlåta att precisera vad denne sade och menade. Han sade inte bara att riksdagen hade fattat ett beslut som gällde till den 1 september, utan han förutsatte också att på grundval av detta kunde jordbrukarna icke agera med fackliga åtgärder före den 1 september. Det var just detta som var det väsentliga.

Sedan måste jag säga något beträffande talet om fri konkurrens inom andra företagargrupper. Jag föreställer mig att statsrådet avsåg den inhemska konkurrensen, att sådana jämförelser inte går att göra. Jag måste fråga herr statsrådet: På vilket område tror statsrådet att det är lättast att på frivillig väg eliminera en konkurrens? Är det i branscher där det finns kanske två, tre, fyra, fem eller tio företag som framställer samma produkter eller är det på ett område där det finns 200 000 företagare? Jag tycker att det är alldeles givet att det måste vara betydligt lättare att eliminera konkurrensen inom annan företagsamhet än det är att göra det inom jordbruket.

Jag föreställer mig att vi inte ska ta upp frågan om gränsskyddet i det här sammanhanget, inte därför att jag är rädd för att diskutera det, utan därför

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

att en sådan diskussion skulle dra ut alldeles för långt på tiden i det knappa tidsschemat.

Herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! När jag nämnde gränsskyddet för jordbruket gjorde jag det inte i någon negativ bemärkelse. Jag är medveten om att vi måste ha ett gränsskydd inom jordbruket, eftersom vi har bestämt oss för att ha ett jordbruk som ger oss en självförsörjning på 80 procent. Vi har också ansett att de som sysslar med jordbruk skall ha inkomster som är rimliga. Under sådana förhållanden måste vi ha ett gränsskydd. Den saken har jag inte diskuterat, utan det var i samband med en jämförelse med andra näringar som jag nämnde gränsskyddet.

Jag skall inte förlänga trätan med mina vänner. Till herr Nilsson i Kungälv vill jag bara säga att jag inte betraktade hans frågor som ovänliga.

Herr Nilssons första fråga löd: Delar statsrådet den i interpellationen framförda uppfattningen om värdet och betydelsen av att olika folkgrupper bör ha möjlighet att genom förhandlingar medverka till att lösa för gruppen viktiga frågor?

På den frågan har jag svarat ett vänligt ja med en viss reservation. Jag tycker att ordet förhandlingar inte är så bra. Svaret är emellertid ja. Jag tycker att man skall samverka inför varje beslut som fattas och som rör en folkgrupp.

Den andra frågan löd: Vill statsrådet främja att även jordbrukets organisationer på med andra motsvarande grupper likvärdigt sätt tillförsäkras avtalsrätt?

På den frågan har jag svarat ett vänligt men bestämt nej, därför att man enligt min mening inte kan införa en avtalsrätt för jordbruket liknande den man har för statstjänare och löntagare i övrigt. »Motsvarande grupper» har jag ansett vara egna företagare över huvud taget.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Endast några ord.

I vårt moderna samhälle tillerkänner vi alla grupper förhandlingsrätt. De största och flesta grupperna har ett direkt förhållande i sin anställning till den som anställer dem och betalar ut lönen. Det är självklart att vi skall tillerkänna dem denna rätt.

Jordbrukarna utgör en minoritetsgrupp och en minoritetsgrupp i undantagsställning på det sättet att de inte kan bjuda ut sin arbetskraft direkt och få en lön direkt för sin arbetsinsats. Deras arbetsersättning måste gå över en vara som de producerar och marknadsför. Men denna minoritetsgrupp bör väl inte försättas i undantagsställning, utan även den skall i princip tillerkännas rätten att förhandla om sina villkor, att ingå avtal. Då säger man att denna grupp inte har någon att ingå avtal med. Nej, däri ligger en betydande svårighet. Alla är vi konsumenter av livsmedel, således den vara som jordbrukarna marknadsför för att få ut ersättning för sitt arbete. Konsumenten kan man inte nå och förhandla med direkt beträffande villkoren. I stället har statsmakten trätt till och företräder konsumenterna i landet vid de förhandlingar som faktiskt förs. Jag tycker i och för sig inte att det är anledning att beklaga sig över detta. Indirekt medger ju staten förhandlingsrätt för jordbrukarna genom att statens representanter — jordbruksministerns ombud — överlägger och förhandlar med representanter för det svenska jordbruket.

Men när jordbruksministern så pregnant säger ett nej till förhandlingsrätt för denna minoritetsgrupp i samhället menar jag att det är ett alltför hårt maktspråk mot en minoritet. Han har mött representanter för denna grupp på ett utomordentligt sätt under de förhandlingar som har förts under detta hans första verksamhetsår som jordbruksminister. Man måste nog reagera

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

bestämt — mot att det så obetingat och hårt sägs nej till vad som borde vara en alla människors rätt i vårt land. Vi kan inte lösa problemet i dag, men det må vara sagt från jordbrukets håll att vi i princip inte kan acceptera att ha en undantagsställning som befolkningsgrupp — en ställning olik alla andra människors i landet.

Herr statsrådet **BENGTSSON**:

Herr talman! När jag lyssnade till herr Nils Theodor Larsson fick jag ett intryck av att det inte var bra att det blev lugn på denna front, utan att man ville ha till stånd gräl, fastän jag försöker få lugn och ro på detta område. Herr Larsson tycks vilja hävda att jag använder mig av maktspråk när jag försöker föra ett principiellt resonemang kring hela denna fråga. Jag använder inget maktspråk; jag anser att det är principiellt felaktigt och omöjligt att på det sätt som man gör för statstjänare och anställda på den privata arbetsmarknaden träffa avtal. Jag använder alltså inget maktspråk.

Dessutom lämnade herr Larsson en något felaktig uppgift då han försökte göra gällande att staten gått in och förhandlat på konsumenternas vägnar. Det har staten inte gjort. Priskommittén har skyldighet att resonera med jordbrukarnas företrädare och med *konsumenternas företrädare*. När uppgörelsen träffades skedde det just efter samtal med jordbrukarnas och konsumenternas delegationer. Den senare sade: All right, den uppgörelsen kan vi stå för. Vi kommer att stödja den och vi kommer inte att bråka. — Herr Larsson gjorde alltså ett felaktigt påstående.

Låt mig till sist, herr talman, säga att det här inte bara är fråga om att ta ställning till gränsskyddet för jordbrukets produkter. Det finns också en lång rad andra frågor som är av central betydelse. Dessa frågor kan gälla avvägningen beträffande produktionens inriktning inom jordbruket och dess

storlek med hänsyn till landets livsmedelsförsörjning; de kan gälla sådant som har en avgörande betydelse för våra handelspolitiska relationer med utlandet. Det är alltså inte något som rör enbart jordbruket, utan något som i högsta grad berör hela vårt land, och alltså även andra befolkningsgrupper än jordbrukarna.

Jag har hela tiden hävdat att detta till syvende og sidst måste vara en fråga i vilken riksdagen fattar beslut. Jag är ganska övertygad om att när förslag kommer att läggas på riksdagens bord kommer det att finnas ledamöter som tycker att jordbrukarna inte fått tillräckligt och som kommer att väcka motioner med anledning av detta förslag. Det är inget fel i det. Det är nämligen riksdagen som har att fatta det avgörande beslutet i denna fråga, vilket gör att man inte kan införa avtalsrätt för just denna grupp. Jag kan inte inse riktigheten i påståendet att man behandlar en minoritet illa på grund av detta. Det finns en rad grupper av yrkesutövare i vårt land som inte kan begära att få en sådan avtalsrätt. Det finns hantverkare och företagare av olika slag som inte ett ögonblick drömmer om att kunna få rätt att träffa avtal med staten.

Jag tror att den ordning vi kommit fram till är bra. Jag är angelägen om att se till att den fungerar smidigt och att vi i bästa samförstånd kan resonera oss fram till vad som kan vara rimligt för jordbruket, för konsumenterna och för samhället.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! Jag har inte önskat få något gräl med jordbruksministern efter det att debatten i huvudsak var avslutad. Tvärtom har jag redan — och jag vill göra det ännu en gång — uttalat min uppskattning av hans sätt att på statens vägnar handlägga frågan detta år. Jag vill tacka honom för den goda förhandlingsvilja som han visat.

Ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

Det är alltså inte av sådana skäl som jag gripit in i debatten med mitt lilla inlägg, utan det är därför att det är en principfråga som har varit uppe till behandling. Jag vill hävda att varje befolkningsgrupp i detta land så långt det är praktiskt möjligt skall ha den principiella rätten att förhandla om sina levnadsvillkor. Det är detta som det är fråga om när jordbrukets folk genom sina organisationer förhandlar med herr jordbruksministern och hans företrädare angående prissättningen på jordbrukets produkter.

Det nämndes att hantverkare och andra minoritetsgrupper i landet inte kan drömma om att få motsvarande avtal. Nej, vi kan kanske inte rent praktiskt få till stånd avtalsförhållanden berörande alla små grupper i samhället. Men jag tycker att vi bör erkänna principen att alla skall ha rätt att förhandla om sina levnadsvillkor och att man inte skall få dem som diktat från något håll.

Sedan upplystes jag om att jag skulle ha farit vill i min utsaga att staten här trätt in. Konsumentdelegationen företrädde, sade statsrådet, ju konsumenterna och inte staten. Ja, man har under senare år fört in ordningen med en konsumentdelegation, en grupp företrädare för konsumenterna, att vara en part i överläggningarna när det gäller att diskutera priserna på livsmedel. Den gruppen agerar liksom jordbrukets förhandlingsdelegation. Men ledningen och den sammanhållande kraften i förhandlingarna är jordbruksministern eller hans företrädare. Jag måste nog ha rätt i min tolkning att det är staten som ytterst förhandlar med jordbruket om dess villkor, om jordbrukarens ersättning för sin arbetskraft.

Jag vill att herr jordbruksministern inte skall uppfatta mina små inlägg såsom någon kritik mot vad som förevarit under året, och jag tänker inte heller nu fortsätta med någon polemik om den saken. Som representant för svenskt jordbruk har jag endast, inför

jordbruksministerns principdeklaration att jordbruket inte kan få avtalsrätt, velat säga: I princip måste även denna befolkningsgrupp ha rätt att förhandla.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Även jag har slutat att tala om förhandlingarna i år. Men på en punkt vill jag göra ett litet tillrättaliggande.

Jordbruksministern säger att jordbrukets avtal är något så viktigt, centralt och betydelsefullt för näringspolitiken och handelspolitiken gentemot utlandet att det problemet inte går att lösa på vanligt sätt. Men är det inte att chikanera de stora löntagaravtalen? Är inte de precis lika betydelsefulla för samhället, för folkhushållet och för våra förbindelser med omvärlden?

Om jordbruksministern sedan inte har tänkt så mycket på vad gränsskyddet mot invandrare och skyddet för arbetsmarknadens priser betyder genom bestämmelsen att gällande avtal skall iakttas av invandrarna, ta då ett resonemang med herr Hagnell i andra kammaren, så får jordbruksministern höra!

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 67, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 269) om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 6, bevillningsutskottets betänkanden nr 21, 24, 27 och 28, första lagutskottets utlåtande nr 24 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 28—32.

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 10, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksförsöksanstalten i Röhäcksdalen.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att, under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, efter samråd med nämnda kammars talman gemensam omröstning över den nu godkända voteringspropositionen komme att anställas vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 9 april.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8**Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 49 500 000 kronor.

Från förevarande anslag bestredes bland annat kostnaderna för det extra

mjölkpristillägget i Norrland. För nästa budgetår hade departementschefen beräknat medelsbehovet för sagda pristillägg, vilket hade karaktären av regionalt stöd åt det norrländska jordbruket, till 36 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 89, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 107, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, vari anhallits, att riksdagen måtte dels medgiva generell höjning av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent för återställande av pristilläggets realvärde, och dels för budgetåret 1969/70 för angivna ändamål utöver Kungl. Maj:ts förslag anvisa ett belopp av 8 000 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 240, av herr *Strandberg m. fl.*, samt II: 272, av herr *Petersson* i Gäddvik och herr *Nilsson* i Agnäs, vari yrkats att riksdagen skulle anvisa till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1969/70 ett förslagsanslag av 58 500 000 kronor, varav 9 000 000 kronor skulle disponeras för i motionerna angivet syfte,

dels ock de likalydande motionerna I: 817, av herr *Andersson, Axel*, och II: 970, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle medgiva generell uppräknings av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med 25 procent samt till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 57 500 000 kronor, varav 8 000 000 kronor skulle disponeras enligt i motionerna angivet syfte.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 89 och II: 107, I: 240 och II: 272 samt I: 817 och II: 970 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 49 500 000 kronor.

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Reservation hade avgivits av herrar *Skårman* (fp), *Carl Eskilsson* (m) och *Hermansson* (cp), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp), *Eliasson* i Moholm (m), *Jonasson* (cp), *Berndtsson* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 240 och II: 272 ävensom med bifall till motionerna I: 89 och II: 107 samt I: 817 och II: 970 till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 57 500 000 kronor.

Herr **ESKILSSON** (m):

Herr talman! Efter den uppfriskande extra debatt i jordbruksfrågan som vi hade nyss får vi nu övergå till att behandla de ärenden som finns med i jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

Det är många reservationer till utskottets utlåtande, men till stor del gäller dessa reservationer sådana frågor som vi brukar få diskutera i samband med behandlingen av jordbrukets huvudtitel. Detta gäller även den första reservationen, som berör storleken av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket. Där har vi i år, liksom de båda föregående åren, haft flera motionspar om höjning av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige.

Detta tillägg utgår med varierande belopp inom olika produktionsområden. Syftet med bidraget är att kompensera mjölkproducenterna framför allt i norra Sverige för de sämre produktionsbetingelserna där. Bidraget utgår till alla mjölkproducenter inom området, oavsett gårdarnas och produktionens storlek. Men eftersom det är småbruken som dominerar i norr har det i praktiken blivit ett småbruksstöd. Det är också i huvudtiteln upptaget under rubriken »Särskilt stöd åt det mindre jordbruket».

Bidraget har varit oförändrat sedan

1962. De årligen återkommande motionerna föreslår en höjning av beloppet, i år med 25 procent, motsvarande penningvärdets fall under åren sedan bidraget fastställdes.

Samtliga motioner betonar den avgörande betydelse som mjölkproduktionen har för det norrländska jordbruket. Inte minst gäller detta för de jordbruk som man håller på att bygga upp genom den s.k. KR-verksamheten. Här satsar både den enskilde jordbrukaren och staten mycket betydande belopp för att åstadkomma rationella brukningsenheter. Men det gäller inte bara att bygga upp dessa jordbruk. Man måste också se till att produktionen vid dem blir ekonomiskt lönsam, så att jordbrukaren själv får en skälig inkomst och kan betala sina dryga kostnader för räntor och amorteringar. Det har många gånger betonats att inkomsterna av mjölkproduktionen är A och O för lönsamheten vid KR-jordbruket.

Nu avvisas motionerna om en 25-procentig höjning av det särskilda mjölkpristillägget av majoriteten i jordbruksutskottet med motiveringen att »nu utgående tillägg torde vara tillräckligt för att utjämna skillnaderna i produktionskostnader mellan olika delar av landet».

Förhåller det sig verkligen på det viset? Det tror jag inte. Under det senaste året har vi kunnat inregistrera allt fler beslut ute i norrländska kommuner för att stödja jordbruket och stimulera mjölkproduktionen, beslut som fattas vid sidan av och för att komplettera de statliga åtgärderna. Man har beviljat rätt stora belopp för inköp av produktionskraftiga djur, för semin- och kontrollverksamhet, för maskinanskaffning och för upprustning av ekonomibyggnader.

Kommunalmännen hade naturligtvis inte gjort detta, om de hade haft samma uppfattning som utskottets socialdemokratiska majoritet att de statliga bidragen räcker till. Man har fattat beslutet om bidrag i självförsvar för att

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

försöka förbättra möjligheterna för jordbruket att existera och för att bevara en nödvändig näringsgren i bygden.

Men detta är naturligtvis inte en kommunal uppgift. Det är statens skyldighet att svara för jordbruksstödet — inte kommunernas. Vi hade för kort tid sedan tillfälle att höra finansministerns åsikt i denna fråga, när han besvarade en interpellation i andra kammaren. Där förklarade han att vederbörande kommuner överskridit sin kompetens, och därför berövades de en del av det extra skatteutjämningsbidrag som de i annat fall varit berättigade till.

Mot bakgrunden av det positiva intresse som kommunalmännen visat för detta stöd hade jag hoppats att det i år skulle gå att vinna förståelse för motionerna i riksdagen. Det lyckades emellertid inte nu heller. Men vi kanske kan se fram mot en sinesförändring. Jag läste i en tidningsnotis häromdagen om en ny uppvaktning i frågan här i huset inför de norrländska riksdagsmännen. Enligt notisen skulle den nye jordbruksministern i sammanhanget ha sagt, att det kanske fanns anledning att undersöka frågan om det extra mjölkpristilläggets storlek.

Det var en intressant uppgift, och om den är riktig kanske det kommer att röra sig även på detta område. Det blir måhända möjligt för jordbruksministern att verifiera denna sak under dagens debatt.

För tillfället har jag emellertid, herr talman, ingen annan utväg än att yrka bifall till den reservation som är fogad till denna punkt i utskottets utlåtande.

Herr SKAGERLUND (fp):

Herr talman! Som här tidigare sagts är det extra mjölkpristillägget avsett att kompensera i huvudsak mjölkproducenter i Norrland för sämre produktionsförutsättningar betingade av klimat, jordmån, stegrade fraktkostnader

m. m. Bidraget är inte arealbundet utan utgår till alla producenter oavsett leveransernas storlek.

Den allmänna kostnadsutvecklingen är sådan att det är mycket svårt att få lönsamhet på jordbruken speciellt i övre Norrland.

I tre motionspar hemställer ett antal motionärer att mjölkpristilläggets realvärde skall återställas. Mjölkpristilläggets värde har urholkats med cirka 25 procent och det är viktigt att tillägget återfår det värde som man avsåg 1962. Man har beräknat att en 25-procentig höjning skulle innebära 2,5 öre per kilo mjölk.

Denna höjning väntas inte i någon egentlig grad motverka nedläggnings-takten för småbruk, men man hoppas att en förbättring skall ske för de jordbruk som bör vara kvar. Hit räknas speciellt KR-jordbruken, som enligt all expertis bör vara rationella och bärkraftiga. Vi har i dag ungefär 200 KR-jordbruk i landet. Men vi har tyvärr fått uppleva den första konkursen, orsakad av för höga byggnadskostnader, de höjda räntorna, för lågt mjölkpris och konjunktursvackan när det gäller skogen. Staten har anslagit 39 miljoner kronor till KR-jordbruken, och hittills har cirka 30 miljoner kronor utbetalats.

Lantbruksnämndens senaste kostnads-kalkyler för många KR-jordbruk går dock inte ihop av de skäl som jag nyss relaterade. Lägets allvar har ytterligare markerats genom den RLF-uppvaktning hos jordbruksministern som ägde rum i början av denna vecka.

Jordbruket utgör fortfarande en stor näring i Norrland och har betydelse för livsmedelsförsörjningen, försvarsberedskapen och samhällets funktion i övrigt. Det bör därför vara ett riksin-tresse att stödja näringen så att det rationella jordbruket kan fortsätta och dess utövare få en dräglig utkomst.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! Som motionär i detta ärende vill jag framföra några få synpunkter på detsamma.

Nödvändigheten av att en betydande jordbruksproduktion upprätthålles även i vårt lands nordliga delar underströks bl. a. vid riksdagens principbeslut 1967 om riktlinjer för jordbrukspolitiken. Inom den norra delen av landet är det kombinerade jord- och skogsbruket den vanligaste driftsformen, och all erfarenhet visar också att det är den lämpligaste och mest effektiva.

Mjölproduktionen måste inom denna kombination tillmätas en avgörande betydelse. Vill man behålla ett livskraftigt jordbruk i norra Sverige, måste man därför ge mjölproduktionen så goda ekonomiska betingelser som möjligt. Ett stöd till mjölproduktionen ger alltså den bästa täckningen om man önskar lämna ett allmänt stöd åt jordbruket i norra Sverige. De mindre differentieringsmöjligheterna i nordligaste Sverige talar också för detta.

Som här tidigare framhållits, avskaffades leveranstillägget för mjölk liksom arealtillägget genom beslut av 1967 års riksdag. Detta innebär ett betydande inkomstbortfall för jordbrukarna i norra Sverige. I den situationen har det inom landsdelen utgående extra mjölkpristillägget, som 1967 behölls oförändrat, fått ökad betydelse såsom stödform.

Det genomsnittliga stödet uppgår till 1 300—1 500 kronor per leverantör och år. Då bidragsskalan för detta pristilllägg inte justerats sedan 1962/63, har realvärdet blivit väsentligt reducerat genom penningvärdeförsämringen. För att åtminstone återställa tilläggets realvärde har vi i motion föreslagit att bidraget uppjusteras med 25 procent. Det skulle enligt våra beräkningar kosta cirka 8 miljoner kronor för helt budgetår. En trepartireservation till utskottsutlåtandet tar upp motionsyrkandet.

Utskottsmajoriteten har inte velat biträda motionsyrkandet, men man kan åtminstone mellan raderna i utskottets skrivning skönja en viss osäkerhet i avslagsmotiveringen. Det gäller här inte bara ett småbruksstöd, som utskottet säger, utan detta är i lika hög grad en fråga för de s. k. KR-jordbruket. Vad det gäller är mer eller mindre en fråga om hur pass angelägen man är att ge norrlandsjordbruket en, som herr Sträng brukar säga, fair chans att på ett något så när likvärdigt sätt med näringsutövarna i andra delar av landet fullgöra den försörjnings- och beredskapsuppgift som under vissa skeden anses särskilt viktig.

Den nye jordbruksministern är tyvärr inte här i kammaren just nu, men jag hoppas att han, som hittills har visat en allvarlig vilja att rätt rykta sitt värv, skall hitta vägar för det norrländska jordbrukets fortbestånd, även om riksdagsmajoriteten avslår reservationen, som jag, herr talman, härmed vill yrka bifall till. Det är ju ett hypotetiskt påstående att riksdagsmajoriteten skulle avslå reservationen, och jag hoppas naturligtvis att reservationen vinner i voteringen. Jag vore emellertid ytterst tacksam om herr statsrådet ville något »lätta på slöjan» och leverera en principiell ståndpunkt i den här frågan. Det skulle vara välgörande, och det skulle mottas med glädje av många som kämpar mot betydande svårigheter i vårt lands nordligaste delar.

Herr talman! Jag ber att ånyo få yrka bifall till reservationen.

Herr STRANDBERG (m):

Herr talman! Vi har nu fått lyssna till tre talare i denna fråga. Alla tre är representanter för jordbruksnäringen, och självfallet kan det tyckas att de har velat se på problemen utifrån sina egna synpunkter och infallsvinklar. Det kan väl därför tillåtas mig att få tala för den andra berörda parten i

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

denna fråga, nämligen för konsumenten.

När jag som konsument försökt ta ställning i denna fråga har jag verkligen fått uppleva en del saker. Det har redan från talarstolen här i dag talats om den uppvaktning som ägde rum för jordbruksministern i förra veckan. Ja, herr talman, den uppvaktningen hade inte tillkommit på en höft. Det var ett spontant uttryck och en mer eller mindre demonstrationsartad uppvaktning som jordbrukarna hade anordnat några dagar tidigare, den 20 mars, då ett hundratal jordbrukare från Norrbotten trampade upp till lantbruksnämnden och skrek ut sin veklagan över alla stora bekymmer de brottas med.

Det gäller för mig fortfarande som konsument att titta på frågan: Är det så märkvärdigt, brottas de med mekymmer? Herr talman, det är väl för mig inte några större svårigheter att tränga in i den problematiken. Jag har upplevt den under så många år och på så många sätt, att jag tror mig känna till en hel del. Det är ingen hemlighet att jordbrukarna i Norrland, speciellt uppe i Norrbotten, brottas med stora ekonomiska bekymmer. Ingen kan förneka att dessa människor i verklig mening tillhör våra låglönegrupper. Egeninsatsen kan på intet sätt, i timpenning räknat, anses ligga annat än i de mest extrema låglönegrupperna. Det är uppenbart. Ingen har kunnat förneka detta förhållande. Det tar sig ibland drastiska uttryck. Jag läste vad en av talesmännen häromdagen yttrade vid en uppvaktning: Blir det nu ingen ändring återstår endast att rotenonbehandla bönderna i Norrbotten. Det låter tragiskt, men fråga är om vi inte är på väg dithän.

Jag har försökt att titta närmare på den nya satsningen på KR-verksamhet. Vad har den inneburit? Just nu brottas man med enorma ekonomiska problem även på den kanten — som man trodde skulle vara en vettig lösning för

framtiden. Självfallet påverkar de ökade produktionskostnaderna denna situation. Enbart ökningen av byggnads- och kraftfoderkostnaderna har en mycket negativ inverkan. Som ett exempel har angivits att 1961/62 för en koplats i en KR-ladugård krävdes en kapitalinvestering på 6 000 å 7 000 kronor. I dag är motsvarande kapitalinvesteringsbehov redan uppe i omkring 11 000 kronor. Med normal uppläggning i fråga om annuitet m. m. förstår var och en att det blir en kraftig belastning. Räntepolitiken spelar naturligtvis en stor roll. Räntan kan gå upp och kan gå ned, men bara för att belysa allvaret i situationen kan jag nämna att en enda procent för ett jordbruk med 30 kor motsvarar en utgift på 2 510 kronor.

Yrkandet på en uppräknig av det extra mjölkpristillägget är självfallet av ett alldeles speciellt intresse för oss som konsumenter just i Norrbotten, inte bara för att vi får ett större bidrag per kilogram mjölk utan också av andra skäl. Det faktiska förhållandet är att vi i Norrbotten under vissa årsperioder har mjölkunderskott och tvingas importera, i nuläget från Västerbottens län. Vi konsumenter ställer oss naturligtvis frågan: Vad skulle komma att hända därest man även i Västerbottens län får en sådan struktur på jordbruket, att vi i Norrbotten inte kan påräkna någon import från detta län? Då blir situationen den att vi inte kan vända oss till de andra norrlandslänen, ty de har inget överskott att skicka till oss. Kan vi vända oss till Mellansverige? Det tror jag knappast. Skall vi tvingas ned till Sydsverige eller utanför landets gränser för att få tillgodosett vårt rättmätiga krav på att kunna dricka mjölk i Norrbotten? Detta är ett problem som för oss framstår som ett stort bekymmer för framtiden. Men det är inte bara det. Vi kan — vilket någon talare tidigare har berört i dag — säga att om vi inte får mjölk så är det inte bara ett problem för jordbrukare

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

och för oss konsumenter utan det är över huvud taget ett bekymmer för hela näringslivet i norra Sverige och inte minst för vår försvarsberedskap som vi vill slå vakt omkring — en synpunkt som väger mycket tungt i detta sammanhang.

Den lilla uppräknings med 25 procent som yrkas i reservationen ger ändå inte mer än 2 1/2 öre per kg mjölk. Jag kan belysa vad detta innebär genom att fortfarande som exempel ta det nyssnämnda jordbruket med 30 kor. Uppräkning med 1 öre ger ett årligt tillskott av 1 620 kronor vid normalproduktion. Det är i sanning inte stora pengar vi lämnar till dessa yrkesutövare.

Herr talman! Jag har stark känsla för dem. Även som konsument kan jag med varmt hjärta tillstyrka den vid punkten fogade reservationen.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag kan livligt instämma i det mesta av vad herr Strandberg nyss har framfört. De påpekanden han gjort är till mycket stor del även representativa för övriga delar av Norrland och speciellt Norrlands inland.

Jag tror att man bör understryka vad som sägs i reservationen, att det extra mjölkpristillägget egentligen tillkommit för att öka möjligheterna att bibehålla en norrländsk jordbruksproduktion, som i motsats till jordbruksproduktionen i vissa andra delar av landet med nödvändighet i första hand måste baseras just på mjölken. Tillägget kan alltså inte enbart anses ha uppgiften att utjämna produktionskostnaderna mellan olika landsdelar utan det skall också på ett mera markant sätt utgöra ett stöd för den basprodukt varpå den norrländska jordbruksproduktionen måste byggas. Med hänsyn härtill bör det anses naturligt och riktigt att bidragets reella värde inte urholkas genom penningvärdesförändringar. Den uppräknings med 25 procent som re-

servanterna föreslår är därför med hänsyn till den principiella innebörden och syftet med detta tillägg, såvitt jag förstår, sakligt väl motiverad.

Utskottet säger att då de mindre jordbruken dominerar inom ifrågakvarande landsdelar har bidraget i första hand kommit att framstå som ett småbrukarstöd. Det är självklart att tillägget är ett stöd för de mindre jordbruken, men det förtjänar nog också påpekas, vilket för övrigt redan har skett i denna debatt, att det i dag kanske är ett lika behövligt stöd för de större enheterna inom dessa områden — de s. k. KR-jordbruken. De erfarenheter man i dag kan redovisa ger vid handen att dessa stora enheter i många fall har det ekonomiskt ytterst besvärligt. I dessa företag har staten ändå satsat stora belopp. Det måste vara ett samhällets intresse att se till att de insatserna kan göras räntebärande och att företagen blir den trygghetsfaktor som man väl egentligen har avsett att de skulle vara.

De mindre företagen är hänvisade till att klara sig själva. Genom att behålla det reella värdet hos mjölkpristillägget skapar man en bättre grundval för en allsidig och differentierad jordbruksdrift även inom dessa områden och större trygghet i det besvärliga sysselsättningsläge som i dag råder, och man kan bidra till att mildra verkningarna av den omställningsprocess som just nu pågår. Det rör sig här om en insats som ändå kostar relativt litet pengar om man ser den i de stora sammanhang vi rör oss i, men som kan bli betydelsefull till sina verkningar.

Att det finns ett fungerande jordbruk i mera glest befolkade områden har verkligen betydelse för att det omgivande samhället skall kunna betjänas på ett tillfredsställande sätt. Det har betydelse för en rationell livsmedelsförsörjning i dessa områden. Detta har herr Strandberg alldeles nyss på ett mycket övertygande sätt belyst. Och det

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

har betydelse ur försvarspolitiska synpunkter. Det är viktigt att man kan åstadkomma nödvändiga försörjningsmöjligheter, och det är viktigt att man kan åstadkomma fördröjningseffekter som motverkar en även ur samhällets synpunkt inte önskvärd kapitalförstöring på detta område.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Egentligen behövs det väl inte någon större debatt om dessa frågor. Vi har ju behandlat dem flera år i rad, och någonting nytt har inte framkommit.

Reservanterna har, som deras talesmän i debatten påpekat, krävt en 25-procentig höjning av det extra mjölkpristillägget. Kostnaderna härför redovisas med olika belopp i motionerna. En grupp motionärer har räknat ut att höjningen skulle kosta 8 miljoner kronor och en annan att kostnaden skulle uppgå till 9 miljoner. Jag vet inte vilken siffra som är mest riktig. I slutklämmen yrkar reservanterna bifall till alla motioner, och jag utgår ifrån att det här mera är en politisk fråga än en sakfråga.

Det extra mjölkpristillägget varierar, som här sagts, mellan 1,4 och 10,4 öre per kg i sju olika områden. Antingen det nu är 20 eller 25 procent, så innebär varje procents ökning givetvis några kronor för dem som får detta tilllägg. Uppräkningen skulle beröra ungefär 95 procent av de cirka 40 000 jordbrukare i norra Sverige som får det här stödet, och en 25-procentig ökning skulle ge mellan 200 och 300 kronor, kanske upp till 400 kronor. Även detta är naturligtvis pengar som man inte bör förakta.

Lantbrukshögskolan har gjort en utredning om hur det extra mjölkpristillägget verkar. Utredningen har funnit att produktionskostnaderna i norra Sverige ligger mellan 2 och 5 öre högre än kostnaderna i södra Sverige. Om dessa uppgifter är riktiga, och jag har

ingen anledning att förmoda annat, skulle det betyda att det extra mjölkpristillägget jämnar ut skillnaden i fråga om produktionskostnaden. De norrländska jordbrukarna är således jämställda med övriga jordbrukare i landet, kanske rent av litet bättre ställda.

Man kommer inte ifrån att mjölkpristillägget är en utjämnande faktor för vissa småbrukare. Det är klart att det finns de som behöver mera betalt, men jag tror för min del att det inte är möjligt att lösa problemet genom ideliga höjningar av det här tillägget. Jag finner det nödvändigt att dessa frågor tas upp till behandling på annat sätt, och jag tror att det är nödvändigt att de sydsvenska och mellansvenska jordbrukarna visar ännu större solidaritet med de norrländska småbrukarna för att problemet skall kunna lösas.

Jag sade att tillägget ger en viss inkomstförstärkning för de små jordbrukarna. Tillägget innebär drygt en procents förbättring av deras medelinkomst. För dem som har större jordbruk blir det väsentligt bättre inkomster. I ett område där tillägget utgör t. ex. 10 öre skulle en 25-procentig ökning — 2,5 öre — för den som har 30—40 kor betyda en inkomstökning av bortemot 5 000 kronor per år.

Här åberopades uppvaktningen hos jordbruksministern. Jag vet att de som uppvaktade bl. a. protesterade mot den undersökning som gjorts vid lantbrukshögskolan. Jag är övertygad om att jordbruksministern inte slänger dessa handlingar i papperskorgen utan vidare. Han kommer säkert att titta närmare på dem. Skulle det visa sig att denna undersökning är felaktig och att det finns fog för frågans lösning på ett annat sätt, så är jag säker på att han kommer att lägga fram förslag om det.

Herr Skagerlund nämnde att flera av KR-jordbrukarna hade gått i konkurs. Det är möjligt att någon gjort detta, men det var inte enbart på grund av

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

höga byggnadskostnader och annat sådant. Det var helt andra saker, bl. a. sjukdom, med i spelet.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! Herr Mossberger började med att förklara att det knappast behövdes någon egentlig debatt i den här frågan, och han sökte leda denna sin uppfattning i bevis genom att säga att vi diskuterat frågan under flera år tidigare. Utan att vara elak vill jag påpeka att om något i vårt samhälle är fel och galet så blir det inte mindre galet för att det upprepas år efter år. Jag anser att man här skulle kunna göra en väsentlig insats när det gäller jordbruket i Norrland.

Herr Mossberger anförde sedan att detta hade kommit att utvecklas till en politisk fråga. Ja, det är klart att det är en politisk fråga, eftersom stödet beslutas av riksdagen. Jag lade märke till att herr Mossberger inte sade att det kommit att bli en *partipolitisk* fråga, och jag noterar med mycket stor tillfredsställelse att orden föll så.

I övrigt tycker jag inte att herr Mossbergers anförande gav belägg för att han själv hyser någon större tro på att utskottsmajoritetens förslag är det absolut riktiga. Jag vet inte om jag får tolka herr Mossbergers sista uttalande om jordbruksministern och vad han eventuellt kan komma att göra åt saken så, att någonting redan nu är på gång. I så fall hälsar jag det med stor tillfredsställelse.

Det är samhällets skyldighet — och det är inte fråga om allmosor — att följa upp 1967 års principbeslut om jordbruket, där det klart sades ifrån att det är nödvändigt att en betydande jordbruksproduktion upprätthålles även i vårt lands nordliga delar. Herr Mossberger var en av dem som stod bakom detta beslut. Skall detta kunna ske mås-

te man också jämna ut de olikheter i fråga om produktionsbetingelser som onekligen finns.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ESKILSSON (m):

Herr talman! Jag har bara ett par kommentarer att göra till herr Mossbergers anförande.

Herr Mossberger återkom till uppgiften i utskottsmajoritetens skrivning att det extra mjölkpristillägget har lett till en utjämning beträffande kostnadsläget för jordbrukarna i norra Sverige jämfört med jordbrukarna i södra Sverige. Han säger att mjölkproducenterna i Norrland genom det extra mjölkpristillägget har blivit jämställda eller fått det något bättre än producenterna i södra Sverige. Det är möjligt att man kan göra en uträkning på det sätt som lantbrukshögskolan här har gjort, men vi måste väl ändå ta i betraktande de väsentliga olikheter i fråga om produktionsbetingelser som råder mellan jordbruken i norr och i söder. Vi i södra Sverige har — det vet herr Mossberger lika bra som jag — helt andra förutsättningar än jordbrukarna i norra Sverige. Variationsmöjligheterna i de olika landsdelarna är helt olika.

Herr Mossberger sade att vi inte kan lösa denna fråga genom en höjning ideligen av mjölkpriset. Jag förstår inte vad han åsyftar med det uttalandet. Situationen är ju den att vi har ett allmänt prisläge på mjölken i år som är betydligt lägre än under föregående år. I mina trakter är mjölkpriset 3 öre lägre per liter i år än i fjol. Vi har sannernligen inte haft en fortgående pris-höjning på mjölken.

Det extra mjölkpristillägget har varit oförändrat sedan år 1962. En höjning med 25 procent skulle bara innebära ett återställande av det extra mjölkpristilläggets realvärde. Det betyder inte någon egentlig höjning av tillägget.

Även jag fäste mig vid att herr Moss-

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

berger gav ett halvt löfte om att de synpunkter som hade framförts vid uppvaktningar norrifrån skulle beaktas av jordbruksministern och inte kastas i papperskorgen. Som jag sade i mitt första anförande får detta kanske tolkas som en sinnesändring som kan leda till att någonting händer på detta område. Vi kan bara beklaga att jordbruksministern är upptagen av debatten i andra kammaren och voteringar där, så att han inte har kunnat verifiera uppgiften att han överväger att lägga fram förslag för att åstadkomma en lösning på detta område.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Herr Nils-Eric Gustafsson hade fått den uppfattningen att jag inte var säker på att utskottets förslag var det riktiga. Till det vill jag bara säga att förslaget för dagen ändå måste vara det riktiga, eftersom vi inte har några andra uppgifter att hålla oss till. Men det är klart att om den uppvaktning som gjordes hos jordbruksministern leder till att jordbruksministern finner det nödvändigt med en omprövning på grundval av andra uppgifter så blir läget ett annat.

Det är alldeles riktigt att beslut har fattats om en betydande jordbruksproduktion i Norrland, och den måste vi naturligtvis fullfölja så länge beslutet gäller. Jag tror emellertid fortfarande att denna fråga går att lösa på ett annat sätt än genom en höjning av mjölkpristillägget. En omfördelning borde kunna ske, men en sådan tarvar en bättre utredning. Herr Eskilsson var också inne på den saken när han sade att betingelserna var bättre i södra och mellersta Sverige än i norra Sverige. Ja, vi har andra betingelser och odlar utan att behöva producera mjölk. Därför tror jag att det skulle kunna gå att lösa problemet.

När jag sade »ideligen återkommande» syftade jag på att ni varje år väcker dessa motioner om en 25-procentig höj-

ning. Om vi hade bifallit alla dessa hade det blivit nära nog en idelig höjning. Man kan fråga sig var det hela skulle sluta om vi skulle bifalla alla motioner som väcks. Enbart till jordbruksutskottet har i år remitterats motioner med yrkanden som slutar på mellan 31 och 32 miljoner kronor. Jag föreställer mig att det är likadant i nästan alla utskott. Var och en förstår att det inte finns någon möjlighet att bifalla alla motioner.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **GUSTAFSSON, NILS-ERIC**,
(cp):

Herr talman! Jag noterar efter herr Mossbergers senaste anförande, att han ingalunda är negativt inställd till de här problemen. Det visste jag egentligen förut.

Jag beklagar att jordbruksministern inte kunnat vara här, men herr Mossberger har å regeringspartiets vägnar öppnat vissa dörrar — åtminstone ställt dem på glänt. Jag hoppas att ingen kommer och smäller igen dem.

Herr **STRANDBERG** (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Mossberger att begreppet »ideligen» kommer han att få uppleva igen, därest ingenting händer i denna fråga under detta år.

Herr **HEDSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag kan till att börja med helt instämma i de synpunkter som utskottets värderade vice ordförande herr Mossberger anlagt på denna fråga om det extra mjölkpristillägget. Som han nämnde har jordbruksutskottet inte ansett sig kunna biträda de motioner om höjning som väckts vid årets riksdag.

Vid förhandlingarna om jordbrukspriserna berördes även denna fråga,

Ang. särskilt stöd åt det mindre jordbruket

men den statliga kommittén ansåg att frågan om det extra mjölkpristillägget lämpligen borde behandlas i annan ordning. Jag anser det också riktigast att man tar upp denna fråga först sedan man slutit de generella avtalen om jordbrukspriserna och sålunda kan överblicka vad de innebär för det norrländska jordbruket.

Det är framför allt de s. k. KR-gårdarnas lönsamhetssituation som varit i blickpunkten vid de nyligen företagna uppvaktningarna hos jordbruksministern av de norrländska jordbrukarna. Vid dessa uppvaktningar hävdades att lönsamheten har försämrats på ett markant sätt under den senaste tiden. Jag kan nämna att vi får ett säkrare underlag för bedömningen av KR-gårdarnas lönsamhetssituation om vi väntar med denna fråga till litet längre fram denna vår. Då lär lantbruksstyrelsen kunna presentera en statistisk utredning rörande lönsamheten på dessa gårdar till och med 1967. Det bör då jämväl vara möjligt att med utgångspunkt från de förändringar, som därefter har skett i fråga om förutsättningarna för inkomst- och kostnadsposterna på dylika jordbruk, bilda sig en uppfattning om de aktuella lönsamhetsförutsättningarna. På basis av vad som framkommer vid en sådan bedömning bör frågan om lämpliga åtgärder från statsmakternas sida sedan kunna tas upp till prövning av riksdagen.

Herr **ESKILSSON** (m):

Herr talman! Det är inte alldeles ovanligt att herr Hedström ställer frågor till jordbruksdepartementet i ärenden som gäller produktionsförhållandena uppe i övre Norrland, och jag tyckte mig märka att herr Hedström hade några propäer att komma med även i dag.

Herr Hedström sade att frågan om extra mjölkpristillägg borde lösas i annan ordning sedan man kommit överens om prisuppgörelsen i dess helhet

för landet. Får jag fråga herr Hedström vad uttrycket »i annan ordning» avser i detta sammanhang? Borde inte det rätta tillfället vara när vi behandlar frågan här i riksdagen och skall anslå medel för nästa budgetår till detta ändamål?

Herr **HEDSTRÖM** (s):

Herr talman! Om herr Eskilsson hade lyssnat mera uppmärksamt på vad jag sade hade han fått klart för sig vad jag menar med uttrycket »i annan ordning». Men när han kritiserar mig som frågeställare, kan jag kvittera den älskvärdheten med att ställa en motfråga till herr Eskilsson.

Herr Eskilsson nämnde i ett av sina första anföranden att de s. k. KR-gårdarna har dryga kostnader för räntor och amorteringar på lån till företagen i fråga, och det är alldeles sant. Men då vill jag ställa frågan: Hade det varit bättre för dessa jordbrukare om riksdagen hade följt herr Eskilssons och hans partivänners förslag härom året om en sänkning av statsbidragen till rationaliseringar vid dessa jordbruk från 40 procent till 25 procent? Hade det inneburit en verklig lättnad för här ifrågavarande jordbruk?

Herr **ESKILSSON** (m):

Herr talman! Det är möjligt att en sänkning av statsbidragen hade åstadkommit ett större kostnadsmedvetande hos dem som sätter upp dessa KR-jordbruk. När vi hade en redovisning i jordbruksutskottet på begäran från vårt håll, fick vi veta att man i ett jordbruk på 40—50 hektar investerar inemot 1 miljon kronor i anskaffning av mark, maskiner, djur och byggnader. För oss som sysslar med jordbruk i andra delar av landet verkar detta belopp fullkomligt skrämmande. Det är möjligt att en minskning av statsbidragen hade kunnat bidra till att hålla tillbaka de överdrifter som före-

kommer när det gäller investeringar, inte minst i byggnader — överdrifter som även påtalas av vederbörande tjänsteman som hade föredragningen i jordbruksutskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 58.

Punkterna 9—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Om personalförstärkning vid lantbrukshögskolan

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 33 855 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 355, av herrar *Skårman* och *Axelsson*, samt II: 405, av herr *Nilsson* i Lönsboda m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 834, av herr *Larsson*, *Thorsten*, och herr *Hübinette*, samt II: 951, av herr *Grebäck* m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 835, av herr *Larsson*, *Thorsten*, och herr *Larsson*, *Nils Theodor*, samt II: 950, av herr *Grebäck* och herr *Jönsson* i Ingemarsgården,

dels ock motionen II: 952, av herr *Grebäck* m. fl.

I motionerna I: 355 och II: 405 hade anhållits, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan inrätta en tjänst som statsagronom i vattenvård samt att riksdagen till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 måtte anvisa ett förslagsanslag av 33 937 000 kronor.

I motionerna I: 834 och II: 951 hade yrkats, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolans avdelning för lantbrukets radiobiologi i stället för en tjänst som laborator i U 22 inrätta en tjänst som professor i U 27.

I motionen II: 952 hade föreslagits, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbrukshögskolan inrätta en tjänst som statsagronom i vattenvård.

Om personalförstärkning vid lantbrukshögskolan

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. lämna motionerna I: 355 och II: 405, såvitt avsåge bemyndigande att inrätta en tjänst som statsagronom i vattenvård, samt motionen II: 952 utan åtgärd,

2. lämna motionerna I: 834 och II: 951 utan åtgärd,

3. lämna motionerna I: 835 och II: 950 utan åtgärd,

4. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 355 och II: 405, såvitt i övrigt vore i fråga, till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 33 855 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Skårman* (fp), *Carl Eskilsson* (m) och *Hermansson* (cp), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Jonasson* (cp), *Berndtsson* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1, 2 och 4 hemställa, att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna I: 355 och II: 405, såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 952 uttala, att vid lantbrukshögskolan borde inrättas en tjänst som statsagronom i vattenvård,

2. med bifall till motionerna I: 834 och II: 951 bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i ämnet radiobiologi vid lantbrukshögskolan i enlighet med vad reservanterna anför, t

4. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 355 och II: 405, såvitt i övrigt vore i fråga, till Lantbrukshögskolan: Förvaltningskostnader för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 33 937 000 kronor.

Fru HULTELL (m):

Herr talman! I lantbrukshögskolans anslagsäskande för budgetåret 1969/70 framhåller högskolan att den har stora och mycket viktiga uppgifter att genomföra inom miljövården, och att till de frågor som i första hand bör undersökas hör bl. a. vattenföreningarna genom avfall från jordbruket. Det framhålles också som synnerligen angeläget att den forskningsverksamhet som pågår inom högskolan får fortsätta och ytterligare utbyggas. För att kunna klara dessa arbetsuppgifter har man begärt inrättande av ett antal nya tjänster. Ingenting av detta tillstyrks i statsverkspropositionen och inte heller i jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

I ett antal motioner har framförts förslag till personalförstärkningar särskilt inom områdena vattenvård och radiobiologi. Det gäller främst en tjänst som statsagronom i vattenvård och utbyte av en laboratur vid avdelningen för radiobiologi mot en professur i ämnet.

Liknande motioner framfördes vid förra årets riksdag. Utskottet erinrar om detta i utlåtandet, och med samma motivering som förra året hemställer utskottet att riksdagen skall lämna motionerna utan åtgärd. Motiveringen var då att forskningen inom vattenvårdsområdet utgör en väsentlig del av den utbyggda naturvårdsforskningen, om vilken beslutades 1968.

I år hänvisar man dessutom till att utskottet tillstyrker att anslaget till naturvårdsforskning utökas med 2,5 milj. kronor till 9,5 milj. kronor.

Motionsyrkandet om inrättande av en professur i ämnet radiobiologi avstyrks också av utskottsmajoriteten.

Till denna punkt i utskottsutlåtandet har fogats en reservation, och vi reservanter tillstyrker motionsyrkandena om inrättande av en tjänst som statsagronom i vattenvård och en professur i ämnet radiobiologi.

Vattenföreningensproblemet ägnas allt större uppmärksamhet i miljö-

Om personalförstärkning vid lantbrukshögskolan

vårdsdebatten, och kraven på skydd av vattendrag och grundvatten ökar. Att lösa de problem som föreligger inom jordbruket måste vara angelägnare nu, då strukturomvandlingen i jordbruket med övergång till större enheter i intensivare produktion kan medföra ytterligare föroreningsrisker. I den proposition med förslag till miljöskyddslag m. m. som nyligen avlämnats föreslås i fråga om vattenföroreningar, att en skärpning av bestämmelserna genomföres. Inom jordbruket gäller detta bland annat förbud mot utsläpp av pressaft från siloanläggning och urin från djurstall.

I de remissyttranden som redovisas i propositionen framhåller bl. a. vattenvårnet att förbudet mot utsläpp av pressaft och urin varit verkningslöst inte bara på grund av bristande övervakningsmöjligheter utan också genom brist på verkligt effektiva metoder för att oskadliggöra produkterna. Följden har blivit svåra föroreningar med bl. a. förstörda brunnar. För att kunna lösa de problem som vattenföroreningarna inom jordbruket åstadkommer, är det av största vikt att den forskningsverksamhet inom vattenvården som bedrivs på lantbrukshögskolan får ökade möjligheter. Statens naturvårdsverk har också tillstyrkt högskolans förslag att inrätta en tjänst som statsagronom i vattenvård.

I motionerna I: 834 och II: 951 framförs önskemålet om ändring av föreståndarbefattningen vid högskolans avdelning för radiobiologi från laboratur till professur. Det framhålls i motionerna att institutionens forskningsprogram är mycket stort och resultatet lovande.

Forskning som bedrivs vid ifrågasvarande avdelningar är en mycket viktig del av högskolans verksamhet, och de arbetsuppgifter som åvilar föreståndaren är fullt jämförbara med de arbetsuppgifter som åvilar övriga institutionsföreståndare vid högskolan.

Med hänsyn till detta tillstyrker vi

reservanter motionsyrkandet om inrättande av en professur i ämnet radiobiologi vid lantbrukshögskolan.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat yrka bifall till den reservation som är fogad till punkten nr 13.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Vad först gäller motionärernas yrkande om en tjänst som statsagronom i vattenvård, kan jag erinra om att liknande motionsyrkanden framställdes vid fjolårets riksdag. Utskottet hänvisade den gången till den samordnade och utbyggda naturvårdsforskning som beslöts av 1968 års riksdag. Det kan anses riktigt att sådana arbetsuppgifter som en statsagronom i vattenvård skall fullgöra bör bekostas av medel från anslaget till naturvårdsforskning. Här har Kungl. Maj:t för nästa år, som fru Hultell också påpekar, ökat anslaget med 2,5 miljoner kronor till 9,5 miljoner kronor. Det har alltså skett en kraftig ökning av anslaget, vilket säkerligen kommer att bidra till att de påtalade frågorna kommer att bli föremål för särskild uppmärksamhet. Man behöver nog inte anställa någon särskild tjänsteman för detta.

Vad sedan beträffar yrkandet i motionerna I: 834 och II: 951, att Kungl. Maj:t skall bemyndigas inrätta en professur i stället för en laboratur, så var även den frågan föremål för riksdagens prövning i fjol. Radiobiologiska institutionen vid lantbrukshögskolan leds redan nu av en laborator, och utskottet anser att det bör räcka med detta intill dess resurser skapats för ytterligare tjänster och ytterligare utbyggnad på detta område.

Motionärerna säger visserligen att det endast skulle innebära en kostnadsökning med 8 000 kronor om man anställer en professor i stället för en laborator. Det är möjligt att så är fallet formellt sett, men, herr talman, jag har litet svårt att tro att det i realiteten

Om personalförstärkning vid lantbrukshögskolan

endast rör sig om 8 000 kronor. Det kan möjligen vara en skillnad i lönen på 8 000 kronor, men det drar ju också så mycket annat med sig så att det beloppet kommer säkert icke att räcka. Det är väl ändå här liksom på snart sagt alla andra punkter omöjligt för Kungl. Maj:t att få pengarna att räcka till allt. Om man granskar detta konto punkt för punkt finner man att det skett en kraftig ökning, en uppräknig med över 10 miljoner kronor. Visserligen gäller det mest automatiska ökning, men det hela måste ändå tas in i bilden.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru HULTELL (m):

Herr talman! Herr Mossberger hänvisar också till ökningen av anslaget till naturvårdsforskning. Vi reservanter tror emellertid inte att det utgör en tillräcklig garanti för att dessa tjänster och denna verksamhet verkligen skall kunna bibehållas vid lantbrukshögskolan.

En annan mycket viktig sak är att söka skapa tryggare anställningsförhållanden för de forskare som finns inom lantbrukshögskolan. Det gäller ändå sådana forskare som vi gärna vill ha kvar där. Man uppnår tryggare anställningsförhållanden genom att inrätta dessa tjänster och föra upp dem på lönestaten.

Vad beträffar skillnaden på 8 000 kronor mellan professur och laboratur är det skillnaden i lön som avses. I och med att man får en professorstjänst kan man dra in laboraturen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda

hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 3 samt därefter särskilt avseende mom. 1, 2 och 4.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 3.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. 1, 2 och 4 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hultell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 13 mom. 1, 2 och 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hultell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 57.

Punkterna 14—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17***Ang. bidrag till Sveriges utsädesförening**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I: 819, av herr Andersson, Ingvar, m. fl., och II: 979 av fru Sundberg, till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 4 225 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 819 och II: 979 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 4 725 000 kronor.

Herr ANDERSSON, INGVAR, (m):

Herr talman! I motionsparet I: 819 och II: 979 yrkas på en uppräknig av anslaget till Sveriges utsädesförening med 500 000 kronor. Bakgrunden till motionen är att motionärerna önskar en intensiv forskning på proteinområdet.

Under gårdagens debatt här i kammaren framkom från visst håll ett förslag, som hänger samman med det vi här vill trycka på. Proteinforskningen här i landet har om inte en u-ställning så dock en omfattning som vi i längden inte kan acceptera. Hela världen ropar på proteiner, proteiner av hög kvalitet och över huvud taget en förbättring på proteinområdet. Jag vill tala om att en utredning har visat att omkring 300 miljoner barn i dag lider brist på främst proteiner, naturligtvis kombinerat med undernäring i övrigt. Här i landet har vi en god proteinkonsumtion. Vi har god tillgång på proteiner för human konsumtion, men vi har brist på proteiner för foder. Det är på detta område motionärerna önskar en förbättring.

Svenskt jordbruk producerar i dag alltför mycket kolhydrater och alltför litet protein. Vi har naturliga möjligheter, om vi får forskarnas hjälp, till

en förbättring i detta avseende. Forskarna vid Sveriges utsädesförening och vid Weibullsholm har klart uttalat att förutsättningar finns till framgång på detta forskningsområde.

Den motion jag talar för gäller Sveriges utsädesförening, där det drivs en forskningsverksamhet som har möjligheter att bli framgångsrik, om den kan fortsättas och intensifieras. Man har tillfälliga forskningsanslag till sitt förfogande, men man vet inte någonting om de anslag som kommer att ställas till förfogande för detta ändamål efter den 1 juli i år.

Motionärerna har fått framgång så till vida att utskottet har varit synnerligen positivt i sin skrivning. Utskottet har i stort delat motionärernas uppfattning om vikten av att denna forskning kan bedrivas målmedvetet. Jag har inte heller tänkt yrka bifall till motionen, men det är min förhoppning att statsrådet, när han vid ett senare tillfälle behandlar petita från Sveriges utsädesförening, tar hänsyn till de synpunkter och de synpunkter som dels motionärerna och dels utskottet har givit till känna.

För att i någon mån belysa vad en ordnad forskning kan betyda vill jag gärna inför kammaren redovisa ett exempel. Forskarna har genom åren arbetat på kornförädling och haft i sikte korsorter med låg proteinhalt, därför att detta var bryggerinäringens önskemål. Man lyckades över hövan. Man fick ned proteinhalten till 9—10 procent. Man lyckades med detta i en produktion av vilken endast femtedelen används för bryggeriändamål medan fyra femtedelar går till foder, där man önskar en hög proteinhalt.

Nu har forskarna sökt kontakt med foderproducenter och frågat: Vad är det ni vill ha i de produkter som ni framöver skall omsätta i foder? Man har då fått en norm, efter vilken man nu arbetar.

Detsamma är förhållandet i fråga om vetet. Man har samlat kvarnägare och kvarnintressenter och frågat dem vad

Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

det är för produkt de vill ha. Svaret är vetesorter som har ett proteininnehåll på uppemot 15 procent. De vill också ha hög kvalitet på detta protein.

Detta är heller ingen utopi. Vi kommer säkerligen framöver att få uppleva en situation, där Norden sammantaget, som är ett underskottsområde när det gäller brödsäd, inte behöver importera några större kvantiteter brödsäd utan skall kunna få en balans som är till gagn inte bara för svenskt jordbruk utan för den globala livsmedelssituationen i stort.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Herr Ingvar Andersson ställde ju inget yrkande, så jag behöver inte förlänga denna debatt. Jag vill bara påpeka att Utsädesföreningen själv inte har begärt något bidrag för detta ändamål. Det finns ju möjlighet att få bidrag från anslaget till skogs- och jordbruksforskningen.

Herr **ANDERSSON, INGVAR**, (m):

Herr talman! Vid kontakt med chefen för Sveriges utsädesförening påtalade jag just det förhållande som utskottets ärade vice ordförande här har åberopat. Då fick jag det beskedet — som tydligen flera har fått — att man hade fått klara direktiv om att iaktta återhållsamhet när man skulle upprätta petita. Inga nya anslagsäskanden fick framföras. Detta är alltså bakgrunden till att Sveriges utsädesförening inte har begärt något bidrag utan att yrkande härom kommit motionsvägen.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Att Utsädesföreningen inte begärt anslag har inte varit utslagsgivande för utskottet, ty utskottet menar att när det går att få pengar från ett annat anslag, bör detta i första hand anlitas.

Sedan har vi i utskottet, som herr Ingvar Andersson mycket riktigt påpekat, skrivit mycket positivt, och det tycker jag också är riktigt.

Herr **ANDERSSON, INGVAR**, (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att man bedriver denna forskning med tillfälliga forskningsmedel. Man vet att man har medel för forskningen fram till den 30 juni. Hur det blir efter detta datum vet man praktiskt taget ingenting om. Men det är min förhoppning, liksom herr Mossbergers, att man även i framtiden skall kunna få tillfälliga forskningsanslag till denna forskning. Jag vill bara påpeka att denna är av så stor vikt att forskarna inte skall behöva leva i den ovisshet som denna tingens ordning innebär.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

*Punkten 18***Ang. bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 718 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 824, av herr *Eskilsson m. fl.*, och II: 964, av herr *Josefson i Arrie m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid sin behandling av statsverkspropositionen måtte till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 430 000 kronor,

dels ock de likalydande motionerna I: 860, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 985, av fröken *Wetterström m. fl.*, vari yrkats att riksdagen såsom bidrag till växtförädlingsarbetet vid Algot Holmberg och Söner AB skulle anvisa ett anslag av 120 000 kronor och att till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1969/70

Ang bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

skulle anvisas ett förslagsanslag av 808 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 824 och II: 964 samt I: 860 och II: 985 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 718 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Skärman* (fp), *Carl Eskilsson* (m), *Skagerlund* (fp), *Ingvar Andersson* (m), *Nils Nilsson* (cp), *Eliasson* i Moholm (m), *Persson* i Heden (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 824 och II: 964 samt I: 860 och II: 985 till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 013 000 kronor.

Herr **ESKILSSON** (m):

Herr talman! Herr Ingvar Andersson belyste nyss i sitt anförande en del av de problem som växtförädlingen här i landet arbetar med, och vi vet alla att på detta område intar Sverige sedan länge en mycket framskjuten plats. Där har våra forskare och praktiska växtförädlare gjort insatser som betytt mycket främst för svenskt jordbruk men även för jordbruket i andra länder. Namnen Svalöv och Weibull har fått en god klang även i internationella sammanhang.

När det gäller statens stöd till växtförädlingen vid Svalöv och Weibullsholm är skillnaden emellertid påfallande. Anslaget till Svalöv höjs ungefär i takt med det ökade behovet, medan anslaget till Weibullsholm har varit i stort sett oförändrat under många år. Man behöver väl egentligen inte säga

så mycket för att motivera önskemålet om förhöjt statsbidrag till Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Verksamheten där talar för sig själv. Det är framför allt inom stråsädesförädlingen som Weibullsholms namn har blivit känt. Den alldeles övervägande delen av de odlade stråsädeslagen här i landet härstammar från förädlingsarbetet på Weibullsholm.

Men det är inte bara inom stråsädesförädlingen som Weibulls har gjort värdefulla insatser. Anstalten har ett brett register. För t. ex. trädgårdsnäringen har sålunda Weibullsholm haft stor betydelse både när det gäller att få fram nya sorter med hög avkastning och när det varit fråga om att förbättra befintliga sorter genom ökad motståndskraft mot växtsjukdomar m. m. Detta är inte minst betydelsefullt vid en alltmer intensiv odling, då påfrestningarna på växtmaterialet ökar i samma takt som avkastningen.

Verksamheten vid Algot Holmberg & Söner — en anslagsfråga som även behandlas under denna punkt — har haft en ganska specifik inriktning. Den har varit banbrytande vid försöken att få odlingsvärda sorter av sojabönan i vårt land. Det är en insats som just genom dagens proteindebatt har fått förnyad aktualitet. Men i övrigt har förädlingsarbetet vid denna institution i hög grad varit inriktat på att få fram odlingsvärda sorter för de kargare odlingsförhållandena i Mellansveriges skogsbygder. Där måste kraven i särskilt hög grad gälla stråstyrka, tidig mognad och motståndskraft mot skördeskadorna. Algot Holmbergs insatser där är också mycket lovande, inte minst inom vårveteförädlingen.

Växtförädling är emellertid en verksamhet som drar stora kostnader både personellt och för att skaffa lokaler och utrustning. Genom växtförädlingsavgifterna har företagen fått stora bidrag till sitt arbete. Innan dessa flyter in måste emellertid ett grundläggande vetenskapligt arbete utföras, som inte ger

någon omedelbar utdelning. Det är för denna verksamhet som vi motionärer och reservanter har föreslagit högre anslag både till Weibullsholms växtförädlingsanstalt och till Algot Holmberg & Söner AB. Vi har föreslagit att anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt skall uppräknas med 205 000 kronor och anslaget till Algot Holmberg & Söner AB med 90 000 kronor, vilket framgår av reservation nr 3.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkt 18.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Reservanterna har vid denna punkt, som herr Eskilsson nyss också anförde, föreslagit en betydande uppräkning av anslaget till både Weibullsholms växtförädlingsanstalt och Algot Holmberg & Söner AB. Man anför som skäl att det vid dessa båda institutioner bedrivs ett synnerligen värdefullt växtförädlingsarbete, som är värdefullt både ur den svenska jordbruksnäringens synpunkt och ur internationella aspekter. Reservanterna anför att det är att befara att den medelsanvisning som Kungl. Maj:t har föreslagit skall visa sig otillräcklig för ändamålet. Vi som företräder utskottet i denna fråga har inte den uppfattningen. Vi anser tvärtom att det statsbidrag som Kungl. Maj:t föreslagit i förening med det nya avgiftssystemet skall visa sig vara en stabil grund för att fortsätta och utveckla den goda verksamhet som dessa båda anstalter bedriver.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen

Ang. bidrag till skogsförbättringar, m. m.

på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 57.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 19—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Ang. bidrag till skogsförbättringar, m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

1. dels medgiva, att under budgetåret 1969/70 statsbidrag finge beviljas med högst 6 000 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt med högst 2 500 000 kronor till med anslaget i övrigt avsedda ändamål, med

Ang. bidrag till skogsförbättringar, m. m.
rätt för Kungl. Maj:t att jämka fördelningen,

dels till Bidrag till skogsförbättringar för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kronor,

2. dels medgiva, att under budgetåret 1969/70 finge beviljas statsbidrag med högst 14 500 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo samt förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

dels till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 13 300 000 kronor att avräknas mot automobilskatte-medlen.

I de likalydande motionerna I: 844, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Pettersson, Karl*, samt II: 459, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte beträffande anslagen Bidrag till skogsförbättringar respektive Vägbyggnader på skogar i enskild ägo besluta, dels att under budgetåret 1969/70 skulle beviljas statsbidrag med högst 3 500 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark, dels att under budgetåret 1969/70 skulle beviljas statsbidrag med högst 17 000 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 844 och II: 459, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1969/70 finge beviljas statsbidrag med högst 6 000 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt med högst 2 500 000 kronor till med anslaget Bidrag till skogsförbättringar i övrigt avsedda ändamål, med rätt för Kungl. Maj:t att jämka fördelningen,

2. till Bidrag till skogsförbättringar för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kronor,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 844 och II: 459, såvitt i övrigt vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1969/70 finge beviljas dels statsbidrag med högst 14 500 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt,

4. till Vägbyggnader på skogar i enskild ägo för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 13 300 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Hermansson (cp)*, *Jonasson (cp)* och *Persson* i Heden (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 och 3 hemställa, att riksdagen måtte

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 844 och II: 459, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1969/70 finge beviljas statsbidrag med högst 3 500 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt med högst 2 500 000 kronor till med anslaget Bidrag till skogsförbättringar i övrigt avsedda ändamål, med rätt för Kungl. Maj:t att jämka fördelningen,

3. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 844 och II: 459, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1969/70 finge beviljas dels statsbidrag med högst 17 000 000 kronor till vägbyggnader på skogar i enskild ägo, dels förhöjt statsbidrag med högst 500 000 kronor till skogshuvudvägar av särskild betydelse ur fritidssynpunkt.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! Skogsstyrelsen framhåller i sin petitaframställning mycket starkt hur hela det svenska samhället är beroende av vår skogsnäring. För

att göra skogsbruket konkurrenskraftigt i internationella sammanhang måste vi genom olika insatser ge näringen möjlighet till lönsamhet. Lyckas inte detta, blir verkningarna svårartade genom allvarliga störningar av arbetsmarknaden som i sin tur påverkar bygd och näringsliv i vidsträckt delar av landet. Stora sociala svårigheter blir då resultatet i de bygder som helt eller delvis är beroende av denna viktiga basnäring. Det är därför viktigt att samhället genom ökade insatser motverkar den lönsamhetskris som för närvarande råder inom skogsnäringen och som resulterat i en bristande tillförsikt när det gäller framtidsutsikterna.

Med tillfredsställelse noteras förslaget i årets statsverksproposition om höjning av anslaget till skogsbilvägar. Utbyggnad av skogsbilvägnätet är en stödåtgärd som ger snabb lönsamhetsförbättring och därigenom en positiv sysselsättningseffekt. Skogsstyrelsen hade i sin framställning begärt en ökning av anslaget med 4 miljoner kronor. Ett väl utbyggt skogsbilvägnät är en grundförutsättning för att såväl avverkning som transport skall kunna drivas rationellt och med lönsamhet. För stora delar av Norrlands inland kan skogsbilvägutbyggnad hindra nollområdenas tillväxt. Till detta kommer också pågående och planerade nedläggningar av huvudflottlederna, som även kräver en snabbare vägutbyggnad. På grund av att transporter efter flottledsnedläggelserna kommer att gå i rakt motsatt riktning, dvs. kräver en direkt transport från avverkningsområdet vid flottled till mottagningsterminal vid järnväg eller vid kustindustrierna, ställs större krav på transportkapacitet än vad som för närvarande gäller i många fall — närtransport till huvudflottleden med mindre transportenheter. På grund därav måste skogsbilvägnätet kompletteras och förstärkas. En höjning av anslaget med 4 miljoner kronor, alltså samma höjning som skogsstyrelsen begärt, har ty-

Ang. bidrag till skogsförbättringar, m. m.

vär inte ansetts möjlig med hänsyn till rådande budgetläge. På grund av den vikt som måste fästas vid en ytterligare utbyggnad av skogsbilvägnätet måste därför andra metoder sökas för att kunna höja utbyggnadstakten.

I de likalydande fyrrpartimotionerna I: 844 och II: 459 föreslås i överensstämmelse med skogsstyrelsens äskande en höjning av ramen med 2,5 miljoner kronor utöver den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen med 1,5 miljon kronor men med den skillnaden att en motsvarande minskning skall ske på den för anslaget Bidrag till skogsförbättringar upptagna ramen för statsbidrag till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark. Kungl. Maj:t föreslår under nämnda ram ett oförändrat belopp av 6 miljoner kronor.

I rådande konjunkturläge torde investering i skogsplantering inte vara särskilt lockande. De för budgetåret 1967/68 anvisade medlen har inte utnyttjats för ändamålet. Vid en avvägning av angelägenhetsgraden i dagens läge mellan anslag av medel till skogsbilvägutbyggnad och skogsodling av sämre jordbruksmark talar övervägande skäl för att de föreslagna 2,5 miljoner kronorna överförs från anslaget för skogsodling till anslaget för byggnad av skogsbilvägar.

Med stöd av vad jag här anfört får jag som motionär yrka bifall till reservation 4 vid punkten 24 som avser bidrag till skogsförbättringar och vägutbyggnader på skogar i enskild ägo och som går ut på att 2,5 miljoner kronor skall överflyttas från anslag till skogsförbättringar på sämre jordbruksmark till anslag för vägutbyggnader på skogar i enskild ägo.

Herr HERMANSSON (cp):

Herr talman! På denna punkt, som avser bidrag till skogsförbättringar och vägutbyggnader på skogar i enskild ägo, har skogsstyrelsen i sin anslagsfram-

Ang. bidrag till skogsförbättringar, m. m. ställning betonat behovet av att bygga ut och förbättra skogsbilvägnätet med hänsyn till både den tekniska utvecklingen och till försvagningen av skogsbrukets lönsamhet.

Skogsstyrelsen säger i sin framställning att cirka 35 000 kilometer skogsbilvägar behöver byggas ut för en kostnad av ungefär 900 miljoner kronor innan skogsvägnätet kan anses ändamålsenligt utbyggt med hänsyn till moderna avverknings- och skogsvårdsmetoder. Vidare är standarden på stora delar av det nu befintliga skogsvägnätet otillfredsställande. Kostnaderna för erforderliga förbättringsarbeten har uppskattats till cirka 500 miljoner kronor.

Behovet av såväl utbyggnad som förbättring av skogsbilvägnätet är sålunda trängande med hänsyn både till den tekniska utvecklingen och till skogsbrukets lönsamhetsförsvagning.

Skogsstyrelsen föreslår sålunda en höjning av anslaget med 4 miljoner kronor, medan Kungl. Maj:t stannat för en höjning med 1,5 miljon kronor.

Motionsledes har som vi nyss hörde väckts ett förslag om överförande av 2,5 miljoner kronor från anslaget för statsbidrag till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark. Förslaget är föranlett av budgetläget.

Det är detta förslag som vi i förevarande reservation ställer oss bakom, och på så sätt tillmötesgår vi skogsstyrelsens äskande.

Den nu rådande lönsamhetskrisen inom skogsnäringen bör enligt reservationen mötas med kraftfulla rationaliseringsåtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna i skogsbruket. Ett väl utbyggt skogsvägnät är en grundförutsättning för verkets tillvaratagande på ett rationellt sätt. Den nu pågående nedläggningen av flottleder förstärker behovet av en snabbare utbyggnad av skogsvägarna.

Med hänvisning till det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4.

Herr OLSSON, MANNE, (s):

Herr talman! Detta är en årligen återkommande debatt kring anslaget för vägbyggnader på skogar i enskild ägo. I år har Kungl. Maj:t höjt anslaget med 1,5 miljon kronor till 14,5 miljoner kronor. I detta sammanhang bör man också framhålla att det beräknas att för innevarande år utgår ett belopp av 11 miljoner kronor till nämnda vägars byggande i form av beredskapsarbete genom arbetsmarknadsstyrelsen. För nästa år beräknar man att motsvarande belopp skall komma att utgå.

I de likalydande motionerna I: 844 och II: 459 har föreslagits att av anslaget på 6 miljoner kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark 2,5 miljoner skulle överföras till anslaget för vägbyggnader på skogar i enskild ägo. Statsbidraget för detta ändamål skulle i så fall komma att uppgå till 17 miljoner kronor.

Föregående talare har åberopat vad skogsstyrelsen skrivit såsom motiv för en höjning av bidraget till byggande av vägar. Men styrelsen har också, vad beträffar plantering av skog på jordbruksmark, som är av den beskaffenhet att den lämpligen bör planteras med sådan, anfört: »Den årliga minskningen av jordbruksarealen uppgår f. n. till 60 000 å 70 000 ha. Under det senaste året har oförändrat cirka 12 000 ha nedlagd jordbruksmark skogsodlats med stöd av medel ur förevarande anslag.»

Det är sant att hela anslaget inte förbrukats utan att man har cirka 160 000 kronor kvar av anvisade medel. Det talas om angelägenheten av att man får bygga vägar för att göra skogsbruket bärande. Det är också angeläget att sörja för plantering eller sådd av skog på marker som inte längre anses lämpliga för jordbruksdrift. Härigenom kan man höja kvantiteten av skog, vilket kommer att vara behövligt i framtiden. Det är därför angeläget att så snabbt som möjligt få den sämre jordbruksmarken produktiv. Plantering av

skog är den bästa vägen. Skogsnäringen är väsentlig nu och kommer säkerligen att vara det även i framtiden. Det kan bli äventyrligt att skjuta på åtgärder. Tiden mellan sådd och skörd är ganska lång, och det kan vara svårt att om 50—60 år ta igen vad vi försummar nu.

Herr talman! Som jag sade i början av mitt anförande är detta en årligen återkommande angelägenhet. Jag kan inte finna det motiverat att i år frångå vad departementschefen föreslagit, och jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERMANSSON (cp):

Herr talman! Herr Manne Olsson pläderade för att man inte skulle vidta en förändring av dessa anslag. Han menade att det vore äventyrligt att ta ett par miljoner från skogsodlingsanslaget för att använda till byggande av vägar i enskild ägo. Jag tycker precis tvärtom, ty i det läge vi har i dag tror jag att det finns skäl att vila på hanen när det gäller skogsodling. Som bl. a. skogsstyrelsen har påvisat är detta bidrag inte attraktivt på samma sätt som tidigare. Det har inte utnyttjats till fullo. Däremot borde det vara av allra största värde att få ett utbyggt skogsbilvägnät för att lätta den nuvarande situationen, som ju av många betraktas som krisartad. Jag tror att en dylik omfördelning vore till förmån för skogsnäringen framför allt i dag och i den närmaste framtiden.

Jag ber som sagt att få yrka bifall till reservationen.

Herr OLSSON, MANNE, (s):

Herr talman! I fråga om fördelningen av dessa pengar har herr Hermansson och jag olika uppfattningar, och han har inte kunnat övertyga mig om att den fördelning han nu talar för är bättre än den som utskottet har föreslagit.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. bidrag till skogsförbättringar, m. m.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! Herr Manne Olsson nämnde de insatser som görs ur beredskapssynpunkt, och de är tacknämliga både för näringen och för de områden som här berörs. Ett annat argument som för mig väger tungt är att det just i dessa områden, där flottningsnedläggelser har skett, är av avgörande betydelse att man kan tillvarata de tillgångar som finns och att man kan bereda sysselsättning åt de människor som mer eller mindre blir hänvisade att söka sig till andra delar av landet för att få sin bärgning.

Beträffande herr Manne Olssons uttalande om äventyrligheten vill jag instämma i att det i detta läge, som också tidigare sagts här, är tvevelaktigt att satsa på odling av skog. Jag ser det som mera värdefullt att ta till vara de tillgångar som är produktiva men som på grund av bristen på skogsbilvägar är svåra att tillvarata. Därför tror jag inte att det är ett hållbart resonemang att man skulle ta några större risker genom att skjuta på planteringen av denna skog.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 24 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 24.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i mom. 2.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 24 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hermansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå utskottets hemställan i mom. 4.

Punkterna 25—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28**Ang. den skogliga yrkesutbildningen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen dels att godkänna vad som förordats rörande organisationen m. m. av skogsmästarutbildningen och skogsteknikerutbildningen, dels att till Statens skogsskolor m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att den skogliga yrkesutbildningen under högskolenivå alljämt skulle omfatta tre led med skogsbruksskola som första och skogsmästarskola som sista led. Det nuvarande mellanledet, skogsskoleutbildningen, skulle enligt förslaget ersättas med en skogsteknikerutbildning — omfattande tre terminer — som skulle förläggas till två skogsinstitut med

en intagning av tills vidare cirka 30 elever per år men med utrymme för vidareutbildning samt för viss expansion om efterfrågan på skogstekniker ökade. Av skogsinstituten skulle ett förläggas till norra (Sollefteå) och ett till södra (Värnamo) Sverige.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 152, av herr *Jacobsson, Per, m. fl.*, och II: 171, av herr *Lundmark m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett skogsinstitut för norra Sverige skulle förläggas till Lycksele,

dels de likalydande motionerna I: 827, av herr *Hedström m. fl.*, och II: 954, av herr *Hammarsten m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att skogsinstitutet för norra landsdelen skulle förläggas till Älvsbyn i Norrbotten,

dels de likalydande motionerna I: 833, av herr *Larsson, Lars*, och herr *Högström*, samt II: 986, av herr *Wiklund* i Härnösand *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle uttala sig för att den skogliga grundutbildningen bleve jämställd med övrig yrkesutbildning och integrerades i de centrala yrkes-skolorna på de platser i landet där skoglig grundutbildning skulle bedrivas,

dels de likalydande motionerna I: 838, av herr *Nilsson, Nils*, och herr *Skärman*, samt II: 963, av herr *Jonasson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att undervisningstiden vid de planerade skogsinstituten borde göras tvåårig,

dels de likalydande motionerna I: 841, av herr *Nyquist m. fl.*, och II: 944, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen med ändring av vad som föreslagits i statsverkspropositionen måtte besluta, att ett skogsinstitut skulle förläggas till Kopparbergs län, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att efter ytterligare prövning besluta

Ang. den skogliga yrkesutbildningen om skogsinstitutets förläggningsort inom nämnda län,

dels de likalydande motionerna I: 842, av herr *Ohlsson, Ebbe, m. fl.*, och II: 947, av herr *Fagerlund m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att det södra skogsinstitutet borde förläggas till Växjö,

dels ock de likalydande motionerna I: 846, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Pettersson, Karl*, samt II: 969, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen med godkännande av vad i statsverkspropositionen i övrigt förordats rörande organisationen m. m. av skogsmästarutbildningen och skogsteknikerutbildningen skulle uttala, att frågan om lokaliseringen av det norra skogsinstitutet borde göras till föremål för ytterligare överväganden, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att därefter besluta i berörda lokaliseringsfråga.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 833 och II: 986 godkänna vad utskottet i punkten förordat angående huvudmannskapet för den skogliga yrkesutbildningen m. m.,

b. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 838 och II: 963 godkänna vad utskottet i punkten förordat angående skogsteknikerutbildningens längd,

2. a. godkänna vad utskottet i punkten anfört beträffande antalet skogsinstitut,

b. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna I: 152 och II: 171, I: 827 och II: 954 samt I: 846 och II: 969 godkänna vad utskottet föreslagit rörande förläggningsorten för det norra skogsinstitutet,

c. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 842 och II: 947 godkänna vad utskottet förordat rörande förläggningsorten för det södra skogsinstitutet,

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

d. lämna motionerna I: 841 och II: 944 utan åtgärd,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet i övrigt förordat rörande organisationen m. m. av skogsmästarutbildningen och skogsteknikerutbildningen,

4. till Statens skogsskolor m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 2 050 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande skogsteknikerutbildningens längd, av herrar *Skårman* (fp), *Jonasson* (cp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 838 och II: 963 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas förordat angående skogsteknikerutbildningens längd;

2. beträffande skogsinstitutens organisation

a. av herrar *Hedström* (s), *Skagerlund* (fp), *Wanhainen* (s) och *Stridsman* (cp), utan angiven mening;

b. av herrar *Lundmark* (s) och *Nygren* (s), likaledes utan angiven mening; samt

c. av herr *Jonasson* (cp), som ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 a—d hemställa, att riksdagen måtte

2. a. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 152 och II: 171, I: 827 och II: 954, I: 841 och II: 944, I: 842 och II: 947 samt I: 846 och II: 969 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågorna om antalet skogsinstitut och deras lokalisering måtte upptagas till ny prövning av Kungl. Maj:t,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att efter nämnda prövning besluta om antalet skogsinstitut och deras lokalisering.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! När det gäller förläggningen av skogsinstitutet har yrkesutbildningskommittén övervägt flera alternativ. Kommittén har framlagt förslag om tre skogsinstitut, varav ett skulle lokaliseras till norra Sverige. I årets statsverksproposition föreslås två skogsinstitut, och förslag lämnas också om lämpliga lokaliseringorter.

För placeringen av det till norra Sverige förlagna institutet nämns flera olika orter. Oavsett vilken lokaliseringorten än blir kommer skogsinstitutet under ytterligare ett antal år att vara förlagt till Bispgården i Fors kommun i Jämtlands län. Utöver Bispgården nämns Lycksele, Älvsbyn och Sollefteå. Kommittén och Kungl. Maj:t stannar för Sollefteå som lämplig förläggningort.

I motionsparet I: 846 och II: 969 nämns Östersund som en lämplig lokaliseringort för det blivande institutet, ifall Bispgården i fortsättningen icke skulle komma i fråga som förläggningort.

Om Bispgården säger kommittén i sitt yttrande att Bispgården inte kan accepteras av kommittén även om den finner de skogliga förutsättningarna, rekryteringsområdet och nuvarande skollokalerna vara tillfredsställande. Kommittén anser att det fordras alltför omfattande investeringar för utökning av kapaciteten. Investeringskostnaderna för det nylokaliserade institutet beräknas av kommittén till 4,3 miljoner kronor. Det kan ifrågasättas huruvida investeringskostnaderna skulle uppgå till detta belopp i det fall de nuvarande skollokalerna i Bispgården kompletteras och skulle användas. Kommittén konstaterar, som jag tidigare sagt, att skollokalerna i Bispgården är tillfredsställande.

Av vad som anförts förefaller skälen mot Bispgården ur investeringssynpunkt sakna grund. En annan positiv faktor är ju att kommittén konstaterar att Bispgården uppfyller kraven för en

lämplig lokaliseringsort för skogsinstitutet ur för verksamheten viktiga synpunkter, som jag tidigare påpekat. När det gäller kravet på en förläggningssort belägen på mindre än en halvtimmes restid från gymnasieort kan också Bispgården anses lämplig, då Sollefteå ligger inom den tidsramen.

Utöver kommitténs konstaterande att Bispgården har de skogliga förutsättningarna och rekryteringsområdet och att nuvarande skollokaler skulle vara tillfredsställande, kan man anföra lokaliseringspolitiska synpunkter på förflyttningen av den sedan lång tid tillbaka bedrivna verksamheten från Bispgården. Fors kommun ligger inom ett kommunblock som enligt länsutredningen kommer att få betydande svårigheter att i framtiden kunna klara befolkningsunderlag och sysselsättningstillfällen med därav följande krav på andra insatser från statens sida för att klara de kvarboendes service. Ett bibehållande av skogsinstitutet i Bispgården skulle på ett väsentligt sätt bidra till bygdens forbestånd. Skulle, som tidigare antytts, inte Bispgården trots detta få behålla skogsinstitutet har i redan nämnda motionspar Östersund nämnts såsom en lämplig lokaliseringsort.

I motionerna anföres att de skogliga och skogsindustriella förutsättningarna är fullgoda i Östersund och dess omedelbara närhet. Såväl domänverkets som storskogsbrukets (SCA) och skogsägarorganisationens administrationer med förhållandevis stora staber av skogligt välutbildad personal är förlagda till Östersund. Vidare nämns de växlande skogliga förhållandena från kalfjäll till ur norrlandssynpunkt produktiva marker på drygt 200 meters höjd över havet inom en timmes restid från Östersund. Behovet av skogsindustrier kan väl tillgodoses inom nära avstånd från Östersund. Elevrekrytering och kommunikationer är goda, likaså är det övriga skogsväsendet mer differentierat och utbyggt än i varje annan av utredningen nämnd

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

ort. Nyinvesteringarna bör också bli relativt låga med hänsyn till de överlägsna möjligheterna till samutnyttjande av vissa undervisningsresurser — skogsinstitut, skogsbruksskola och yrkesskola. Samordning är möjlig med redan befintliga lokaler när det gäller bl. a. utspisning, gymnastik, skolhälsovård, bibliotek m. m.

Tillgången på kvalificerade lärare har varit och är fortfarande större än på varje annan ort i Norrland — universitetsstaden Umeå undantagen. På grund av Jämtlands läns landstings utbyggnad av elevinternat finns för närvarande tre sådana för elever från gymnasium, fackskola, yrkesskola och sjuksköterskeskola. Ytterligare elevhem är under uppförande, och erforderliga kompletteringar kan ske i anslutning till landstingets utbyggnad.

De här redovisade sakförhållandena synes icke ha beaktats och framlagts i Kungl. Maj:ts förslag om lokalisering av det norra skogsinstitutet. Tid finnes för ytterligare överväganden både när det gäller lokaliseringsort för institut i Norrland och av frågan huruvida yrkesutbildningskommitténs förslag om inrättande av tre institut bör bli föremål för förnyad prövning. Skälen för en begränsning till två institut är icke tillräckligt övertygande på grund av bl. a. att behovet av skogstekniskt utbildad personal för uppgifter på miljövårdens område kan väntas öka och därför frågan om antalet institut kan ifrågasättas.

I flera olika motioner har synpunkter framförts på förläggningen av skogsinstitutet. Starka skäl talar för en omprövning både i fråga om antalet institut och förläggningen av desamma.

Med stöd av vad jag anfört får jag som motionär i de likalydande fyrpartimotionerna I: 846 och II: 969 yrka bifall till reservationen 2 c vid punkten 28 beträffande skogsinstitutens organisation. Reservationen går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att frågorna om antalet skogsinstitut och deras lokalisering tas

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

upp till ny prövning av Kungl. Maj:t och att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att efter nämnda prövning besluta om antalet skogsinstitut och deras lokalisering.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag ämnar inte tala om skogsinstitutens förläggning utan om skogsutbildningens organisation, alltså reservation 5:1.

I motsats till den knapphet på information som på de flesta punkter vidlåder jordbruksdepartementets del av statsverkspropositionen har organisationen av utbildningen vid skogsmästarskolan och skogsinstitutet redovisats rätt utförligt. Jag kan därför fatta mig ganska kort.

Det förslag till utbildning på det skogliga området, som utskottets majoritet föreslår i sitt utlåtande nr 1 och som givetvis är identiskt med det av jordbruksministern föreslagna, innebär att utbildningen på det skogliga området får följande utseende:

1. Grundutbildning föreslås ske genom en ettårig kurs vid skogsbruksskola.

2. Därefter kommer en tre terminers skogsteknikerkurs vid skogsinstitutet förlagda till Värnamo och Sollefteå.

3. Jämsides med skogsteknikerkurserna skall drivas en skogsmästarskola vid Skinnskatteberg, vilken skall omfatta tre terminer.

Varje led är en avslutad utbildningsgrupp för sig, men kvalificerar för fortsatt utbildning. Därutöver kommer så högskoleutbildningen till jägmästare vid skogshögskolan, som nu inte berörs.

Det förslag som vi reserverar rekommenderar bygger på en kommittéreservation av ledamöten i skogsbrukets utbildningskommitté, dåvarande länsjägmästaren Nils B. Hansson. Dennes sakkunskap på det skogliga området, inte minst när det gäller utbildningen, är alltför väl känd av denna kammare. Han finner i likhet med reserverna att inte minst utveck-

lingen på miljövårdens område fordrar en bredare utbildning av skogsteknikerna. Vi föreslår därför att skogsteknikerutbildningen förlänges med en termin. Om så sker försvinner emellertid det högst eventuella behovet av skogsmästare, och utbildningen därav i Skinnskatteberg kan omläggas till skogsteknikerutbildning — eller varför inte kalla alla dessa för skogsmästare, då teknikertiteln av någon anledning inte är så populär? Flera i utbildningshänseende tungt vägande remissorgan har förordat en sådan mer rationell utbildning.

Jag vill påminna om att vi tidigare vid sidan av jägmästarutbildningen hade en utbildning av forstmästare, vilken avskaffades såsom onödig, jag tror det var någon gång på 1930-talet. Skall vi nu bakvägen införa denna mellangrupp igen, trots att vi aldrig saknat den? Även från löneteknisk synpunkt är det opsykologiskt att införa två i utbildningshänseende så näraliggande tjänstemannagrupper som skogstekniker och skogsmästare.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservation 1, vilken reservation även omfattas av utskottsledamöterna Skagerlund och Berndtsson, som av misstag icke kommit att antecknas i utskottsutlåtandet.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Den reservation som är knuten till denna punkt och under-teknad av mig, herrar Skagerlund, Wanhainen och Stridsman avser frågan om förläggningen av skogsinstitutet för norra Sverige. Den grundar sig på flerpartimotion i denna fråga, där vi från Norrbotten har föreslagit att skogsinstitutet borde förläggas till Älvsbyn. Vi har motiverat vårt förslag utifrån den synpunkten att en sådan skoglig utbildningsanstalt borde förläggas till det område i vårt land där skogen har en så livsavgörande betydelse för sysselsättningen och för den industriella verksamheten.

Om man lokaliserar denna skola till den södra delen av avnämarrområdet, vilket utgörs av de fyra nordligaste länen, fruktar vi att det kommer att uppstå svårigheter att få de nyutbildade eleverna att söka tjänster i den nordligaste delen av området, om de både har hemort och skogsskoleutbildning söder om den aktuella tjänstgöringsorten.

Ett annat skäl som är bärande för en förläggning av skogsinstitutet till Älvsbyn är att det blir så mycket billigare där. Det rör sig om en besparing av mellan 2 och 3 miljoner kronor. Skogsskolan i Älvsbyn är nämligen i gott skick, och investeringskostnaden för nybyggnader där rör sig om cirka 1 miljon kronor. Det finns dessutom god tillgång till övningsskogar, både kronoskogar och enskilda, medan tillgång på kronoskogar däremot är begränsad i Sollefteåtrakten. I närheten av Älvsbyn finns också betydande skogsindustrier. Inom 30 minuters resavstånd kan man nå de stora skogsindustrier som ASSI och SCA har i Piteå.

Det finns ytterligare ett starkt skäl för Älvsbyn som förläggningsort, och det är lokaliseringssynpunkten. Det är vår bestämda uppfattning att om man till den norra landsdelen lokaliserar en sådan skoglig utbildningsanstalt som det här är fråga om så får det en omedelbar effekt på det övriga näringslivet genom den stimulans som en sådan lokalisering medför.

Jag vill också erinra om att det norrländska skogsbruket alltsedan mitten av 1950-talet har stått inför ett omfattande uppbyggnadsarbete. Därvidlag har stora ting uträttats. Men mycket återstår dock att göra för att lösa de särskilda problemen med skogsskötseln i övre Norrland. Vi menar att om skogsbruket i övre Norrland skall tillförsäkras arbetsledare som är insatta i de skogliga problemen där uppe så är det av stor vikt att deras utbildning får ske inom samma område.

Då vi emellertid inte har kunnat ena

Ang. den skogliga yrkesutbildningen
oss i övre Norrland om en gemensam plats för det norra skogsinstitutet har vi med denna reservation velat ge vår mening till känna. Därmed har vi också sagt att vi anser att det varit bättre att norra skogsinstitutet hade förlagts till Älvsbyn.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Med den utveckling som ägt rum inom skogsbruket, där omkostnaderna visat en ständig stegring, har det skogliga rotnettet undergått en fortgående minskning och på allt för många ställen gått ned emot och under noll. För alla de åtgärder som skall utföras i skogen är det därför angeläget att de blir så ekonomiskt betingade som möjligt. Detta är i icke ringa grad beroende av att de arbetsledare som har att svara för genomförandet av kostnadskrävande åtgärder har en utbildning som gör dem väl skickade för sin uppgift.

Skogsbrukets utbildningskommitté anför i sitt betänkande »Skoglig yrkesutbildning II» att »skogsteknikerkursen skall ge en förhållandevis bred grundutbildning med koncentration av undervisningen på sådana ämnen och moment som är av betydelse för kommande specialisering».

I denna målsättning kan man väl instämma, men fråga är om den föreslagna kursplanen med sin tidsmässiga längd medgiver detta. Flera av skogsskolornas lokalstyrelser, skolornas rektorer och de skogsskoleutbildades organisationer anser att så icke är fallet. De hävdar med bestämdhet att för att ge skogsteknikerna den grundutbildning som erfordras i dagens skogsbruk måste kurstiden utökas till fyra terminer. Som herr Skårman här tidigare har nämnt, har också kommittéledamoten N. B. Hansson anfört dessa synpunkter: »Tiden kräver enligt min bestämda uppfattning en tvårig odelad teknikerutbildning.»

Om man tar del av nuvarande kursplaner och timantal vid skogsskolorna

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

och jämför dessa med vad som föreslås för skogsinstitutet, får man än större förståelse för den uttalade oron att de föreslagna timantalen inte kommer att vara tillräckliga för att ge skogsteknikerna erforderlig fackutbildning. Jag ber att få göra några jämförelser.

Ämnesblocket skogsbotanik, marklära, skogszoologi och skogsskötsel har tillsammans tagit nu 645 timmar. I den föreslagna kursplanen får dessa ämnen 365 timmar. Det blir en minskning på 280 timmar. Ämnet virkeslära har 190 timmar och föreslås få 150, alltså en minskning på 40 timmar. Skogsteknik får en minskning på hela 150 timmar. Ämnena skogsuppskattning och skogsindelning har nu tillsammans 455 timmar och föreslås få 300 timmar, vilket blir en minskning på 155 timmar.

Det föreslås en utökad undervisning i en del ämnen, såsom matematik och svenska språket samt företagsekonomi, och ämnena fysik och kemi tillkommer. Men sammanlagt är det i alla fall inom fackämnen en betydande minskning av undervisningstiden.

Som framgått är nedskärningen av timantalet i de rent fackliga ämnena så betydande att man finner anledning att ställa frågan, om de nuvarande kursplanerna för skogsskolorna är alltför ambitiösa. En granskning av kursplanerna och den allmänna målsättningen för dessa ger dock inte skäl för ett sådant antagande. Här kan även tilläggas att skogsstyrelsen förordar en tvåårig utbildning men att detta på intet sätt får innebära någon begränsning i vad avser vidareutbildning och fortbildning.

Miljöfrågorna har fått mycket stor aktualitet i olika sammanhang. I motionerna har vi framhållit den betydelse som skogsinstitutet skulle kunna få i dessa avseenden. Den nära kontakt som skogsvårdarna har med miljön särskilt i vad avser naturvården gör att de skulle vara särskilt lämpade att i högre grad än hitintills knyts till miljövårdsarbetet. Den tid som i

kursplanen för institutet anslås för denna undervisning borde därför betydligt utökas i förhållande till nuvarande timantal i stället för den minskning som nu är fallet.

En huvudprincip i vårt skolväsende är att så långt det befinner sig rationellt låta de olika leden följa på varandra och bilda en sammanhängande utbildningsgång. När riksdagen för några månader sedan antog propositionen om den nya gymnasieskolan, framhölls att detta var en etapp på vägen mot en genomgående tolvårig ungdomsskola. Vi vet redan nu att en mycket stor del av våra ungdomar snart kommer att ha genomgått antingen gymnasium eller fackskola. Det finns goda skäl för antagandet att den allt större delen av de sökande till skogsinstitutet kommer att ha genomgått åtminstone fackskola. Förutbildningen kommer att i växande grad vara densamma såväl för dem som söker till institutet som för dem som söker till högskolan.

Mot denna bakgrund kan ifrågasättas om det är lämpligt och rationellt med en så långt driven organisatorisk uppdelning som den vi nu har. Förvaltningsformerna går emot allt större enheter, och de mindre förvaltningarna vilkas behov var ett av skälen till skogsmästarkursen kommer att bli allt färre. Frågan är om inte ett utbildningsled bestående av skogsbruksskola, skogsinstitut, en samlad och väl utbyggd vidareutbildning och fortbildning och där ovanför högskola vore mera rationellt än det system vi nu har.

Beträffande lärarbesättningen vid skogsinstitutet vill jag nämna att de nuvarande yrkeslärarna inte finns omnämnda i statsverkspropositionen. Om det ej på något sätt undgått mig, berörs de inte heller i kommittébetänkandet. Jag finner därför skäl att ställa frågan: Vad skall hända med dessa tjänstemän? I hundra år har denna lärarkategori varit knuten till skogsskolorna, tidigare under benämningen skogsrättare.

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

De har under denna långa tid utfört en värdefull insats i skogsskolornas undervisning. Skall dessa tjänstemän nu försvinna som genom en fallucka? Även om det här är fråga om en liten kår bör den ändå ha rätt att i samband med den ändring, som tydligen här kommer att ske, få klarhet i vad som kommer att hända med dem. Tyvärr har jordbruksministern avlägsnat sig från kammaren, men jag skulle ändå vilja rikta en vädjan till honom att ta upp dessa frågor och ge dessa tjänstemän klarhet i vad som kommer att ske.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten 28 avgivna reservationen av herr Skärman m. fl.

Tre skogsinstitut har föreslagits, ett i vardera norra, mellersta och södra delen av landet. I statsverkspropositionen har föreslagits två, av vilka ett i södra och ett i norra delen av landet. Departementschefen anför i detta sammanhang bl. a.: »Efter att ha samrått med arbetsmarknadsstyrelsen, domänverket och skogsägareorganisationerna har skogsstyrelsen under hösten 1968 hos Kungl. Maj:t hemställt om en minskning av intagningen till skogsskoleutbildningen med 20 elever. Kungl. Maj:t har den 8 november 1968 föreskrivit att utbildningen vid skogsskolorna från och med den kurs som påbörjas första halvåret 1969 skall omfatta 60 elever.» Statsrådet anför vidare: »Den minskning i efterfrågan på skogsskoleutbildad personal som sedan flera år varit rådande föranleds av den strukturrationalisering som pågår inom skogsnäringen men torde även ha sin grund i konjunkturnedgången. Ytterligare minskning av efterfrågan på arbetskraft med skogsskoleutbildning är emellertid inte sannolik. Skogsteknikerutbildningen bör därför enligt min mening avse en intagning av ca 60 elever.»

På grund härav föreslår departementschefen sedan att instituten begränsas till två.

Det kan ifrågasättas om det kan vara lyckligt att så hårt anpassa utbildningsvolymen till den aktuella arbetsmarknadssituationen. Om alla skolor med ett- eller tvåårig utbildningstid skulle göra detta i nuvarande läge, så skulle många ungdomar stå utan möjlighet till den utbildning som de önskar.

Här kommer även frågan om förläggning av instituten in. Det är från många synpunkter angeläget att instituten blir så placerade att de tillsammans kan representera det väsentligaste av de olika geologiska, biologiska och tekniska förhållandena i vårt land. För att ernå detta synes ett institut även i den mellersta delen av landet vara nödvändigt. Härtill kommer fördelen för eleverna av ej alltför långa resvägar.

Fråga är om inte de stora och viktiga miljövärdfrågorna bort ägnas en betydligt större uppmärksamhet i detta sammanhang. Vi står här ännu i begynnelsekedet till en stor och växande arbetsuppgift. Vill man föra ut ett naturvårdsprogram på ett sådant sätt att det når så många som möjligt — och framför allt skolungdomen — bör de resurser som vi redan äger i naturanknutna skolor utnyttjas. Här skulle skogsinstituten kunna ge värdefulla bidrag. Möjligheten av att dessa institut, utöver sin uppgift som läroanstalter för yrkesmän inom skogsbruket, även skulle kunna tjäna som något av ett naturvårdscentrum borde få prövas.

En förnyad prövning av antalet institut, deras förläggning och deras uppgift ur såväl utbildningssynpunkt som beträffande deras möjlighet att tjäna miljövärden vore befogad.

Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Jonasson under punkt 28 avgivna reservationen.

Herr NYQUIST (s):

Herr talman! Motionerna I: 841 och II: 944 är flerpartinotioner med bl. a.

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

samtliga dalariksdagsmän som motionärer. I motionerna har påtalats att det svenska skogsbruket befinner sig i ett intensivt utvecklingsskede. När det gäller strävandena till effektivisering ingår utbildningen som en vital del. Man har också med tillfredsställelse noterat att verksamheten vid skogsinstitutet, som det nya namnet lyder, tagits upp i statsverkspropositionen, och jag skall inte ta upp tiden med att utveckla det vidare.

Motionärerna har inte tagit definitiv ställning till antalet institut. Däremot har vi anfört som vår åsikt angelägenheten av att ett skogsinstitut förläggs till Kopparbergs län. Enligt vår uppfattning är detta län en del av landet där mycket goda förutsättningar finns att ge praktisk och allsidig undervisning i skötsel och förvaltning av skogar med skiftande förutsättningar. Gränsen mellan norrlandsnatur och sydsvensk natur går genom länet. Vi har därtill de mest lättillgängliga fjällskogarna. Ordnad skogsskötsel finns sedan långliga tider.

Skogshögskolan har sedan lång tid tillbaka utnyttjat länets fördelar ur undervisnings- och demonstrationssynpunkt vid sina anläggningar i Garpenberg, Malingsbo, Bjurfors och Siljansfors. Att skogsmästarskolan med dess annorlunda kursform finns i Skinnkatteberg i Västmanland borde inte få hindra ett förnyat övervägande att placera det mellansvenska skogsinstitutet i Dalarna. Den uppfattningen delas också av en rad remissinstanser, bland andra domänstyrelsen, Föreningen Skogsbrukets arbetsgivare, Svenska skogsarbetarförbundet och Skogsindustriernas samarbetsutskott. Frågan är väl också om inte nu redovisat begränsat behov av antal utbildningsplatser inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att följas av ett betydande behov av vidareutbildning och kompletteringskurser för skogens arbetsledare. Jag är inte övertygad om att det har tillräckligt beaktats av utskottet.

Institutens placering kan väl också ses som ett led i de allmänna lokaliseringssträvandena, där Kopparbergs län bör få allt tänkbart stöd. Kopparberg hänförs ju i sådana sammanhang till de s. k. skogslänen med vad det betyder av minskande antal arbetstillfällen och avflyttning, ett förhållande som representerar för länsstyrelse, planeringsråd och landsting liksom dalariksdagsmännen hade anledning att påtala vid en gemensam uppvaktning för tre statsråd så sent som under förra veckan.

Herr talman! Nu har emellertid jordbruksutskottet hemställt att riksdagen skall lämna de här nämnda motionerna utan åtgärd. I den situationen finner jag skäligt att yrka bifall till reservationen 2 c, avgiven av herr Jonasson, för att få en ny prövning av antalet skogsinstitut och deras lokalisering.

I detta yttrande instämde herrar *Eric Carlsson* (cp), *Ove Karlsson* (s) och *Dahl* (s).

Herr **OLSSON, ERIK**, (s):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att till alla delar instämma i herr Karl Petterssons anförande, men utöver detta vill jag anföra ett par detaljer som, såvitt jag kan förstå, styrker vår motion nr 846 i denna kammar.

Domänstyrelsen, som får anses vara en både sakkunnig och synnerligen betydelsefull remissinstans i det här sammanhanget, avstyrker i sitt remissyttrande kort och gott förslaget om förläggning av skogsinstitutet för norra Sverige till Sollefteå och föreslår i stället Umeå eller Östersund. Jag vill påminna om att ingen av dessa två städer har tagits upp som förläggningsplats i det föreliggande utredningsbetänkandet. Länsstyrelsen i Jämtlands län har i sitt remissyttrande föreslagit Bispgården eller Östersund.

Bispgården har nämnts i utredning-

en. Man har förklarat, som herr Karl Pettersson anförde, att orten ligger bra till ur flera synpunkter, bl. a. skogligt sett, och att de lokaler som finns där för närvarande är tillräckliga. Utredningen säger vidare att det skulle kosta stora pengar att bygga ut skolan, men enligt det föreliggande förslaget är det inte aktuellt. Eftersom man skulle nöja sig med 30 elever, skulle nuvarande lokaler räcka mycket bra, och man behöver inte investera någonting. Utredningen anmärker på att det inte finns tillräckligt med skolor lokaliserade till Bispgården och påvisar bl. a. att Bispgården inte har eget högstadium. Av någon märklig anledning har utredningen helt förbigått den mycket förnämliga yrkesutbildning som förekommer vid Bispgården. Där finns två verkstadsskolor med tvåårig utbildning, en för reparatörer, smeder och svetsare med 16 elever och en för industrielektriker med 27 elever. Dessutom finns en ettårig hemteknisk yrkesskola. Denna yrkesutbildning vid Bispgården har utredningen, som jag sade, av någon egendomlig anledning alldeles tappat bort. Vidare finns en skola med högstadium också för barnen i Fors kommun, nämligen i Hammarstrand, ungefär två mil från Bispgården. De är således inte helt förbisedda i det här avseendet.

Jag kan helt instämma i vad herr Karl Pettersson och många andra talare i kammaren har anförde i denna fråga. Jag finner det vara synnerligen angeläget att vårt motionsyrkande om ett hänskjutande av frågan för en ny bedömning blir tillgodosett.

Med återopande av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 2 c.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Sex talare har varit uppe i debatten om denna punkt, och det betyder väl att jag måste ägna denna fråga en något utförligare behandling än jag har gjort när det gällt de

Ang. den skogliga yrkesutbildningen föregående punkterna, även om tiden är ganska knapp.

Kungl. Maj:ts förslag innebär som framgår av utskottets utlåtande att den skogliga yrkesutbildningen på högskolenivå alltjämt skall omfatta tre led, med en skogsbruksskola i första ledet och en skogsmästarskola som sista led. Det nuvarande mellanledet, skogsskoleutbildningen, ersätts med skogsteknikerutbildning. Målet för den utbildningen blir i stort sett detsamma som för skogsskoleutbildningen.

I fråga om den närmare utformningen av skogsteknikerutbildningen föreslår Kungl. Maj:t att de nuvarande huvudkurserna och kompletteringskurserna vid skogsskolorna skall ersättas av en teknikerkurs som omfattar tre terminer. Även utskottets majoritet anser att en kurs av denna längd i allmänhet bör vara tillräcklig för att tillgodose skogsbrukets krav på kunskaper hos en arbetsledare på ifrågavarande nivå. Dessutom förutsätts att det blir ett visst utrymme för vidareutbildning av yrkesverksamma skogstekniker, om så skulle behövas.

Yrkesutbildningskommittén hade uppskattat utbildningskapaciteten för skogsteknikerutbildningen till 96 elever per år. Man tänkte sig en uppdelning på tre institut med en årlig intagning av 32 elever vid varje skola.

Vid remissbehandlingen framkom emellertid både från skogsindustrins och skogsbrukets sida och från arbetarorganisationernas sida att en intagning av så stor omfattning skulle leda till ett överskott på skogstekniker. Därför har Kungl. Maj:t föreslagit endast två skogsinstitut och en intagning av 60 elever med utrymme för vidareutbildning och en expansion om det skulle behövas.

Beträffande förläggningen av skogsinstituten har kommittén, som framgår av utlåtandet, diskuterat flera alternativ, bl. a. för norra distriktet Lycksele, Älvsbyn och Sollefteå samt för södra distriktet Växjö och Värnamo. Kommittén stannade, som alla vet, vid att

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

föreslå Sollefteå för norra delen och Värnamo för den södra. Kungl. Maj:t har samma uppfattning. Det är klart att det skulle vara mycket lindrigare för mig som talesman för utskottet — och för utskottets övriga ledamöter — om vi kunnat tillmötesgå alla motionärer och placera ett skogsinstitut i varje ort som motionerna tagit upp. Yrkesutbildningskommittén har visserligen föreslagit tre institut, men Kungl. Maj:t har sagt att det skall bli två. Det är då inte möjligt att dela upp dem så att det räcker till en skola på var och en av de orter som motionärerna förordar.

Sollefteå har föredragits framför Lycksele därför att det har ett bättre läge inom rekryteringsområdet. Därtill finns en skogsbruksskola i Sollefteå, men inte i Lycksele. Sollefteå har dessutom 25 dagar längre vegetationsperiod och en mer omväxlande skogsvegetation. Vidare räknas det med att i avvakten på att skogsinstitutet i norra Sverige blir färdigbyggt lokalerna vid den befintliga skogsskolan i Bispgården — som ligger i närheten av Sollefteå — övergångsvis kan användas för skogsteknikerutbildning. Bispgårdens närhet till Sollefteå stärker alltså Sollefteås ställning som förläggningsort för institutet.

Det förhållandet att Lycksele ligger något närmare Umeå, där vissa skogliga institutioner finns, uppväger enligt kommitténs uppfattning knappast fördelarna i övrigt med lokaliseringen till Sollefteå. Avståndet mellan Lycksele och Umeå är 13 mil. Jag bör kanske påpeka än en gång att Kungl. Maj:t endast föreslagit två institut mot av utredningen föreslagna tre. Det gör att det norra institutet bör ligga i Sollefteå, som trots allt ligger bättre till än de båda andra föreslagna orterna.

Sollefteå har föredragits framför Älvsbyn av följande skäl: Det norra skogsinstitutet kommer även att rekrytera elever från mellersta Sverige, och på grund därav ansågs Sollefteå ha ett mer lämpligt läge inom rekryteringsområdet

än Älvsbyn. Dessutom var det i Älvsbyn svårt att få en önskvärd samlokalisering med övriga skoltyper, då såväl gymnasium som skogsbruksskola saknas i Älvsbyn. Därför ansåg kommittén och även Kungl. Maj:t att Älvsbyn inte var konkurrenskraftigt gentemot Sollefteå i detta sammanhang.

Jag behöver kanske inte orda så mycket om de likalydande motionerna I: 833 och II: 986 om överförande av den skogliga yrkesutbildningen till vissa centrala yrkesskolor. Jag vill dock erinra om vad som stod att läsa i den år 1968 framlagda propositionen om riktlinjerna för det frivilliga skolväsendet. Där framhöll departementschefen att den skogliga grundutbildningen är beroende av bl. a. närhet till lämpliga skogar. Det är ofta svårt att åstadkomma en lokalmässig samordning med annan utbildning inom mellanskolan, men samordning bör komma till stånd om det är praktiskt möjligt. De skogliga yrkesskolorna skall ha samma utrymme för allmänna ämnen som mellanskolan. Eleverna skall dessutom ha samma möjligheter till fritt tillval av ämnen som eleverna har vid mellanskolan. Detta uttalande godkände riksdagen i fjol.

Vad sedan gäller förslaget i motion II: 963 att utbildningstiden för skogstekniker bör göras tvåårig har jag redan anført att den nu föreslagna kursen på tre terminer torde tillgodose skogsbrukets krav på kunskaper. Arbetsledare i befattningar som kräver ännu större kunskaper kan rekryteras bland dem som utexamineras från skogsmästarskolan, vilken ger ytterligare tre terminers utbildning. De föreslagna tre terminerna måste därför anses som en tillräcklig studietid för skogstekniker med hänsyn till den efterföljande skogsmästarkursen. Genom den vidareutbildning som planeras vid skogsinstitutet bör också de yrkesverksamma skogsteknikerna kunna följa utvecklingen inom skogsbruket.

Motionen 944 tar upp förläggningsen av instituten och föreslår Koppbergs

län. Det hade, som jag sade tidigare, givetvis varit angenämt för oss om vi kunnat placera även ett institut i Kopparbergs län. När kommittén diskuterade de tre instituten stannade man för Skinnskatteberg som förläggningssort för ett av instituten. Men eftersom Kungl. Maj:t inte gick med på mer än två institut, blev det inte något institut i Skinnskatteberg. Skolan där blir då kvar som skogsmästarskola.

Man diskuterade även andra förläggningssorter för det tredje institutet, t. ex. Bjurfors vid Avesta. Byggnadsbeståndet där ansågs dock vara så nedslitet att det omedelbart skulle behövas nybyggnader. Under hösten 1968 har dessutom skogsstyrelsen samrått med arbetsmarknadsstyrelsen och domänverket om den skogliga arbetsmarknaden. Kommittén och Kungl. Maj:t kom då till den slutsatsen att man som förläggningssort borde välja Sollefteå i norra delen av landet.

Det skulle enligt mitt sätt att se vara alldeles omöjligt att bifalla reservation 2 c av herr Jonasson. Den innebär en återremittering av frågan, och hela programmet skulle i så fall kullkastas. När motionen väcktes, utgick tydligen motionärerna från att det skulle vara tre institut. Nu blir det som sagt bara två.

Som stationsort för skogsinstitutet i södra Sverige har Värnamo föreslagits före Växjö. Det beror på att Värnamo anses ha ett bättre läge i rekryteringsområdet och något bättre kommunikationer. De skogliga förhållandena är mera differentierade i värnamotrakten. Vidare finns en skogsbruksskola i Värnamo. Denna skola och skogsinstitutet får en lokalmässig samförläggning. Vidare kan anföras att en stor del av landstingets centrala yrkesskola i Värnamo blir ledig i början på 1970. Där kan skogsinstitutet inrymmas utan att det behöver göras några direkta tillbyggnader. Investeringskostnaderna blir därför ganska blygsamma. Några motsvarande fördelar fanns inte att er-

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

bjuda i Växjö. Visserligen är tillgången på samhällsservice lika god i Växjö som i Värnamo, men att utbildningsmöjligheterna är något mer varierande i Växjö behöver inte ha den betydelse för skogsteknikerna som åberopats.

Till sist några ord beträffande lokalisering till Östersund. Tillgången till skogsindustrier och lämpliga övningsskogar är något mindre tillfredsställande i Östersundsområdet än i Sollefteåtrakten. Om jag skall vara ärlig måste jag erkänna att Östersund utslöts på ett ganska tidigt stadium i utredningen. Vi var fullt eniga om detta, och om jag inte missminner mig fanns representanter ifrån det länet med i kommittén. Visserligen finns god tillgång till samhällsservice i både Östersund och Sollefteå. De har båda gymnasium och skogsbruksskola, men trots detta stannade alltså kommittén enhälligt för Sollefteå.

Hade det blivit tre skolor, kunde man kanske tillgodosett några motionärer, men nu blir det endast två.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

I herr Mossbergers anförande instämde herrar *Stadling* (s), *Norberg* (s) och *Jonsson* (s).

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Utskottets vice ordförande anför beträffande utbildningen att den tillgodoser skogsbrukets behov, och att målet till stor del är detsamma som nu. Det är emellertid en mycket väsentlig nedskärning av utbildningstiden i fackämnen i de kursplaner som nu föreslås. Som jag tidigare sade är nedskärningen så pass stor, att man måste fråga sig om de nuvarande kursplanerna är för ambitiösa.

Mot förslaget kan man direkt ställa praktiskt taget samtliga de skolstyrelser som har hand om de nuvarande skogsskolorna, liksom en enhällig opinion bland de skogsutbildades organisationer, som med kraft hävdar att den nu tillmätta tiden är alltför kort.

Ang. den skogliga yrkesutbildningen

Det är väl ändå en genomgående trend inom dagens utbildning att man vill ge en god grundutbildning och sedan specialutbildning i den omfattning som erfordras.

Herr Mossberger hänvisade till skogsmästarkursen och säger att de som behöver vidare utbildning, utöver den fortbildning som är avsedd, hänvisas till skogsmästarkursen. Den är i alla fall på tre terminer.

Vi motionärer hävdar den uppfattningen, att vi skulle komma att få ett betydligt mera rationellt utbyggt utbildningssystem med en fyra terminers grundutbildning och specialutbildning ovanpå detta. Jag tror vi kan bevisa detta om vi går till de undersökningar som har gjorts av skogsutbildningskommittén om vart skogsmästarna tagit vägen i olika perioder. Utredningen omspänner åren 1945/46 till 1963/64. Den är mycket intressant. Av dåvarande 363 skogsmästare är inte mindre än 259 i specialtjänst av olika slag. Av dessa 363 är det inte mindre än 117 som sysslar med skogsuppskattning och värdering. Av erfarenhet kan jag säga att det inte behövs tre terminers utbildning utöver skogsteknikerkursen för den uppgiften. De kunskaper som skulle ges utöver grundutbildningen kunde bl. a. inriktas på en vidareutbildning i skogsuppskattning och värdering.

Det sågs att det skulle uppstå ett överskott av tekniker om vi hade tre institut. Om vi utgår från dagens läge konstaterar vi att ändringar skett under de år som vi kan blicka tillbaka på. På 1930-talet fanns ett överskott som slukades upp några år senare, och väl det.

Vi har hävdat att utredningen av naturliga skäl inte kunnat ta hänsyn till den viktiga detalj som nu kommer in i bilden, nämligen miljövärden. Vi menar att det är troligt att miljövärden kommer att kunna sluka upp en del av dessa tjänstemän, och dessutom kräver den ett betydligt större timantal än vad som föreslagits här.

Herr Mossberger säger att om reservationen bifalles skulle hela organisationen kullkastas. Men reservationen vill ju att Kungl. Maj:t skall pröva om hela denna fråga. Då funnes det också en öppen dörr för ett tredje institut i Mellansverige, och man fick på nytt pröva alla de synpunkter som motionsledes förts fram i denna fråga.

Herr **PETTERSSON, KARL**, (m):

Herr talman! Det var intressant att höra att utskottets representant nämnde namnet Bispgården i detta sammanhang. I utskottets utlåtande finns ingenting nämnt om denna plats, och jag tycker att det är bevis nog för att Bispgården är en lämplig förlägningsort när utskottets representant som skäl för placering i Sollefteå drar fram det förhållandet att Bispgården ligger så nära till. Det stärker de motiv som jag hade i mitt tidigare anförande.

Det har här talats tillräckligt om antalet institut. Jag vill bara understryka vad jag tidigare sade beträffande det behov som kan föreligga för miljövärden just på det skogliga området. Därför torde ett beslut i enlighet med vad reservationen föreslår, nämligen att Kungl. Maj:t skall få pröva denna fråga, inte föranleda något längre uppskov. Därför anser jag att talet om att kullkasta programmet inte har täckning.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen 2 c.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående ettvarvt av mom. 1 a, 1 b och 2 samt där efter särskilt rörande mom. 3 och 4.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1 a.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende mom. 1 b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Skårman m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 28 mom. 1 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Skårman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 32.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande

Ang. den skogligen yrkesutbildningen

mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Jonasson vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 28 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Jonasson vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Karl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 23.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i mom. 3 och 4 hemställt.

Punkten 29

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 30

Ang. rätten till kronoparken Böda

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 193 000 kronor, dels besluta, att kyrkofonden skulle för år 1968 ersätta domänverkets fond för övertalig personal vid domänverket med 258 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 853, av herr *Schött*, och II: 938, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna, att frågan om rätten till kronoparken Böda och den nuvarande utsyningsförmånens rättsliga karaktär borde hänskjutas till avgörande i domstol och att utsyningsförmånen tills så skett borde bestå i nuvarande form.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1. a. till Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 193 000 kronor,

b. besluta, att kyrkofonden skulle för år 1968 ersätta domänverkets fond för övertalig personal vid domänverket med 258 000 kronor,

2. lämna motionerna I: 853 och II: 938 utan åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Skärman* (fp), *Carl Eskilsson* (m) och *Hermansson* (cp), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp), *Jonasson* (cp), *Persson* i Heden (cp), *Berndtsson* (fp) och *Krönmark* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 853 och II: 938 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om den av utskottet behandlade utsynings-

förmånens rättsliga karaktär måtte hänskjutas till avgörande i domstol.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Under rubriken H 15 i bilaga 11 till statsverkspropositionen behandlas »Ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal». Bakom denna till synes entydiga rubrik döljer sig ett synnerligen invecklat och tvistigt ärende rörande viss utsyningsförmån på kronoparken Böda på Öland. Då en talesman för Kalmar län närmare kommer att redogöra för detta ärende, skall jag bara i all korthet redovisa motiven för reservationen 6 vid punkten 30, där jag står som första namn.

Skogsparken Böda har av ålder ansetts vara kronopark. Då vissa hemman på grund av människans tidigare rovdrift saknat tillgång till skog för sitt husbehov, har sedan 1600-talet dessa hemman efter utsynning tilldelats ved och byggnadsvirke på kronoparken. Förmånen reglerades genom brev 1836. Den anses nu inte ha så stort värde för hemmansägarna men vara till besvär och förfång för domänverket.

Riksdagens revisorer har anmärkt på förhållandena, och statsutskottet instämde häri och begärde i sitt utlåtande 1952:145 en översyn av bestämmelserna. Utredning har skett genom kammarkollegium, som funnit äganderätten till Böda klar och yrkat en avveckling av förmånen genom gottgörelse till hemmansägarna med ett till 220 000 kronor avrundat belopp. Bönderna på Öland anser emellertid att kronans äganderättsförhållanden inte är klara, och bl. a. länsstyrelsen i Kalmar län liksom de kommunala organen och RLF anser att tillräcklig anledning icke föreligger att tillstyrka utsyningsförmånernas avveckling.

För den som något sysslat med de indragningar som de av Karl XI tillsatta skogskommissionerna verkställde under senare delen av 1600-talet står det nog även klart att rättsförhållandena inte alltid är givna.

Departementschefen har emellertid i statsverkspropositionen lagt fram ett förslag om avlösning av utsyningsförmånerna enligt kammarkollegiets förslag. Vi reservanter anser dock att en rättstvist föreligger, som inte ensidigt kan lösas genom ett beslut eller diktat av den ena parten utan bör regleras på rättslig väg eller genom en överenskomelse.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Det ärende som nu behandlas är av mindre vanligt slag. Av herr Skärmans redogörelse och av motionerna i ärendet framgår att det gäller förslag om avveckling av vissa förmåner som jordbrukare på norra Öland åtnjutit under flera hundra år. Att dessa förmåner varit av stor betydelse för befolkningen på norra Öland och för fastighetsunderhållet där vitsordas från flera håll och understryks bl. a. av länsstyrelsen i Kalmar. Förmånerna har alltså ett stort värde för det öländska näringslivet, varför såväl berörda ölandskommuner som länsstyrelsen motsätter sig en avveckling. Skulle trots allt en sådan komma till stånd, förmenar länsstyrelsen att den föreslagna ersättningen 220 000 kronor är orimligt låg.

Då jag anser det angeläget att kammarens ledamöter har en klar bild av hur man i den berörda bygden ser på den nu aktuella frågan ber jag att något få dröja vid de därifrån inkomna yttrandena.

Kommunalfullmäktige i Ölands Åkerbo anför bl. a. att påståendet att de uttagningsberättigades uttagning av rotstående virke skulle medföra olägenheter för ett rationellt skogsbruk är överdrivet.

Kommunalfullmäktige i Köpingsviks kommun finner det angeläget framhålla, att ett konstant behov av husbehovs-

Ang. rätten till kronoparken Böda virke föreligger och vidare att Öland är en avfolkningsbygd men samtidigt en attraktiv fritidsbygd. Den bofasta befolkning, som kommer att finnas kvar, skulle med uttagningsförmånen ha större möjlighet att underhålla fastigheter- nas byggnader, till båtnad för alla. Samtidigt skulle det ges arbetstillfälle med fällning och hemtransport under mindre bråd arbetstid.

Ölands ordsförbund av RLF framhåller bl. a., att huvudparten av den byggnation som lantbruket inom Ölands tio nordligaste socknar i dag utvisar är en produkt av utsyningsförmånen och att det fortsatta underhållet i samma utsträckning är baserat på denna förmån.

Ur länsstyrelsens i Kalmar län yttrande ber jag att direkt få citera följande:

»Med hänsyn till de villkor, under vilka jordbruket på Öland existerar och som icke är jämförbara med förhållandena i övriga delar av södra och mellersta Sverige, torde alla åtgärder, som kan främja denna näringsgren, böra beaktas. Då det dessutom icke är fråga om någon ny förmån för berörda fastigheter, utan endast ett bibehållande av en gammal 'rätt', som är av stor betydelse för den därav beroende befolkningen, får länsstyrelsen uttala, att länsstyrelsen icke finner tillräcklig anledning föreligga att tillstyrka avlösning av utsyningsförmånen på Böda kronopark.

Därest en avlösning av förmånen likväl av principiella skäl skulle visa sig erforderlig, synes under alla förhållanden det föreslagna beloppet å 220 000 kronor vara orimligt lågt beräknat.

I sammanhanget bör observeras att förmånsvärdet under vissa år uppgått till belopp, som mångdubbelt överstiger det enligt utredningen beräknade genomsnittsvärdet av 12 754 kronor.»

Herr talman! Det allvarligaste i ärendet är emellertid att befolkningen på norra Öland med bestämdhet hävdar att Böda skog är dess tillhörighet och gör gällande att kronans rätt till områ-

Ang. rätten till kronoparken Böda

det ej är styrkt. Såvitt jag förstår kan det inte vara riktigt att ta ställning till avvecklingsfrågan förrän full klarhet vunnits i fråga om rätten till kronoparken Böda och den nuvarande utsyningsförmånens rättsliga karaktär. Denna fråga bör hänskjutas till domstol för avgörande. Givetvis bör i avvaktan på domstolsutslag utsyningsförmånen få bestå i nuvarande form.

Till slut vill jag än en gång understryka förmånens betydelse för befolkningen på norra Öland, vars förhållanden sannerligen inte är särskilt gynnsamma. Men framför allt vill jag understryka angelägenheten av att man undanröjer varje oklarhet beträffande sakens rättsliga sida.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Larsson, Nils Theodor*, (cp) och herr *Österdahl* (fp).

Herr **MAGNUSSON** (s):

Herr talman! Vi har här av herr Skårman och herr Schött fått en redogörelse för på vilket sätt dessa två riksdagsmän betraktar denna fråga, och efter vad jag förstått har de också forskat i gamla handlingar för att få reda på hur saken tidigare handlagts. Även jag har forskat något och skall be att för kammaren få redovisa det resultat jag har kommit till.

Kronoparken Böda utgör en återstod av de stora områden av skogs- och annan utmark på Öland som i äldre tid innehades av kronan och som i främsta rummet kom till användning såsom en kunglig djurgård eller jaktpark. Av ett flertal under 1600- och 1700-talen utfärdade författningar framgår, att ifrågavarande mark förbehölls kronan och att icke något hemman där hade äganderätt till skog eller utmark. I början av 1800-talet stadgades emellertid att djurgårdsinrättningen skulle avvecklas. Viss del av utmarken skiftades mellan socknar och byalag, under det att an-

nan mark undantogs för kronans räkning, däribland Böda kronopark.

Det är sålunda klarlagt, att någon annan än kronan icke kan vara ägare till de aktuella markområdena i Böda. Där emot kvarstår utsyningsförmånerna när det gäller ved och timmer. Kammarkollegiet anser att dessa förmåner icke grundar sig på någon laglig rätt utan att de är förmåner som riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att bevilja en viss kategori av fastigheter. I princip torde dylika förmåner kunna ensidigt återkallas.

Departementschefen anser i likhet med skogsårdsstyrelsen i Kalmar län att de utsyningsberättigade fastigheterna numera utan svårighet kan skaffa ved och virke till husbehov till gällande marknadspriser. I likhet med bl. a. justitiekanslern och skogsstyrelsen biträder departementschefen kammarkollegiets förslag att utsyningsförmånen skall upphöra och att detta bör ske från och med den 1 januari 1970.

Att såsom motionärerna föreslår låta domstol avgöra äganderätten till Böda kronopark och utsyningsförmånernas rättsliga karaktär, anser vi icke vara påkallat.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **SCHÖTT** (m):

Herr talman! Till de bekymmer som politikerna har att kämpa med i våra dagar hör glesbygdens problem. Om jag förstår saken rätt, önskar vi alla att folk alltjämt skall bo kvar i sådana bygder. Det gäller då för oss att säkra sysselsättningen där. Vi försöker komma fram på olika vägar och diskuterar olika lokaliseringspolitiska åtgärder. Här har vi nu en bygd av denna karaktär, men då är regeringen och utskotts majoriteten trots varnande röster från fullmäktigeförsamlingar och länsstyrelse beredd att försämra befolkningens möjligheter. Detta är anmärkningsvärt.

Anmärkningsvärt är också att man vill motsätta sig en grundlig prövning

av ärendets rättsliga sida. I det avseendet står uppfattning mot uppfattning. Jag vill då understryka vikten av att denna fråga blir behandlad på ett sådant sätt att befolkningen på norra Öland kan anse att den är tillräckligt klarlagd.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 30 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Om intensifiering av kartlägningsarbetet

Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 53.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten 31

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32

Om intensifiering av kartlägningsarbetet

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1969/70

1. till Rikets allmänna kartverk: Förvaltningskostnader anvisa ett förslagsanslag av 17 700 000 kronor,

2. a. till Rikets allmänna kartverk: Kartarbeten m. m. anvisa ett reservationsanslag av 6 223 000 kronor,

b. lämna motionerna I: 852, av herr Pettersson, Karl, och II: 968, av herr Larsson i Norderön m. fl., utan åtgärd,

3. till Rikets allmänna kartverk: Fotogrammetrisk uppdragsverksamhet anvisa ett förslagsanslag av 5 243 000 kronor,

4. till Rikets allmänna kartverk: Utrustning m. m. anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor,

5. till Rikets allmänna kartverk: Tryckning av kartor m. m. anvisa ett förslagsanslag av 3 003 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 852 och II: 968 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening måtte giva till känna vad i motionerna anförts beträffande behovet av intensifierade kartlägnings-

Om intensifiering av kartlägningsarbetet

insatser samt medelstilldelning för ändamålet.

Reservation hade anförts av herrar *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Ska-gerlund* (fp), *Jonasson* (cp), *Berndtsson* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 b hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 852 och II: 968 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanternas anförda rörande behovet av en ytterligare intensifiering av kartlägningsarbetet.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Frågan om intensifiering av kartläggningen för att få fram en storskalig och för skilda planeringsändamål användbar ekonomisk karta över åtminstone alla produktiva delar av vårt land är inte ny. Vid flera tillfällen har jag stått här och pläderat för extra anslag i första hand till kartor över Jämtland och nya, moderna kartor för skånelänen.

Emellertid har i år något positivt hänt på kartfronten i det att rikets allmänna kartverk framlagt en långtidsplan med förslag till allmän kartläggning under 1970-talet, en plan som nådigt tagits emot icke blott av remissmyndigheterna utan även av departementschefen. Han har därtill av äskade 500 000 kronor för intensifiering av kartlägningsverksamheten i främst de sydsvenska länen och Norrbotten gått med på ett av utskottet tillstyrkt anslag om 100 000 kronor.

Motionsparet I: 852 och II: 968 har därför givits en annan avfattning än under tidigare år och får väl närmast ses som en vädjan till Kungl. Maj:t att på alla tänkbara vägar söka få fram ett enhetligt kartmaterial över hela kulturlandet Sverige. Inte ens denna minimala begäran har utskottsmajoriteten velat vara med om.

Ändå är det väl så, att denna nya karta, främst den ekonomiska men även den topografiska, i så hög grad underlättar planerings- och förrättningsåtgärder att dess framställning är en ekonomiskt sett mycket fördelaktig åtgärd. Varje år som går utan tillgång till modernt kartmaterial medför således rena förluster både i pengar och i tid för körsamhällets överbelastade myndigheter.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr PETERSSON, KARL, (m):

Herr talman! Rikets allmänna kartverk framhåller i sin framställning till årets statsverksproposition att verkets långtidsplan år 1968 med förslag till allmän kartläggning under 1970-talet visar att behoven av revidering av kartmaterialet har ökat. Det framgår också att kartverket när det gäller den topografiska kartan, trots en omfattande överföring av resurser från de gemensamma ekonomisk-topografiska kartlägningsarbetena, på grund av revideringsbalansen inte klarar det av statsmakterna uppsatta målet, ett genomsnittligt revideringsintervall på tio år, förrän efter 1980. Kartverket framhåller också att långtidsplanens resursplanering förutsätter anslagsökningar under de närmaste budgetåren för att tioårsintervallet skall uppnås under år 1974. Framför allt är behovet stort vad beträffar den topografiska kartan på grund av att sådana kartblad behövs för geologiska undersökningar. Bristen på detta material förorsakar besvärade förseningar och därmed försvarade möjligheter att planera för tillvaratagande och utnyttjande av naturtillgångar.

Den topografiska kartan väntas vid 1970 års slut saknas helt eller i stora delar av Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Även den ekonomiska kartan kommer vid 1970 års slut att saknas

Om intensifiering av kartlägningsarbetet

helt eller delvis i en hel del län. För Blekinge och Kristianstads län gäller detta så gott som hela länen. Cirka 15 procent av Malmöhus län beräknas vara täckt och cirka 90 procent av Värmlands län. I Kopparbergs län kommer cirka 45 procent av 10 000-delsområdet att vara täckt. I Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län beräknas återstå hela eller delar av 20 000-delsområdena. När det gäller Jämtlands län väntas cirka 65 procent av 10 000-delsområdet vara täckt men hela 20 000-delsområdet återstå. Utskottet säger att det för sin del inte kan finna att den hittillsvarande utvecklingen nu påkallar något särskilt uttalande från riksdagens sida i fråga om kommande beräkningar av medelsbehovet för ifrågavarande verksamhet. Denna formulering förefaller förvånande, eftersom kartverket framhåller att på grund av revideringsbalansen den uppställda målsättningen inte kan klaras av.

En ekonomisk karta och en modern topografisk karta har mycket stor betydelse för den framtida planeringen och möjliggör besparing av tid, kostnader och personal. Enbart på den grunden är det välmotiverat att kartorna upprättas snabbt. Med hänsyn till det angeläga behovet av ifrågavarande kartor för berörda områden måste den i propositionen redovisade utgivningstakten anses vara alltför långsam. Alla åtgärder som kan främja en ytterligare intensifiering av kartlägningsarbetet bör göras, och hänsyn härtill bör tas redan vid nästa års riksdag genom att förslag om väsentligt ökade resurser till ifrågavarande ändamål föreläggs riksdagen.

På grund av vad jag anfört vill jag såsom motionär i de likalydande trepartimotionerna I: 852 och II: 968 yrka bifall till reservationen vid punkten 32 mom. 2 b, vilken går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna vad som anförts rörande behovet av en ytterligare intensifiering av kartlägningsarbetet.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag vill inte direkt förneka att det kan vara angeläget att utgivningstakten blir något snabbare, men vi skall också komma ihåg att det har vidtagits åtgärder under det senaste året som har bidragit till en snabbare utgivning.

Riksdagen har vid flera tillfällen under 1960-talet lämnat anslagstillskott för att påskynda kartläggningen. Den ökade medelsanvisning som sålunda har skett har betytt och kommer att betyda tidsvinster när det gäller kartläggningen i flera län i jämförelse med den år 1961 redovisade långtidsplanen.

Kartverket har anfört — det understryks också av departementschefen — att takten i kartläggningen torde komma att påskyndas genom vissa rationaliseringar. Vi får väl då hoppas och tro att denna rationalisering kommer att leda till en ännu snabbare utgivningstakt. Vi skall emellertid inte förglömma att under denna punkt har tillstyrkts ett anslagstillskott av 1 123 000 kronor.

Som jag tidigare har sagt får man väl även i detta fall rätta begären efter resurserna. Det är inte alltid möjligt att tillmötesgå allt som begärs.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 och 2 a, därefter särskilt rörande mom. 2 b samt vidare särskilt avseende mom. 3—5.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. 1 och 2 a hemställt.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen enligt de beträffande mom. 2 b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan

samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 32 mom. 2 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 35.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 3—5 hemställt.

Punkten 33

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34

Ang. stödfartyg för sillfisket

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I: 49, av herrar Svenungsson och Brundin, samt II: 55, av herr Carlshamre, till Stödfartyg för sillfisket för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 49 och II: 55 hade yrkats, att riksdagen skulle till Stödfartyg för sillfisket för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 kronor.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Under punkten 34 redovisar utskottet de motioner som väckts om höjning av reservationsanslaget till stödfartyg för sillfisket vintertid utanför Norges kust. Då emellertid ett utredningsförslag är framfört i separata motioner, som enligt ärendeplanen behandlas i utrikesutskottet, återkommer frågan vid årets riksdag. Nu gäller det anslagets storlek och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 49 och II: 55.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 35

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36

Ang. bidrag till naturvårdsupplysning

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 843, av fru *Olsson, Elvy, m. fl.*, och II: 967, av herr *Larsson* i Borrby, vari, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att riksdagen för att möjliggöra upplysningsverksamhet om nedskräpning och förorening särskilt till sjöss måtte under nionde huvudtiteln till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 858, av herr *Svanström m. fl.*, samt II: 949, av herrar *Glinnér* och *Polstam*, vari anhöllits, att riksdagen måtte till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. anvisa ett reservationsanslag av 850 000 kronor för budgetåret 1969/70,

dels ock motionen II: 984, av herrar *Wachtmeister* och *Tobé*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att till Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté anvisa ett reservationsanslag om 15 000 kronor, samt att till följd därav till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 665 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 843 och II: 967, såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 858 och II: 949 samt II: 984 till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a. av herrar *Hermansson* (cp), *Hansson* i Skegrie (cp) och *Jonasson* (cp),

vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. i anledning av motionen II: 984, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anført angående bidrag till verksamheten inom Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 843 och II: 967 samt II: 984, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 858 och II: 949 till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 765 000 kronor;

b. av herrar *Skärman* (fp) och *Carl Eskilsson* (m), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp), *Berndtsson* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. i anledning av motionen II: 984, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anført angående bidrag till verksamheten inom Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 843 och II: 967 samt II: 984, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 858 och II: 949 till Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 665 000 kronor.

Herr **HERMANSSON** (cp):

Herr talman! När det gäller miljö- och naturvård tror jag att centerpartiet med skäl kan anföra sitt tidiga och starka intresse. Vår tid uppvisar stora problem på detta område, och det förefaller inte som om problemen skulle bli mindre för framtiden. Det finns fog för en skärpt uppmärksamhet, inte

Ang. bidrag till naturvårdsupplysning

minst från statsmakternas sida, i detta stycke.

I den fråga vi nu diskuterar — bidrag till naturvårdsupplysning — noterar vi att naturvårdsverket disponerar ett anslag på 550 000 kronor till bestående av kostnader för upplysning inom sitt arbetsområde. Kungl. Maj:t föreslår en höjning av anslaget med 100 000 kronor till 650 000 kronor, medan naturvårdsverket anser att anslaget måste höjas kraftigt om kraven på information och propaganda skall kunna uppfyllas. Verket beräknar ett sammanlagt medelsanslag av 850 000 kronor som nödvändigt.

Vi reseranter — det gäller reservationen a — anser det nödvändigt att denna upplysningsverksamhet ges sådana resurser att den kan bli ett effektivt led i strävandena att komma till rätta med den tilltagande nedskräpningen och föroreningen av vår miljö. Vi har byggt reservationen på ett par motioner, I: 843 och II: 967, vilka framhåller att de problem som sammanhänger med framför allt oljeföroreningarna påkallar särskild uppmärksamhet. Vi finner att det är nödvändigt att göra någonting åt dessa problem, och vi vill utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit ha en uppräknig av anslaget med 100 000 kronor, bl. a. för att medge stöd till den upplysningskampanj som vi anser nödvändig framför allt beträffande oljeföroreningar till lands, i vattendrag och längs kusterna.

I fråga om den av naturvårdsverket föreslagna indragningen av bidraget till Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté med 15 000 kronor har också väckts en motion, II: 984. Motionärerna vill ha kvar detta anslag och menar att de till verket knutna råden är av sådan beskaffenhet att de ännu inte borde avskaffas. Vi delar denna uppfattning i vår reservation och vill tillstyrka bifall till motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation a, vilket innebär ett reservationsanslag på 765 000 kronor.

Fru HULTELL (m):

Herr talman! Vid denna punkt har också avlämnats en reservation b, som gäller bidrag med 15 000 kronor till Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté.

Herr Hermansson har i allt väsentligt sagt vad som behöver sägas om det anslaget. Jag vill bara tillägga att motionärerna framhåller att naturvårdsverket visserligen knutit till sig mycket framstående sakkunskap inom flera områden, men att denna ännu saknar den allsidighet som präglar Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté. Man kan väl utgå från att kommitténs ledamöter i fortsättningen kommer att utnyttjas enskilt som experter, men vi tror inte att detta kan ge samma resultat och samma tyngd som ett uttalande av hela kommittén såsom företrädare för det vetenskapliga naturskyddet. Frågorna har ju hittills fått en allsidig tvärvetenskaplig belysning, som varit värdefull. Vi reseranter anser liksom motionärerna att bidrag alltfjämt bör utgå till kommitténs verksamhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation b.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag kan försäkra herr Hermansson att vi i socialdemokratin har samma stora intresse för miljövärdsfrågorna som herr Hermansson framhöll att centerpartiet har.

Förslaget i statsverkspropositionen för nästa budgetår innebär ju en höjning av anslaget med närmare 20 procent. Frågan om eventuellt fortsatt bidrag till naturskyddskommittén ankommer det på Kungl. Maj:t att ta ställning till i samband med fördelningen av anslaget.

Det bör kanske också nämnas att frågan om åtgärder mot nedskräpning av naturen m. m. är under behandling av en kommitté som heter För ett renare samhälle.

Medel för upplysning rörande olje-

skador kan i princip utgå från anslaget. Det får bedömas i förhållande till andra ändamål på detta anslag.

När det gäller anslaget till Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté har naturvårdsverket avstyrkt, men det är Kungl. Maj:t som bestämmer om anslagets fördelning på olika ändamål. Finner Kungl. Maj:t att medel bör utgå i fortsättningen, kan Kungl. Maj:t förordna därom. I annat fall har naturvårdsverket numera en mycket bra expertis till förfogande, som kan ta hand om de frågor som Vetenskapsakademien förut sysslade med på detta område.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Det är väl bara att konstatera en glädjande uppslutning från samtliga partiers sida när det gäller naturvårdsupplysning och miljövård.

Jag ville endast förklara varför vi har velat vara litet återhållsamma när det gäller dessa anslag. 1970 blir det europeiska naturvårdsåret och inför detta och den propaganda som då fordras behövs en betydande uppräknig av dessa anslag. Ett förslag därom är att förvänta till höstriksdagen, skulle jag tro. Därför har vi ansett att man bör avvakta och vi har varit till freds med den 20-procentiga uppräknig som departementschefen föreslagit.

Däremot vill jag tillstyrka reservation b på de skäl fru Hultell tidigare framfört.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Hermansson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o), av fru *Hultell*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr *Skårman* m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Ang. bidrag till naturvårdsupplysning

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hermansson* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Hermanssons* yrkande.

Fru *Hultell* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 1 punkten 36 antager det förslag, som innefattas i den av herr *Hermansson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr *Skårman* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nejpropositionen.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. forskningen rörande det civila överljudsflyget

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Skårman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 48.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 37—39

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 40***Ang. forskningen rörande det civila överljudsflyget**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Naturvårdsforskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 9 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 308, av herrar *Lindblad* och *Skårman*, samt II: 339, av herr *Ahlmark* och herr *Wiklund* i Stockholm, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, dels att den svenska, självständiga forskningen om vissa problem kring det civila överljudsflyget måtte återupptagas på flygtekniska försöksanstalten eller i samverkan med denna anstalt eller på annat sätt samt dels att medel måtte anslås för att möjliggöra sådan forskning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1. anse motionerna I: 308 och II: 339 besvarade med vad utskottet i punkten anför,

2. till Naturvårdsforskning för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 9 500 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Skårman* (fp), som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 308 och II: 339 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att flygtekniska försöksanstalten finge i uppdrag att verksamt fullfölja den svenska självständiga forskningen om vissa problem kring det civila överljudsflyget.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Reservationen vid punkten 40 om naturvårdsforskning, där jag står antecknad som ensam reservant, skall rätteligen omfattas jämväl av mina partikamrater Skagerlund och Berndtsson, ehuru deras namn på grund av ett tekniskt missöde ej kommit att antecknas.

Reservationen avser i huvudsak bifall till ett motionspar som sedan tiden för dess avlämnande fått i hög grad ökad aktualitet. Det kunde vid motionernas utskrivande förefalla som om problemen med de civila överljudsplanen var en avlägsen framtidsfråga som vi för dagen kunde skaka av oss. Visserligen hade det sovjetiska Tu-144 kommit i luften, men ryskt civilflyg har inte uppmärksamrats så mycket här hemma. Så kom för några veckor sedan det franska Concorde-planet i luften och håller på att provflygas. En engelsk version kommer något senare. Av det projekterade amerikanska SST-planet har redan stora beställningar gjorts.

Därmed är vi inne i överljudstrafikens tidsålder med alla dess tekniska, eko-

Ang. forskningen rörande det civila överljudsflyget

nomiska och miljöhotande verkningar. Hur kommer detta att påverka vårt land, hur skall vi ställa oss till denna trafik? Självfallet är vi ett för litet land för att kunna bekosta egna projekt om vi så skulle vilja.

Forskningen om överljudsplanens verkningar kan verka överväldigande komplicerad, men i själva verket förhåller det sig så att vi redan genom förutvarande chefen för flygtekniska försöksanstalten, generaldirektören Bo Lundberg, haft avancerade och internationellt uppmärksammade forskningar på detta område, ehuru de bland annat i brist på medel blivit så gott som nedlagda. I motionerna yrkas att denna forskning återupptages så att vi står rustade när problemen väller över oss. Naturvårdsverket och flygtekniska försöksanstalten tillstyrker.

När vi i fjol tog ställning till naturvårdsforskningens organisation hade jag tillfälle att från denna talarstol plädera för att även bullerforskningen lades under naturvårdsforskningen. Det förslaget har nu tagits upp i den nyligen framlagda propositionen om förslag till lag om miljöskydd. Man föreslår där att bullerforskningen lägges på en särskild sektion under luftvårdsforskningen. I samband därmed föreslås att anslaget för naturvårdsforskning höjs från 7 miljoner kronor till 9,5 miljoner kronor.

Grunden är således lagd till en avancerad överljudsforskning. Det finns kvalificerat folk för denna forskning och det finns medel tillgängliga. Det saknas endast en order om igångsättning från rikets ledning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Utvecklingen inom de områden som herr Skårman talar om följs med stor uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts och de myndigheters sida som har att handlägga sådana frågor.

Vid flygtekniska försöksanstalten bedrivs för närvarande på uppdragsbasis viss begränsad forskningsverksamhet, som bl. a. gäller studier av skadeverkningar på byggnader till följd av ljud effekter. Man arbetar också med att få fram förbättrade metoder för beräkning av bullermattor m. m. En intensifiering av forskningen vid anstalten kan knappast bli aktuell, förrän planerna klarnat vad gäller tillåtande av trafik med civila överljudsplan över Sverige. För närvarande föreligger inte något ställningstagande i detta avseende. Svenska regeringen har tvärtom uttalat att överljudstrafik inte kommer att tillåtas över Sverige, om sådan trafik medför hälsovådliga förhållanden. Därför får det tills vidare anses tillräckligt att som nu sker följa utvecklingen utomlands på detta forskningsområde.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **SKÅRMAN** (fp):

Herr talman! Herr Mossberger säger att viss forskning pågår, men enligt de uppgifter vi har inhämtat lär denna vara av synnerligen blygsam omfattning. Den forskning vi eftersträvar är av betydelse just för att vi skall kunna ta ställning till frågan om trafik med överljudsplan över Sverige; det är därför vi behöver en sådan forskning. Vi kan inte med säkerhet lita till stormakterna i det avseendet. Stormakterna har ju lagt ner miljarder på att få fram dessa överljudsplan, och det skulle innebära enorma ekonomiska förluster, om planen sedan inte skulle kunna föras upp i luften och användas för praktiska ändamål.

Herr talman! Jag vidhåller min tillstyrkan till reservationen.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Beträffande frågan om anslag till forskning om bullerproblem som kan komma att uppstå exempelvis

Ang. bidrag till kommunala avloppsreningsverk

i samband med överljudstrafik vill jag bara säga att medel för detta ändamål kan utgå från anslaget till naturvårdsforskning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de rörande mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 40 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 20.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i mom. 2.

Punkten 41

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42**Ang. bidrag till kommunala avloppsreningsverk**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag på motionerna I: 354, av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., samt II: 406, av herr Persson i Heden och herr Mattsson, till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 84 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 354 och II: 406 hade anhållits, att till Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1969/70 i enlighet med statens naturvårdsverks förslag måtte anvisas ett reservationsanslag av 100 miljoner kronor, samt att den anslagsökning detta innebure måtte i sin helhet disponeras för utbetalande av mångårigt eftersläpande statsbidrag till äldre vatten- och avloppsarbeten.

Reservation hade anmälts av herr *Persson* i Heden (cp), som dock ej antytt sin mening.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag har deltagit i detta ärendes behandling i utskottet. Att jag inte står som reservant beror på att jag saknade tillfälle att vara med vid justeringen. Jag vill därför begagna tillfället att säga några ord i frågan. Jag kan helt instämma i motionens syfte. Det är väl ändå skäligt att när

staten har beviljat bidrag detta också utbetalas inom rimlig tid. Så är tyvärr inte fallet här, utan det föreligger en mycket lång eftersläpning. Kommunerna har ju svårigheter med finansieringen och därmed också behov av de pengar som kan stå dem till buds.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 354 och II: 406.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 43

Ang. bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels besluta, att statsbidrag skulle få utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin enligt de i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 3 januari 1969 angivna grunderna, dels till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 820, av herr *Andreasson*, och II: 966, av herr *Larsson* i Borrbj,

dels de likalydande motionerna I: 826, av herr *Hansson m. fl.*, och II: 980, av herr *Svenning m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 829, av fru *Hultell m. fl.*, och II: 957, av herr *Hedin m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna I: 836, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, och II: 948, av herr *Fälldin m. fl.*

I motionerna I: 829 och II: 957 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att statsbidrag enligt de grunder som föreslagits för vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin jämväl skulle kunna utgå till jordbruksföretag.

I motionerna I: 836 och II: 948 hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta, a) att statsbidrag finge utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin och jordbruket i enlighet med de av departementschefen angivna allmänna grunderna, samt b) att till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin och jordbruket för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

Ang. bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder

1. a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 826 och II: 980, såvitt avsåge vissa villkor för bidragsgivningen, besluta, att statsbidrag skulle få utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin enligt de i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 3 januari 1969 angivna grunderna,

b. lämna utan åtgärd motionerna I: 826 och II: 980, såvitt avsåge utredning om alternativ utformning av framtida stödåtgärder,

c. lämna motionerna I: 820 och II: 966 utan åtgärd,

d. lämna utan åtgärd motionerna I: 829 och II: 957 samt I: 836 och II: 948, sistnämnda motioner såvitt nu vore i fråga, angående utvidgning av området för ifrågavarande statliga stöd till att även omfatta jordbruksföretag,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 836 och II: 948, såvitt i övrigt vore i fråga, till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herr *Skärman* (fp), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp), *Sveningsson* (m), *Nils Nilsson* (cp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Persson* i Heden (cp), *Berndtsson* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 d och 2 hemställa, att riksdagen måtte

1. d. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 829 och II: 957 samt I: 836 och II: 948, sistnämnda motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, att statsbidrag finge utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom jordbruket enligt i reservationen angivna grunder,

2. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I:

836 och II: 948, såvitt i övrigt vore i fråga, till Bidrag till vatten och luftvårdande åtgärder inom industrin och jordbruket för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kronor.

Herr **SKAGERLUND** (fp):

Herr talman! Från och med budgetåret 1969/70 anvisas ett reservationsanslag av 50 miljoner kronor som bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder, att utgå till befintliga industrier. Enligt departementschefens uppfattning bör stödåtgärderna utformas så att de kan få största möjliga stimulerande effekt på investeringar i anläggningar för vatten- och luftvård som från samhällets synpunkt betraktas som angelägna. För att stödet skall få den önskade effekten att stimulera industrin att snabbt vidta reningsåtgärder är det tidsbegränsat till att omfatta de närmaste fem budgetåren.

I två motionspar har föreslagits att bidragsgivningen från anslaget skall utvidgas till att omfatta även jordbruksföretag enligt samma grunder som för industrin.

Vatten- och luftreningsproblem förekommer också inom jordbruket. Som exempel kan nämnas pressaft från siloanläggningar och avfallsprodukter från större djurstallar. De investeringar det här gäller från jordbruksföretagen är utförande av uppsamlingsbrunnar, ofta av betydande format, samt utspridningsanordningar. Avskrivningsmöjligheterna när det gäller dylika investeringar inom jordbruket är mycket begränsade.

Den statliga kreditgaranti som kan erhållas till såväl anläggnings- som utrustningskostnader är enligt reservanternas uppfattning otillräcklig som stimulans för ökad aktivitet på detta område. Även om föroreningsproblemen inom jordbruket totalt sett är av mindre omfattning än inom industrin, bör också jordbruket ges möjligheter att erhålla bidrag ur det nya anslaget för

Ang. bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder

vatten- och luftreningsanläggningar. Dessa frågor har fått en alldeles särskild aktualitet genom Kungl. Maj:ts proposition nr 28, omfattande förslag till miljöskyddslag, som avlämnats denna vecka. I 7 § i detta lagförslag anföres följande: »Avloppsvatten av följande slag får icke utsläppas i vattendrag, sjö eller annat vattenområde, om ej är uppenbart att det kan ske utan olägenhet.» Den uppräkningslista som sedan följer omfattar bl. a. pressaft från siloanläggningar, urin från djurstallar samt vassel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 11.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag ber först att få instämna i vad tidigare talare här har anfört. När vi behandlade det här ärendet i jordbruksutskottet blev det diskussion i frågan huruvida den kreditgaranti som lämnas till jordbruket kunde vara att jämställa med det bidrag som nu lämnas till industrin. Jag har därför låtit utföra en liten beräkning på hur de två förhållandena skulle ställa sig till varandra.

Statligt stöd meddelas till jordbrukare i form av en länegaranti för uppförande av reningsanläggning. Garantin får avse högst ett belopp som motsvarar kostnaden för rationaliseringsåtgärden. Amorteringstiden får vara högst 30 år, och räntan ligger enligt praxis en procent under räntan på borgenslån, dvs. den är lika med räntan för bottenlån mot första inteckning i fast egendom. Statsbidraget till kostnader för avloppsreningsverk inom industrin föreslås i statsverkspropositionen utgå med 25 procent av ett godkänt bidragsunderlag.

Jämförelsen bygger på en amorteringstid av 30 år och en avskrivningstid av fem år, en investeringskostnad på 90 000 kronor i båda fallen och en total skatt på 50 procent. Efter omräkning till nuvärde av vad som investe-

rats och en räntesats av sex procent blir industrins kostnader 16 705 kronor och jordbrukarens 27 856. Alltså är jordbrukarens kostnad för en reningsanläggning av det här slaget proportionellt sett betydligt större än motsvarande kostnad för industrin.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON (s):

Herr talman! Staten bidrar till kostnaderna för vatten- och avloppsanläggningar som kommunerna utför. När det gäller höggradig rening av avloppsvatten betalar staten lägst 30 och högst 50 procent av kostnaden. Det har varit en angelägen uppgift för staten att stimulera kommunerna att utföra vatten- och avloppsanläggningar. Efterfrågan på dessa statsmedel har varit och är fortfarande stor.

Enskilda företag — jag tänker då närmast på industriföretagen — har icke tidigare haft samma möjligheter som kommunerna att erhålla statsbidrag. Föreningarna av våra sjöar och vattendrag härrör i mycket stor utsträckning från industrin. Det bidrag på 50 miljoner kronor som nu ställts till förfogande åt de industriföretag som utför reningsanläggningar skall utgå med 25 procent av anläggningskostnaderna. De motioner som behandlats i anslutning till detta nya anslag hemställer om att även jordbruksföretagen skall kunna söka bidrag från detta anslag.

Även om det i många fall kan vara önskvärt att reningsanläggningar också utföres vid jordbruket, så vill jag hänvisa till att statlig kreditgaranti lämnas till de jordbruksföretag som utför reningsanläggningar. Sker detta i samband med en större, omfattande rationalisering utgår också bidrag med 25 procent av kostnaden.

De stora och besvärliga föreningarna kommer från industrin, och därför bör också den satsning som nu görs

Ang. bidrag vid trafikskada som orsakats av älg

från statens sida förbehållas industri-företagen. Låt oss även förutsätta att dessa anslag kommer att till fullo utnyttjas.

Det som motionärerna och reservanterna här vidare har anfört, att jordbruket kommer i en sämre ställning än industrin, får bedömas i ett annat sammanhang. Om så småningom även jordbrukets nedsmutsning av vatten i sjöar och vattendrag förorsakar så stor samhällelig skada att staten bör ingripa och lämna stöd är detta en angelägen uppgift. Jag vill uttrycka den förhoppningen att även jordbruket skall ges tillfälle att få ett ordentligt stöd.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 a—c samt därefter särskilt rörande mom. 1 d och 2.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. 1 a—c hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 1 d och 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skagerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 43 mom. 1 d och 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skagerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vad omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 50.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 44 och 45

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46**Ang. bidrag vid trafikskada som orsakats av älg**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 3 januari 1969 föreslagits rörande bidrag vid trafikskada som orsakats av älg, dels till Ersättning för av rovdjur dödade tamdjur, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 155, av herr *Sundin* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt II: 274, av herr *Stridsman m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna I: 825, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och II: 976, av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl.

I motionerna I: 155 och II: 274 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att

Ang. bidrag vid trafikskada som orsakats av älg

den som fått sin bil skadad i mera betydande omfattning vid sammanstötning med älg och som icke ersattes genom vagnskadegaranti eller försäkring även i fortsättningen borde kunna få bidrag från älgskadefond.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 155 och II: 274 godkänna vad i propositionen föreslagits rörande bidrag vid trafikskada som orsakats av älg,

b. lämna motionerna I: 825 och II: 976 utan åtgärd,

2. till Ersättning för av rovdjur dödade tamdjur, m. m. för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Nils Nilsson* (cp), *Jonasson* (cp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 a hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 155 och II: 274 godkänna vad reservanterna förordat rörande bidrag vid trafikskada som orsakats av älg.

Herr **NILSSON, NILS**, (cp):

Herr talman! I skrivelse den 29 november 1967 har domänstyrelsen och statens naturvårdsverk föreslagit att ersättning från älgskadefond för bilskada genom olyckshändelse i trafiken som orsakats av älg ej längre skall utgå. Som skäl härför har anförts, att administrationen av den nuvarande bidragsformen är arbetskrävande och kostsam för statsverket, att ett flertal av de vanligaste bilmärkena säljes med vagnskadegaranti och att man i övrigt genom vagnskadeförsäkringen kan skydda sig mot förlust på grund av skador vid sammanstötning med älg samt att ifrågavarande skador endast utgör en ringa

del av hela antalet vagnskador till följd av biltrafik.

I de motioner som har väckts i detta ärende har anförts att det visserligen är påtagligt att systemet med vagnskadegaranti för ny bil gällande de tre å fem närmaste åren efter inköpet har kommit att tillämpas i ökad omfattning. Motionärerna framhåller emellertid att det är många som inte köper en ny bil utan köper en begagnad sådan, för vilken denna garanti inte längre gäller. Det är här särskilt fråga om skogsarbetare och småbrukare som har att färdas relativt långt i sådan mark där älgar har sina stråk. Olycksfallsrisken är betydligt större för dessa kategorier än för andra som inte är hänvisade till att i samma utsträckning färdas i skogar där sammanstötning med älgar kan inträffa.

Motionärerna anser det skäligt att vid mera betydande skador som uppkommer vid de kollisioner som det här är fråga om även i fortsättningen ersättning skall utgå ur älgskadefond.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru **LUNDBLAD, MARGIT**, (s):

Herr talman! De två motionspar som nu behandlas har en gemensam nämname; de rör båda trafikolyckor i samband med vilt.

I det ena motionsparet framhåller motionärerna att ersättning vid sammanstötning med älg även i fortsättningen bör utgå från älgskadefond. I det andra motionsparet anhåller motionärerna att statens trafiksäkerhetsverk måtte få i uppdrag att utreda former för ett trafikskadeskydd som i stort sett kan hålla trafikanter ekonomiskt skadeslösa vid viltolyckor i trafiken.

Utskottsmajoriteten yrkar avslag på båda motionsparen med bl. a. följande motivering: Ända sedan 1940-talet har statliga bidrag lämnats i anledning av motorfordonsskador, uppkomna genom

Ang. bidrag vid trafikskada som orsakats av älg

sammanstötningar med älg. Tidigare anlätades jaktvårdsfonden härför. 1965 års riksdag beslöt dels att dessa bidrag skulle utgå från älgskadefonden i det län där olyckan inträffade, dels att en översyn av dessa problem skulle komma till stånd.

Nu redovisas en utredning av domänverket och statens naturvårdsverk rörande ersättning för trafikskador vållade av älg och rådjur. Utredningen — och även flertalet remissinstanser — anser att dessa bidrag bör avskaffas, dock under en övergångsperiod av tre år. Motiveringen härtill är dels att det numera finns synnerligen förbättrade möjligheter att få ersättning för fordonsskador genom försäkring, dels de förhållandevis stora kostnaderna för handläggning av dessa bidragsärenden.

Samtidigt förordar utredningen ökade insatser av statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk för att förebygga viltolyckor i trafiken. Nämnda myndigheter bedriver i detta avseende ett nära samarbete med statens naturvårdsverk. Bl. a. pågår försök med användande av viltspeglar, elektriska stängsel m. fl. anordningar i olycksförebyggande syfte.

I reservationen talar man för de ekonomiskt sämst ställda bilägarna, som för sitt arbetes skull är beroende av bilen, som färdas på vägar där dessa risker är stora och för vilka en vagnskadeförsäkring utgör en väsentlig kostnad. Men då Kungl. Maj:t föreslår en övergångsperiod på tre år bör väl bilägarna under denna tid kunna ordna sina försäkringsfrågor med bolagen. Om vi då också får en utökad och effektivare bevakning av vägarna och om allmänheten i större utsträckning får information om riskerna för viltolyckor, hoppas vi att dessa risker så småningom helt skall försvinna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med

anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorde hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. 1 a samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. 1 a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Nils, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 46 mom. 1 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Nils, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 19.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt.

Punkten 47

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48

Lades till handlingarna.

Ang. Internationella arbetsorganisationen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1968 vid dess femtioandra sammanträde antagen rekommendation, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid herr statsrådet ASP-LING:

Herr talman! Den proposition, där regeringen varje år förelägger riksdagen konventioner och rekommendationer som antagits av Internationella arbetsorganisationen, brukar passera ganska oförmärkt genom kamrarna. Eftersom det i år är 50 år sedan Internationella arbetsorganisationen grundades vill jag emellertid gärna säga några ord vid detta tillfälle.

Internationella arbetsorganisationen bildades 1919. Dess stadga togs in som ett kapitel i fredsfördraget i Versailles såsom ett uttryck för tanken att varaktig fred måste grundas på social rättvisa. Jag har i departementschefsanförandet i propositionen, som vi nu behandlar, i korthet nämnt något om vad organisationen hittills utträttat och om dess planer för framtiden. Jag skall inte upprepa dessa här men vill gärna ånyo framhålla att Sverige ratificerat 47 av ILO:s 129 konventioner och nu kommer att ratificera ytterligare en.

Om ILO förtjänar att uppmärksam-

Ang. Internationella arbetsorganisationen

mas nu så är det inte för vad organisationen gjort i gångna tider utan för den roll den kan spela i dagens och morgondagens värld, och det är en viktig roll. Jag tror att det är lätt för oss här i Sverige att förstå Internationella arbetsorganisationens betydelse. Jag behöver bara peka på fackföreningsrörelsens och den kooperativa rörelsens betydelse för det svenska samhällets utveckling. Jag kan också peka på den roll som kraven på arbete och trygghet har spelat och fortfarande spelar i den politiska debatten i samhällsombanden i Sverige. Det är frågor av detta slag som ILO sysslar med. I departementschefsanförandet har jag omnämnt det världsvida sysselsättningsprogram, World Employment Program, som Internationella arbetsorganisationen inför 1970-talet inriktar sina resurser på. Genom detta program tas ett betydelsefullt steg i organisationens arbete därmed att förutsättningar skapas för att Internationella arbetsorganisationen på ett aktivt sätt kan påverka förutsättningarna för människornas sociala välfärd. Genom att medverka till förbättrade sysselsättningsmöjligheter i de enskilda länderna kan man skapa de nödvändiga resurserna för tillämpning av Internationella arbetsorganisationens krav på sociala rättigheter och förmåner.

Vi bedriver i vårt land ett ständigt reformarbete för att öka medborgarnas sociala trygghet och jämlikhet. På det internationella planet har vi genom Internationella arbetsorganisationen möjlighet att verka för samma målsättningar. Genom att hjälpa till att organisera arbetarna och fattiga människor på landsbygden i fackföreningar och kooperativa föreningar, genom att främja yrkesutbildning, sysselsättningspolitik och social trygghet utför ILO över hela världen ett tålmodigt arbete inriktat på att förbättra människornas villkor.

Jag har, herr talman, i samband med kammarens behandling av årets ILO-proposition velat erinra om den på sitt sätt historiska milstolpe som en av de

Ang. Internationella arbetsorganisationen

viktigaste internationella organisationerna i år passerar. Jag vill samtidigt ge uttryck för den uppfattningen att ett helhjärtat stöd för en sådan organisation som Internationella arbetsorganisationen hör till de bästa insatser vi kan göra på det internationella planet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention mellan Sverige och Jugoslavien rörande social trygghet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På särskilda framställningar av herr talmannen beslöts *dels* att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde den 9 april, *dels ock* att andra lagutskottets utlåtande nr 20 skulle sättas sist å föredragningslistan för kammarens sammanträde nämnda dag.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 108, till Konungen i anledning av motioner angående bostadsanskaffningslån med statlig garanti till statsanställda.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 37 bifölls även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 109, till Konungen angående val av en riksdagens ombudsman;

dels ock riksdagens förordnande, nr 110, för herr Karl Hugo Henkow att vara en av riksdagens ombudsmän.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 8 till och med den 11 instundande april i och för utlandsresa.

Stockholm den 28 mars 1969

Erik Boheman

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 51, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen, m. m.;
nr 62, med förslag till lag om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97);

nr 65, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.;

nr 69, med förslag till lag om upphävande av lagen den 14 juni 1917 (nr 381) om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket;

nr 70, med förslag till lag om uttagande av utländsk skatt och allmän avgift;

nr 73, med förslag till förordning om antidumping- och utjämningstull, m. m.; samt

nr 75, med förslag till lag om rätt för innehavare av järnväg att påkalla ägo-utbyte.

Herr förste vice talmannen STRAND (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till infallande helg hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts propositioner nr 50, 51, 54, 62, 65, 67, 69, 70, 73, 75 samt 105, *dels ock* bankoutskottets anmälan om framställning från riksdagens revisorer om anslag på tilläggsstat under budgetåret 1968/69 utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det propositionerna och anmälan kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställning från riksdagens revisorer om anslag på tilläggsstat under budgetåret 1968/69.

Anmälades och bordlades tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av motioner om inrättande av skyddsrum såsom gemensamhetsanläggning;

nr 24, i anledning av motioner om förbud mot ofullständig prisangivelse;

nr 25, i anledning av motioner om projektering av vissa anläggningar inom Vänern—Västerhavsregionen, m. m.; samt

nr 26, i anledning av *dels* motioner angående ökat konsumentinflytande vid

Meddelande ang. enkel fråga

stadsplanering m. m., *dels* motioner angående samhällsplaneringen i viss del, *dels* ock motioner angående beaktande vid stads- och byggnadsplanering av behovet av friluftsliv.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 943, av herr *Peterson, Eric*, och herr *Åkesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 38, med förslag till lag om pensionstillskott, m. m.; samt

nr 944, av herr *Virgin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Levin* (fp) till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet: »Vill Statsrådet överväga att vidtaga åtgärder riktade mot den dumping som tillämpas av italienska tillverkare av kylskåp, fryskåsar och liknande apparater?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.29.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert